ŞUBAT, 1933

I

ÜLKÜ

HALKEVLERİ MECMUASI

HE

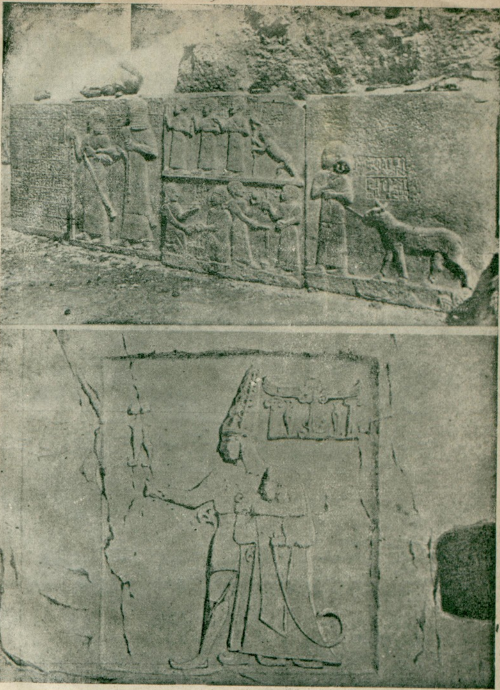
AYDA BİR ÇIKAR. SAYISI 25 KURUŞ

«Ülkü»ye: 23. I. 1933

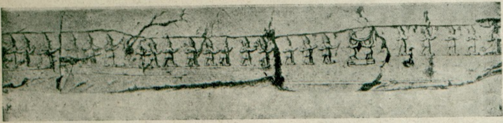
«Ülkü»den, Öz ülkümüzü yayma yolunda, kutlu verimler beklerim.

Gazi M. Kemal

Yukarda — Karkamış: Dinsel tören. Aşağıda — Boğazköyde yazılıkayada tanrı ile hükümder

Üstte — Yazılıkaya: dinsel tören anıtlarından bir parça. Ortada — Yazılıkaya dinsel tören anıtları. Altta — Yazılıkaya: dinsel tören anıtlarından başka bir parça

"ÜLKÜ„ nün birinci sayısı bunu almıyan abonelerimiz için yeniden basılmış ve postaya verilmiştir. Ancak bazı abonelerimizin mecmualarını adres değişiklikleri yüzünden almamaları ihtimali vardır. Bu sebeble hangi makam vasıtasiyle hangi tarihte abone olduklarını ve borçlarını ne suretle ödediklerini bildiren okuyucularımıza birinci sayımız derhal gönderilecektir.

ULUS Basımevi

Sayı Bir
Cilt Bir
Şubat 1933

ÜLKÜ

HALKEVLERİ MECMUASI

ÜLKÜ NİÇİN ÇIKIYOR

RECEP

İLERİ gidişin hızı, yolcuların ne için ve nereye gittiklerini bilmelerine bağlıdır. Bir ileri gidişte, kazanılacak mesafe ne kadar uzun, yenilecek zorluklar ne kadar çetin olursa bu bilgi şartı o kadar büyük ehemmiyet alır. Yalnız bilenler, ayrı ayrı bilenler de, büyük güçlükleri başaramazlar. Ayni şeyleri ayni suretle bilmek, müşterek mefhumları anlamada birleşmiş olmak lâzımdır. İnsanları bilgi birliği, düşünüş birliği toplar. Bir bilen ve bir düşünenler biribirini severler, biribirine inanırlar. Biribirlerine dayanırlar. En büyük kuvvet; bilen, seven, inanan ve biribirine dayanan topluluktan doğar.

"ÜLKÜ,, karanlık devirleri arkada bırakarak şerefli ve aydınlık bir istikbale giden yeni neslin heyecanını beslemek, cemiyetin kanındaki inkılâp unsurlarını ısıtmak, ileri adımları sıklaştırmak için... "ÜLKÜ,,, bu büyük yola katılanlar arasında kafa birliği, gönül birliği ve hareket birliği yapmak için... "ÜLKÜ,, millî dile, millî tarihe, millî sanatlere ve kültüre hizmet için.... "ÜLKÜ,, bütün bu gayelere hizmet yolunda çalışan Halkevlerinin ruhundaki harareti yazı vasıtalariyle yaymak için.... çıkıyor.

Bu tarif, Büyük Millî Reisin mecmuaya yakıştırdığı ve verdiği "ÜLKÜ,, adı ile neşir maksadı arasındaki sıkı münasebeti de gösterir.

"ÜLKÜ,, de büyük davaya inananların, buna Türk cemiyetini inandırmak, toplu ve heyecanlı bir millet kütlesi yaratmak hizmetinde vazife ve hisse almak istiyenlerin yazıları çıkacaktır. Mecmua, fikirlerine ve ruhuna sadakatle bağlı olduğu Halkevleri gibi hiçbir kâr ve kazanç fikri takip etmeden vazifesini yapacaktır. Mecmuaya yalnız kâğıt, mürekkep gibi malzeme bedelini ve matbaa, posta masraflarını karşılıyacak bir fiat konacaktır.

"ÜLKÜ,,, ticaret fikirlerine dokunur bir tarafı olmadığını taassupla gösterecektir. "ÜLKÜ,, ye ilân konmıyacaktır. "ÜLKÜ,, ye yazanlara yazı parası da verilmiyecektir. Bu nokta tesbit olunurken mecmuayı kuvvetli, şerefli ve muvaffa-

kıyetli bir unsur yapmak maksadında en ileri çareleri düşünen arkadaşlar tereddüt ettiler. Para karşılığı yazan kıymetli makalecilerin yazılarından mahrum kalmanın "ÜLKÜ„ için bir eksiklik olacağını düşündüler. Bu mülâhazanın karşısında büyük ve asil başka bir fikir vardı:

"ÜLKÜ„, bir mefkûre mecmuası oluyordu. Derinden duyanların ve içten inananların en büyük zevki, fikirlerini hiçbir maddî kâr karşılığı olmaksızın başkalarına duyurmak, yürüdükleri yolu takip edenlerin çoğalmasına hizmet etmek ve bunu görmektir. Tam mefkûreci, bunun için bir şey istiyen, bir şey alan değil üste kendisinden bir şey verendir. Yalnız kendisinden bir şey de değil lâzım olduğu zaman bu uğurda bizzat kendisini de verendir.

Bugünkü Türk münevverlerini, kendi cemiyetlerini aydınlatacak, yük seltecek, kuvvetlendirecek, tek tek olmaktan kurtarıp kütleleştirecek hizmet için Halkevlerine çağırıyoruz. Halkevlerinin kürsüleri yanında "ÜLKÜ„ nün sütunlarını da onların em-rine açık bulunduruyoruz.

Türk cemiyetine bu yoldan yapılacak hizmetin manası, hususî hesaplarımız, kârımız, kazancımız ve şahsî zevklerimiz için, gene bu cemiyetin kuvveti sayesinde, istediğimiz gibi kullandığımız zamanlarımızdan bir küçük kısmını millî bünyenin mermerleştirilmesi, granitleştirilmesi için malzeme olarak vermektir.

Fikirlerine kıymet verilen vatandaşların yazılarını satın almak, bunları bir süslü kap içinde sıralıyarak müşterilerini bulup satmak ve bu yoldan yarısı hizmet, yarısı ticaret olan bir muamele yapmak... Bir mecmua böyle de kurulabilir. Fakat "ÜLKÜ„ yalnız hizmet için kuruluyor. O herkesin müşterek malı olacaktır. "ÜLKÜ„ de bilgi, fikir ve sanat teşhir olunacak. Onda veya onun vasıtasiyle bir şey alınıp satılamıyacaktır. Biz memleketimizde, bu şartlar altında "ÜLKÜ„ ye yazacak bir münevver kütlesi olduğuna inanıyor, bu kütleyi vazifeye çağırıyoruz. Ve biz bu şartlar altında çıkarılacak "ÜLKÜ„ nün okunur ve aranır bir kıymet sahibi olacağına da inanıyoruz.

"ÜLKÜ„ nün izahlarında, teşrih ve tahlillerinde Cümhuriyet, milliyet ve inkılâp fikirleri esas olacaktır. Halkevlerini kuran siyasî fırkanın ana mefhumlar üstündeki telâkkileri birçok vesilelerle açık bir halde yazılmış ve söylenmiştir. Bu izahlara devam için her fırsattan istifade edeceğiz. Birkaç taraflı dağıtıcı, bulanık fikirler "ÜLKÜ„ de yer alamıyacaktır. Yazılar bu bakımdan dikkatli bir göz altında tutulacaktır.

19 ŞUBAT

NECİP ALİ

GEÇEN sene bugün, memleketin otuz dört bucağında kalplerimizde yüksek bir iman, hislerimizde asil bir heyecan olduğu halde Halkevlerini her büyük işin başlangıcında olduğu gibi basit ve sade ve fakat manalı bir merasimle açmıştık. İşte bugün bu otuz dört mefkûre mabedine iltihak eden diğer arkadaşlarla birlikte bu aziz günü kultulıyoruz.

Erzurum kongresindenberi her gün yeni bir atılış ve taze bir ruh kudretiyle yürüyen ve derinleşen büyük inkılabımızın yarattığı büyük günlerden biri de 19 Şubat'tır. Büyük cihan harbinden sonra dünyanın aldığı yeni akış içinde tahakkuk eden inkılâpların en büyüğü Türk inkılâbıdır. İnkılâbımız tarihin yıkılmağa mahkûm, içinde binbir efsane yaşayan ve görüşlerimizde, düşünüşlerimizde ve yaşayışımızda daima hail olan eski müesseseleri en kuvvetli bir irade darbesiyle devirdi. Onların çöküntüsü arkasında yeni bir hayat ve yeni bir cihan ufku görüyoruz.

Uzaktan çok cazip manzarasiyle bizi teshir eden bu yeni âleme herkesten evel varmak ve herkese örnek olmak birinci dileğimizdir.

İnkılâbın omuzlarımıza yüklettiği büyük vazifenin ağırlığını, derinliğini, ve şümulünün genişliğini bu sözleri söylerken bir an bile unutmıyoruz. Yıkılan eskinin yerine yeni telâkkinin, yeni mantığın icaplarına göre kuracağımız yeni müessesenin temellerini atarken milletimizin bütün varlığının muhassalasından istifade edeceğiz. Milletin varlığını boğan zincirleri ve setliyen duvarları kırmak ve devirmek için Gazi, Erzurum kongresiyle işe başlarken nasıl milletin tükenmez kudret ve hayat membalarına müracaat etmişse, yeni telâkkileri yaymak için de gene ayni ruhun ilhamiyle aynı kudrete müracaat ediyoruz. İradesinin emsalsiz kuvvetiyle tarihin birkaç defa akışını değiştirmiş, ve insaniyete yeni bir istikamet vermiş olan Türk milletinin tarihî varlığında bu canlılığın bütün manasiyle yaşadığı şüphesizdir. Bize düşen vazife bu kudreti toplamak ve sonra ona esas prensiplerimize göre şuurlu bir istikamet vermektir. Biz bu yürüyüşümüzde milletimizin asil seciyesini, inkılâpçı ruhunu ve nihayet ilmin yüksek telakkisini daima göz önünde tutacağız.

Daha ilk adımda en basit bir riyaziye katiyetiyle bildiğimiz düsturu hakikatleştirmek için millî bütünlüğe doğru gitmek yolunu takip edeceğiz. Çalışma tarzımızın ana hattı ve faaliyetimizin hareket notkası bu ola caktır.

"İndividüalizm,,, belki, on sekizinci asrın ve daha gerideki asırların içtimaî icaplarına göre yaratılmış bir

tip idi. Belki diyorum, çünkü o devirlerin en mütefekkir başlarından biri olan Adam Smith'in ahlâkî ve iktısadî fikirlerinde dahi cemiyet temayülü vardır. Bu itibarla bazı sosyalist muharrirlerin dediği gibi Adam Smith'in meşhur "Milletlerin Serveti,, kitabında bazı sosyalizm ambriyonlarına tesadüf edilir. Fransız inkılâpçılarına heyecan ve ilham menbaı olan Montesquieu ve Rousseau'da bile cemiyet temayülleri gayet barizdir. On dokuzuncu asrın ortasında liberalizmin ve dolayısiyle individüalizmin dümdarı sayılan Stuart Mill'in son yazılariyle kendi esaslarından ne kadar uzaklaştığı malûmdur. Bazı düsturlar vardır ki, esas itibariyle, asırlardan beri ilmî mahiyetini saklamaktadır.

Il mondo va de se — dünya kendiliğinden yürür; ancak bunun anlayış tarzları içtimaî ve ilmî icaplara göre değişir. Tabiatin kendi ezelî kaideleri içinde yürüdüğü ve tabiatten bir cüz olan insanların da bu ahengin haricinde kalamıyacağı pek tabiîdir. Bu ahengin manasını her millet kendi fıtrî varlığına ve tabiî zekâsına göre anlamaktadır.

Marx da meşhur nazariyesinin esaslarını tabiat kaidelerine göre kurmuştu. Karl Kautsky bu prensipi ne güzel izah eder. Fakat biz tabiî kanunları başka görüş noktasından mütalea ettiğimiz için vasıl olduğumuz netice her ikisinden ayrıdır. Maddenin insanlar üzerindeki mühim tesiri inkârı kabil olmıayn bir hakikattir. Ancak bunu dar bir formül içinde kabul etmek ve bütün insanlar üzerinde aynı neticeyi vücude getireceğine inanmak mümkün değildir. Bir bardak alkolün muhtelif üç şahıs üzerinde tamamen başka psikolojik hadiseler tevlit ettiği bilinen bir şeydir. Şimdi nazariyemizi daha şümullendirerek söyliyelim ki muhitin içtimaî ve tabiî vakıaları bir bütünlüğün tekmil fertleri üzerinde aynı intıbaı bırakmaz. Bazılarında bu intıbaın şiddeti o kadar müthiş olur ki bundan müteessir olan insan bir kahraman veya bir dâhi olur. Onun duyguları bütün bir cemaatin duygularının üstüne çıkar. Onun iradesi bütün milletin iradesinin ifadesi olur. Onun iradesi milletin sezilen ve sezilmiyen iradelerinden başka bir şey değildir. Bu tarzda irade sahibi olan kimse muhakkak bir milletin içinden çıkar. Şu halde, herhangi bir tabiat kaidesi olarak bütün insaniyet âlemine şamil umumî kaideler kurmak, ve bu kaideleri bütün milletlere cebren kabul ettirmek için çalışmak tabiat kaidelerine muvafık olmıyan boşuna bir emekten başka bir şey değildir.

Bütünlük fikrini kabul etmekle nasıl ferdiyetçilikten uzaklaşıyorsak, şahsiyeti tasdik etmekle de Sosyalistlerden ayrılıyoruz. Biz millî varlığımız içinde kütleleşmek, ve en temiz bir tesanüt havası içinde hedefe yürümek istiyoruz. Bizce bir millet — eski bir misal olmakla beraber — içtimaî bir uzuvlanmadır. Herkesin bu uzuvlanmanın içinde bir rolü ve bir vazifesi vardır. Bugün herkes malik olduğu şey için ya geçmişlerine yahut da muasırlarına borçludur. Klasik iktısattaki "toplu iğne,, misali bunun en canlı bir misalidir.

Herhangi bir fert içtimaî ve terbiyevî bakımdan mazisinin, ailesinir

ve muasırlarının tesirleri altında ne dereceye kadar kalmıştır? Cemiyetten uzak ve sakin adasında yalnız yaşamak istiyen Robenson bile, eğer mensup olduğu eski cemiyetten icap eden terbiyeyi almamış olsaydı, tabiatın amansızlığı ve binlerce güçlükleri karşısında muhakkak ölüme mahkûm olurdu. Bu gün bu içtimaî tesanüt, cemiyet için o kadar tabiî bir zarurettir ki, iki taraf şekil ve merasim içinde bir mukavele aktetmedikleri halde bazı fiil ve hareketlerin âdetâ bir mukavele kadar hüküm ve kudretleri vadır. Borçlar kanunumuzdaki "şibih mukaveleler„ hükümleri bunun bariz bir misalidir.

İçtiamî tesanüdü bugünün hayat şartlarına uygun bir hakikat olarak kabul ediyoruz. İşte bu bakımdan yürüyerek bütün vatandaşların cemiyete karşı her türlü borçlarla doğduğunu, maddî ve manevî hüviyeti için cemiyete borçlu olduğunu, ve vatandaşların cemiyete karşı vazifelerinde sadece devlet mükellefiyetleriyle değil, içtimaî mükellefiyetlerle de bağlı bulunduğunu iddia ediyoruz. Halkevleri böyle yüksek ve asîl bir düşüncenin mahsulüdür. Halkevlerinin 9 şubesi bu içtimaî borçlara tekabül eden vazife ocaklarıdır.

İşte bu müşterek vazifeler, mesuliyetler, içtimaî mükellefiyet ve tesanüt yolunu kendinde şahıslandıran halkevleri geçen sene 19 şubatta açılmıştı. Maddî menfaatlerden uzak en yüksek ve en temiz bir aşk ve inanla yürüyecek olan Halkevleri esas prensiplerimizi yakın bir zamanda tahakkuk ettirecek ve bizi gayeye ulaştıracaktır. 19 Şubat, tarihe Dumlupınar, Lausanne zaferleri, Cümhuriyet İlânı gibi gene büyük şeflerin eseri olarak hakkedilecektir.

HALKEVLERİ AÇILMA NUTKU

RECEP

Halkevlerinin açılma günü olan 19 Şubat 1932 tarihinde Ankara Halkevinde C. H. F. Kâtibiumumisi Recep Beyin söylediği nutuktan bazı parçalar.

ARKADAŞLAR; biz Halkevlerinin samimî ve bütün Türk vatandaşlarını müsavi şeref mevkiinde gören zihniyetle kurulmuş çatıları altında bütün vatandaşları toplamağa ve itinalı bir kültür çalışması içinde millî birliğe yükseltmeğe azmetmiş bulunuyoruz.

Arkadaşlar;

Bir milletin yetişip istikbale hazırlanması için klasik vasıtalar ve müesseseler mekteplerdir. Fakat muasır milletler, millî bir mevcudiyet olarak yetişip teşkilâtlanmak için mekteplerin yalnız usuller, nizamlar altında çalışmasını kâfi görmüyorlar.

Gerçi tam şuurlu ve kuvvetli vatandaşlar yalnız mektep sıralarında iyi ve ciddî programlarla ve amelî tatbik usulleriyle yetişmiş olabilir. Fakat bu asırda milletleşmek için milletçe kütleleşmek için mektep tahsilinin yanında ve ondan sonra mutlaka bir halk terbiyesi yapmak ve halkı bir arada ve birlikte çalıştırmak esasının kurulması lâzımdır.

Mektep binalarına, en kuvvetli ders vasıtalarına ve yetişgin muallim ordularına malik olan en zengin memlekette bile halkı yetiştirmek, halkı bir kütle haline getirmek için ayrıca millî bir halk mesaisi tanzimini ihmal etmiyorlar.

Arkadaşlarım; gençlik istikbalin ışığıdır. Gençlik, mütemadiyen yetişen ve yetiştiren bir çalışmanın içinde yaşatılmalıdır.

Arkadaşlar;

Cümhuriyet Halk Fırkasının Halkevleriyle takip ettiği gaye; milleti şuurlu, biribirini anlıyan, biribirini seven, ideale bağlı bir halk kütlesi halinde teşkilâtlandırmaktır.

Arkadaşlar, bu mahiyette bir Halkevi teşkilâtını bütün halk için esas olarak yetiştirecek olgun insanlardan mürekkep bir rehber unsura ihtiyaç vardır.

Şuurlandırılacak, yetiştirilecek büyük tabakanın önüne düşecek bu rehber unsurun yokluğundan, kifayetsizliğinden şikâyet edenleri her zaman görürüz.

Bu şikâyetçiler her zaman, bu götürücü, yetiştirici, büyük kümelere rehberlik yapacak insan unsuru neredesdir? diye sorarlar.

Bizim kanaatimize göre en yanlış zihniyet, Türkiyede insan olmadığı davasıdır.

Fakat memlekette hakikaten mevcut bütün anasırı bizzat görmüş bir adam kanaatiyle ve bir görüş, inanış neticesi olarak arzederim ki, Türkiyede Halkevlerini idare edecek, yetişmiş insan unsuru vardır.

Yalnız arkadaşlar, bu insan unsurlarının birçokları ekseriya aldıkları resmî ve gayri resmî muayyen işleri ve vazifeleri görmüş olmakla cemiyete karşı ifasiyle mükellef oldukları tekmil vazifelerini yaptıklarını zannederler. Eksiklik buradadır. Yanlış düşünüş buradadır. Meselâ:

Bir muallim mensup olduğu mektebin muayyen sahasındaki vazifesini yaptıktan sonra, bir mebus meclisin heyeti umumiye ve encümenlerindeki hizmetini gördükten sonra, bir doktor hastalarını ilmin ve şefkatin icabatiyle tedavi ettikten sonra cemiyete karşı yapacak başka hiçbir iş ve vazifesi kalmadığını zanneder.

Asıl meselenin esaslı bir surette tashih edilmesi lâzım olan noktası budur.

Bu mevzuda büyük eksikliğimiz, memlekette insan mevcut olmaması değil, bilâkis memlekette esasen mevcut kıymetli insanların cemiyetleşmek ve cemiyet içinde cemiyetle beraber cemiyet için çalışmak lüzumunu anlamamış olmasıdır.

Hepimize her nasılsa yerleşmiş olan bu lâübalî zihniyet neticesinde; yetişmiş ve yetiştirici, ileri götürücü unsurlar ileri gitmeğe muhtaç olanların önüne düşmek vazifemizi yapmıyoruz.

Halkevleri hepimizi bu yolda vazife cephesine sürecektir.

Fakat arkadaşlar, hepimiz kendi şahsımız için hasrettiğimiz çalışmak, kazanmak, yahut eğlenmek zamanının bir kısmını cemiyet için sarfetmek lâzım geldiğine inanmadıkça içimizden en iyi yetişmiş vatandaş da nihayet tek vatandaş olarak kalır. O riyazî manasiyle ancak bir vahit ifade eder.

Müştereken çalışmadığımız takdirde her tekimiz tek olarak kalır, binimiz bin, beş binimiz beş bin ,on binimiz on bin tek vatandaştan başka bir şey ifade etmeyiz.

Halbuki arkadaşlar;

Her biri birer kıymetli vahit olan vatandaşlar bir arada toplanırlarsa manzara büyür. İki tek kıymetli vatandaş bir araya gelirse iki değil on, üç tek kıymetli vatandaş çalışmada birleşirse yapacağı tesir üç değil yüz eder.

Arkadaşlar; Türkiye 14 milyonluk bir nüfus kesafeti arzeden bir memlekettir. Ben şahsen nüfusumuzun bundan daha çok fazla olduğuna kaniim.

Arkadaşlar; Halkevleri faaliyetinde istihdaf ettiğimiz birleşmek ve beraber çalışmak sistemi sayesinde pek uzun sayılmıyacak bir zaman içinde Türkiyenin bütün dünya müvacehesinde arzedeceği mevcudiyet, (100) milyonluk bir millet kütlesinin yapacağı tesire tekabül edecektir.

Halkevleri yetişmiş bir vatandaşın kendisi gibi yetişmeğe fırsat bulmıyan vatandaşları da yetiştirmek için bir zaman tahsis etmesi talebini ortaya koyuyor.

Arkadaşlar; bu cemiyetleşmek

fikri bütün Halkevleri faaliyetlerinin esas temelidir.

Medeniyetin en büyük eseri cemiyettir. En büyük kuvvet cemiyettedir. Türk milleti; en şerefli bir tarihe sahip olan, zekâsı, istidadı, tahammülü, ve fedakârlığı üstün olan milletimiz bütün dünyada yalnız resmî kuvvetleri ve resmî teşkilâtı ile tanınmaktan çıkmalıdır.

Türk milleti, yalnız nüfusunun sayısı ve memleketin genişlik ölçüsiyle değil, yüksek vasıfları ve asîl kaniyle lâyik olduğu bir mevcudiyet olarak kendini âleme ihsas etmelidir.

Biz; Halkevlerinin arkadaşlık havasının hararetiyle ısınan çatıları altında milletimizin tek tek olmaktan çıkarak sulpleşerek, katılaşarak, cemiyetleşerek hacmi, irtifaı ve cevheri ile kendisini mahabetli bir granit kütlesi halinde istikbale arzedeceğine kaniiz.

Arkadaşlarım; bu sözlerimde büyük işleri başarmanın güçlüğünü mühimsemiyen bir hafiflik görmemenizi rica ederim.

Bu davamız gerçi büyüktür. Fakat bizim neslimize daima güç ve büyük işelr görmek mukadder olmuştur, vazife olmuştur.

Biz güçlükleri hafif görmiyerek, fakat zorluklarından da yılmıyarak bugün bu vazifeyi yapmıya başlıyoruz.

Metotlu, zamanlı, programlı ve seneleri dar görmiyen sabırlı bir zihniyetle çalışacağız.

Aziz arkadaşlarım;

En son sözüm olarak, Cümhuriyete ve bütün inkılâba derin sadakat, büyük Türk milletine selâm ve hürmet ve memleketin büyük kurucusu ve Halkevlerinin yapıcısı Büyük Türk evlâdı Gazi Mustafa Kemale hürmet ve merbutiyetimizi ifade ederim.

ANKARANIN GAZİ BAYRAMI

NAŞİT HAKKI

ANKARANIN Gazi'yi bağrına bastığı günün yıldönümünü kutlulamak teşebbüsü ortaya atıldığı zaman, bütün Ankara, kazasiyle, köyü ile coştu. On üç yıldır biriken bu büyük borcu bir defada ödemek için milletçe en büyük bayramı yapmağa koyuldu. Senelerdenberi giyilmemiş, sandık diplerinde bekliyen cepkenler çıkarıldı, yırtığı varsa yamandı, eski silahlar parlatıldı, davullar yenilendi, atlar nallandı. 27 kânunuevel köyde, kasabada delikanlıların gözünden uykuyu aldı.

" "

Takvimin hangi sayfasına Gazi Bayramı'nı yazalım, diye bir sual sorulsa, ona toptan cevabımız, her sayfasına demekten başka ne olabilir.. Onun tâ Harbiye mektebi sıralarından başlıyan ateşli vatan ve hürriyet aşkına, müstebit Hamit'in günlerinde inkılâp hizmetlerine, Trablus'un kızgın çöllerinde vatan ve haysiyet uğrundaki fedakârlığına, Anafartalar'ına, Kafkaslar'ına, Anadoluya ayak bastığı günden bugüne kadar her gününe, bir bayram, bir şenlik yapsak, ondan gelecek için kuvvet alsak yeri değil midir?

Öyle bir kuvvet, ki bu kutlulanma değer her günün bir teki; böyle bir ferdi doğuran bir millete can verir, hayat verir, onu ölümden uyandırır, ebedîleştirir.

Ankaralılar, Gazi gününü, yeni devleti, hür ve müstakil Türkiyeyi kurmak için Ankaraya Mustafa Kemal'in ayak bastığı günü bu eşsiz hayat ve iman haznesinden seçtiler ve bu seçişle yüreklerinin ateşini ona dökmek fırsatını buldular.

" "

26 kânunuevel — Önde bayrak, yanında atasının tâ Orta Asyadan getirdiği oymak bayrağı, davul ve zurna, yaylanın iri ve diri çocukları, daha Meclis'in önünden, Mustafa Kemal'in atlı heykeline gözlerini dikiyorlar, tıpkı bir bölük gibi toplu, dörderle sıralanmış Hakimiyeti Milliye meydanına ilerliyorlar. Köy muhtarı heykelin önünde bağırıyor:

— Gazi Paşa, bin yaşa...

Hep bir ağızdan bağırışıyorlar:

— Bin yaşa...

Zurnalar daha tiz ötüyor, davul daha sert ve hızlı vuruyor, seymenler çevik hareketlerden yuğurulmuş yayla oyunu uynuyorlar, Anafartalar caddesine dönüyorlar, başları arkaya dönük.. Gözlerini Gazi'den ayıramıyorlar...

" "

— Bunlar Ayaşlılar,

— Bunlar Küçük Yozgattan,

— Bunlar Zirliler,

— Haymana akşama gelecek..

Kasabadaki hemşerileri, köylerden gelecekleri yaya kaldırımın üzerinde

bekliyorlar... O akşam, tıpkı 1919 gibi, Gazi'yi bekledikleri günün arifesi gibi.. İçlerinden bir çokları o şerefe ermiş olan kalabalıkla Ankara doldu. Yukarıda hanlar insan almıyor, oteller hıncahınç, mekteplerde yatacak yerler hazırlanıyor, onlar da doluyor, sıra camilere geliyor, onların sobaları yanıyor, gecikenler de geliyor, Ankara misafirlerini ağırlamak için çırpınıyor.. Yüz yerine beş yüz, bin yerine üç bin... Gece Ankara uyumadı,

27 kânunuevel'in doğuşunu bekledi.

" " "

Bayram için bir program çizilmedi, tıpkı 1919 tekrar edildi, o gün Ankara nasıl kaynaktan taşan bir sel gibi Mustafa Kemal'in önüne aktıysa, bugün de Emniyet meydanından Hakimiyeti Milliye meydanına kadar büyük genişliğe öyle taştı.

" " "

"27 kânunuevel 1919 da, yiğit Ankaralılar, Kızılyokuş'tan eskimiş bir otomobil içinde inen bir çift gökrengi gözün derinliklerinde vatan ufukla rından esaret bulutlarının dağılışını görmüşler, yurdun kurtuluşuna inanmışlar ve onu ebedî reis tanımışlardı.

Yassı bir deri kalpağın altında zayıf bir yüz, kaç ay, kaç yıl ve yıllar milleti için rahat nedir görmemiş, çelikleşmiş, sarı bir çehre ve içe işliyen sıcak bir bakış.. Boz palto altında sivil bir yol elbisesi, kumandanca, reisçe bir yürüyüş.. Mustafa Kemal Ankaraya böyle gelmişti.,,

" " "

Emniyet meydanından Hakimiyeti Milliye meydanına kadar yolların kenarlarında, meydanlarda ak saçlısından bebesine kadar, yiğitler yetiştiren ninesinden gül yüzlü torununa kadar gülen yüzler kaynıyor, bu halk seli gittikçe taşıyor, tepelere yükseliyor.. Neşenin ölçüsü yoktu, coşkunluk hudut tanımıyordu. Caddeler o gün yaylanın cepkenli, atlı, kılıçlı kahramanlarınındı.

" " "

Mustafa Kemal'in 13 yıl evel Ankaraya adımını attığı saat çalınca alay yola düzüldü. Bu şuurlu alay, bu ahenkli coşkunluk, nizamı kendi sinden olan bu büyük yürüyüş millî oyunlar oynıyarak ilerledi.

Yayla çocuğu durgundur derler, o içini dökmez, derler. Yayla çocuğunu candan sevdiğine şenlik yaparken görmeli imiş.. Kendisi için canını varını ortaya koyan Gazi için yayla çocuğu kalbinde ne sönmez bir ateş taşıyormuş.. Onu rüzgârda bir kanat gibi uçan çepkeninin kollarını havaya kaldırarak, canlı bir heykel gibi, haykırdığı gün görmeli imiş..

Yayla çocuğu, durgun çocuk, yiğit çocuk.. Gazi'nin bir daha ölmemek üzere dirilttiği vatanın çocukları onu nasıl sevdiklerini göstermek için ne zamandır bir fırsat kollayorlarmış..

Ankarada o gün milyonların kalbi çarptı, Ankara bir reis, bir vatan kurtarıcısı nasıl sevilir onu dünyaya gösterdi, geleceğe bugünün bir mirası olarak bıraktı.

Büyük Şef'in: "Bu asîl hareketi hiç bir zaman unutmadım ve unutmıyacağım,, diye hususî bir kıymet verdiği bu hatırayı canlandırırken hürriyet ve istiklâl âşıkı Ankaralılar en büyük bir millet vazifesini yapmış oldular...

GAZİ MUSTAFA KEMAL

Dr. REŞİT GALİP

Gazi günü Ankara Halkevinde yapılan toplanmada Maarif Vekili Doktor Reşit Galip Bey şu nutku söylemiştir:

ARKADAŞLARIM;

Eğer bir vatandaş denizden, karadan, havadan ve yer altından gelen ateş kasırgaları içinde dünyanın en sert kuvvetlerine karşı dimdik durur, onları yere sererek ve denize sürerek millî tarihe Çanakkale zaferi gibi şanlı bir destan katarsa, milleti onun heykelini yaparak mermer kadar dayanıklı anışla ona bağlanmakta haklı ve vazifeli olurdu.

Eğer bir vatandaş, şahsı için her yol apaçık dururken kendi yolunu kendine çevrilmiş süngüler ve namlularla kendisi kapıyarak, felâket selleriyle oyulup uçurumlaşmış, dikenleri ihanetlerle ve dalâletlerle beslenerek azgınlaşmış millet yoluna girerse, bu yolda ilk ayak bastığı Samsunda: "Artık bir tek karar vardır, o da millî hâkimiyete müstenit, kayıtsız şartsız müstakil yeni bir Türk devleti kurmaktır.,, Derse, bu uğurda hayatını, yüz kere hayatı bahasına kazandığı şereflerini tereddütsüz erlik meydanına atarsa ondan sonra hiç bir şey yapmamış ve muvaffak olmamış bulunsa dahi millet o fedakârlığı bu vatandaşın heykelini dikerek anar ve kutlulardı.

Eğer bir vatandaş, padişahın ve mensup olduğu nezaretin Istanbul için ısrarlı davetlerine rütbe ve memuriyetlerini suratlarına atmakla mukabele ederek kendi tabiriyle: "Şefkat ve civanmertliğine güvendiği, bitmez feyiz ve kudret membaından ilham ve kuvvet aldığı millete dayanarak., Millî istiklâl için dünyaya meydan okusa, bir haysiyet ve şeref mücadelesi için milleti her ikisi birer mütevazı mektep çatısı altıdna toplanan Erzurum ve Sivas kongreleriyle teşkilâtlandırsa, sadece bu teşebbüs ve hizmet o vatandaşın millî rehber diye anılmasına ve milletin şükran gözü önüne heykelinin dikilmesine yeterdi.

Bütün millî silâhlar ve kuvvetler devlet merkeziyle birlikte düşman eline geçtikten, yabancı işgali denilen uğursuz pençe, zehirli tırnaklariyle Türk vatanına ve Türk kalbine saplıyarak tekallüs ettikten sonra ele geçmemiş tek kuvvet ve büyük kuvvet olarak kalan millî irade sesinin, millet mebusları meclisinin de Istanbula çağırılarak süngü ucuna takılması teşebbüsüne girildiği zamanı tekrar hatırlayınız. Böyle bir zamanda bir vatandaş "Felâket, ölüm ve inkiraz orada, selâmet, zafer ve istiklâl buradadır.,, diyerek Ankaraya gelir milletini ve milletinin mebuslarını Anadolu yaylasının Ankara

dediğimiz mukaddes kalesine, düşman gözü, eli ve ayağı için tekin olmıyan bu millî kâbeye çağırır, millî iradeyi millî devlet ve millî müdafaa kurmak imkânına erdirirse, arkadaşlar, bu vatandaş hayatında yalnız bunu yapmış olsa gene milleti tarafından namına heykel dikilerek büyük adam, büyük vatandaş diye anılmağa yerden göğe kadar hak kazanmış bulunurdu.

Sakarya muharebesi devirlerini düşman kıralının bizzat kumandasına aldığı orduları Ankara hedefine yürütüşünü en büyük, en debdebeli üniformasını Ankara zafer merasimi için ütületerek giymeğe hazırlanışı zamanlarını hatırlayınız. Böyle bir zamanda eğer bir vatandaş merasim üniforması yerine göğsünün kırık kemiklerini alçı sargılariyle kaplıyarak, kemiklerinin çıtırdısını millî vazife sesiyle susturarak ve daima "Milletinin civanmertliğine ve tükenmez kudret kaynağına güvenerek,, 22 gün 22 gece süren bir büyük ve kurtarıcı meydan muharebesi kazanırsa yalnız Türk tarihinin değil, bütün Asya, bütün cihan tarihinin yürüyüşünü çelen bu vatandaş hayatında başka hiç bir zafer kazanmamış olsa, yalnız bununla bütün dünya onu büyük asker, büyük kumandan olarak anar ve milleti bu büyük zaferin hatırasını onun namına dikeceği heykellerle ebediyen yaşatırdı.

Yıllarca sürmüş harplerden, onlarla beraber yürüyen ağır millî mihnetlerden sonra hiç beklenmiyen bir anda bir vatandaş dünya kurulalıdanberi başka milletlerin tarihinde değil, Türk tarihinde bile görülmemiş eşsiz zaferle Dumlupınarın ebedî kurtuluş kaynağını en coşkun feyizleriyle milletine açarsa, asırlarca sürecek sanılan siyasî karanlığı, Sevr Ahitnamesi denilen demir kapıyı kılıcının şimşekleriyle paralar, Türk milletini yeni ve daha korkunç bir Ergenekondan çıkarırsa cihanın dâhi kumandan diye anacağı bu vatandaşı kendi milleti de elbette en büyük millî kahraman olarak başında tutar ve vatan onun heykelini bağrında bir şeref çelengi gibi taşımakla ebedî iftihar duyardı.

Ruhları sırtlanlaşarak bütün memleketi eşilecek mezarlık haline sokmak yolunu tutmuş bir hanedandan, akrep gibi asıl zehrini kuyruğuna, yani en son mümessiline vermiş bir saltanattan, varlık hikmetini çoktan kaybetmiş ahmak bir müessese inadiyle asırlarca Türk dehasının yaratıcı kabiliyetlerini uyuşturmağa ve zincirlemeğe cabalamış bir hilâfet ten herhangi bir vatandaş milletini kurtarsa ve hayatında milleti için yaptığı yalnız bunlardan ibaret kalsa o vatandaş kurtarıcı ihtilâlin büyük şefi diye anılır ve adı tunç ve mermer heykeller diliyle nesillere ulaştırılırdı.

Adlî, hukukî ıslahat, tekkelerin, medreselerin kapatılması, eski Anadolu devletlerinden Firikyanın ancak esirlere giydirdiği kırmızı serpuşun kalkması, zekâ ve istidat örümceği eski harfler yerine, çocuk zihnine ışık gibi giren yeni Türk harflerinin geçmesi, bütün bunlar herhangi bir vatandaşın yalnız birini başarmasiyle millî tarihe millet hadimi şeref ve haysiyetiyle girmesine hak kazandırıcak büyük ve köklü inkılâp safhalarıdır.

Arkadaşlarım,

Size sözlerimin başındanberi herhangi bir vatandaşın yalnız birini yapmakla ebedî millî şükrana lâyık görüleceği bir heykel halinde tunçlaşacak adını ebediyete kadar yaşatacağı millî hizmetleri saydım.

Eğer bir vatandaş, bunların hepsini birden yapmışsa bu vatandaş, bu büyük, bu en büyük vatandaş Anafartalardan Sakaryaya, Sakaryadan İzmire, cümhuriyetten türk harfine kadar bütün bunları kendilerinin tabiriyle: "Yalnız milletin şefkat ve civanmertliğine güvenerek ve onun bitmez feyiz ve kudret kaynağından ilham alarak„ yapmışsa milletçe ona millî şükran derecesini ifade için hangi ölçüyü, hangi vasıtayı kullanmak lâzımdır?

Bunun cevabını hep birden verebiliriz. Türk milleti bilir ki o, kendisine en büyük, ve bütün hizmetlerini ödiyen mükâfat olarak ancak Türk milletinin gönlünü ve sevgisini almıştır. O sevdiği, ve gökler kadar engin varlığını uğruna vakfettiği millet tarafından sevilmekle kendini hayatın en yüksek saadetlerine ermiş sayıyor. Dehâsının sonsuz kudretiyle millî tarih, millî dil, millî kültür sahalarında muazzam eserine devam ediyor ve yeni büyük hizmetlere hazırlanıyor.

Türk milletinin ona sunduğu sevgi, mukaddes bir aile mirası gibi nesilden nesile kıymet ve kudsiyeti artarak ebediyete kadar yaşıyacak ve Mustafa Kemal adı istikbale doğru en parlak ümit güneşleriyle aydınlanarak giden Türk milletinin bütün tarihinde kurtarıcı ve yaratıcı BÜYÜK ATA olarak daima artan bir coşkunlukla anılacaktır.

Aziz Ankaralılar, bayramınız kutlu olsun!......„

Vekil Beyin nutku her cümlesi ayrı ayrı alkışlanarak dinlenmiştir.

ERGENEKON

BEHÇET KEMAL

Bu, Ergenekon efsanesini canladırmaktan ziyade Ankara şahikasında doğan güneşin büyüklüğünü ve eşsizliğini tarih çerçevesi içinde göstermek Ergenekondan Ankara'yı görmek için yazılmış ve 27 Birincikânun Gazi gününde Ankara Halkevi sahnesinde temsil edilmiştir.

[Sahne: Karanlık, kayalık bir mağarayı gösterir. Köşede bir demirci ateşi. Bir yanda demiri dövmekten yeni kalmış bir demirci. Öte yanda yere uzanmış bir Ozan. Biri söylerken öbürü dekoru ve tabloyu tamamlayan heykeller gibi dinleyici vaziyette kalır.]

OZAN

— GÖNLÜMÜN yaylasında meleye dursun kuzum
Diyelim: "Her zamanki Efendin Türk'ü tanı!„
Türk örnektir Tanrının her pürüzsüz huyuna;
Dünya, yaratılmıştır Türk'ün yüzü suyuna.
Biz seninle geçmişe dalalım gel kopuzum..
Yelelerinden tutup tarih denen aslanı;
Türk kalbinden geçti ilk Tanrıların kanları;
Öbür ırklar sürüyken Türk'lerdi çobanları!
Dünyayı tarla gibi sürdü, uçtan uca Türk;
İmrenerek taptığı Tanrılardan yüca Türk..
Gün görmezken öteki insanların inleri,
Kafalarında güneş, Türk'lerin bilginleri,
Kavuşurlardı her gün bir yeni duyarlığa..
Onlar ruh üfürdüler bu balçıktan varlığa..

Türklerden ün almışsa, yeryüzünde kaç kişi;
O kadardır Tanrının toprakta belirişi!
Hey Rap! Çıkman gerekti arşındaki kürsüne,
Mademki ilk demiri koymuştu Türk örsüne,
Mademki ilk kıvılcım sıçramıştı toprağa;
Hacet yoktu bir yeni büyüklük yaratmağa!
Doldurunca bir demir sapı Türk'ün elini;
Yere diktin demekti etten bir heykelini!..

Türk, dünyayı çeviren, şenleten, yaratan o!
Batarsa, güneş gibi, kan içinde batan o,
Bir yeni parıltıyla doğmak için yarına..
Almış yükseltmek için dünyayı kollarına!..
Türk gönlü, Türk kafası tam otuz bin senedir
İnsanlara gösterdi sevmek, inanmak nedir..
Ne çok gecikecekti insan olmakta insan
Olmasa Türk: İlk seven, ilk inanan, ilk yazan!..

[Sazı ile bir melodi mırıldanır. Mağarayı dişlerini gıcırdatarak seyreder.]

Yılların ötesinden bakınca ilk elime,
Gözlerimden yaş olup akıyor her kelime!
İri, yeşil bir gözmüş gibi bana bakıyor;
Her söz, bir damla yaş ki, dudağımdan akıyor..
Ötede sırtlar açık, ne bir örtü, ne yapı!
Açılıp örtülüyor o elde binbir kapı;
Gözlerden daha dolu, yaş değil, hisle içler;
Binbir elde iniyor binbir taşa çekiçler!..

[Durur, içini çeker.]

Sanki bunlar bir masal, bir sergüzeştti artık..
Eyvah, o günler geçti.. O günler geçti, artık!..
Daha sıkı bağlandık ana yurda uzaktan!
Hasret ve sevgi verdi bize her geçen zaman..
Sevgi, o insanların en güzel derdi sevgi,
Bütün inceliğini bu kalbe verdi sevgi..
Her geçen gün ruhunda bir yeni his işledi;
Deniz kadar açıldı, gök kadar genişledi;
Her türlü hayvanlığı birden yendi içinde.
Her Türk, yeni bir dünya buldu kendi içinde.
Ne çare, bulamadı hâlâ, o dünyasını,
Bir mağarada görüyor Ozanı rüyasını....
Çekicin gökte değil, bu taşta ses veriyor..
Sanki kudret, kolunda son bir nefes veriyor..
Derdinden dövün biraz, dursun demir dövüşün!
Çekicin dursun; nabzın, öyle vursun da; düşün:
Deniz yersiz olur mu, çınar köksüz olur mu?
Dünya, günsüz kalsa da; güneş, göksüz olur mu?
Aslandan yeleyi al, aslan denir mi, hayır!
Canlı denebilir mi: İnsandan kalbi ayır?
Türk, dört yanı düşman, kapanıp kaldığı an!..
Dünya, yelesiz aslan, toprak yüreksiz insan!

Bir tek adım atılmaz, çarpınmalar boş emek:
Türk'süz insanlık demek, gözsüz yolculuk demek..
Ateşteki demirden çok kızıllaştı içim;
Döv, sivrilt; bir silaha benzet onu, demircim!
Seviniyor gibisin, gözlerin umut dolu;
Söyle, kim gösterecek dünyaya çıkan yolu?

[Canlı tablo oluştaki sessizliği bırakır. Gölgede dekora karışan Ozan'a döner ve söyler]

Al kopuzu, istersen geçmişe doğru uzan:
Türk, ne gün darda kaldı? bir kere düşün Ozan!
"İçimi bir silaha benzet„ demiştin ya sen..
Yırtacaktır kınını belki kendiliğinden:
Türklük, şimdi bir kılıç; beklemekte bir bilek!
Bu bilek uzanacak, onu kından çekecek!.
Göğsümüzün ininde gönlümüz bir kurt gibi;
Bağrımız delik deşik, parçalanmış yurt gibi...
Hey Bozkurt, Börteçene, tanrısı müjdelerin!
Bir sesin gelsin de tek.. gelsin içinden yerin...
Kurt olmazsan da görün güneşle gök yerine!
Güneşi başına al, gökü koy gözlerine!
Güneş başlı, gök yüzlü bir insan diye belir!
Bu dört yanı tutuşmuş ve çiğnenmiş yurda gir...

[Ozan'a dönüp sesini değiştirerek]

Git, sunma ıstırabı! gönlüm, karmakarışık...

[Bir müddet sükût, köşede Bozkurt'un gözleri ve sonra ağzı parlar. Kendi görünür ve kaybolur].

Bir çift yıldız mı düştü? Bir çift kudretli ışık!
Yeşil bahar açıyor içimdeki karakış;
Bir ışık.. bir çift ışık.. İki göz! iki bakış!
Müjde, Ozan! müjde Türk! öncümüz belirdi, bak!
Milletin iradesi bu kılığa girdi, bak,
Gün gelecek bir insan kılığına girecek!.
Türk, şimdi, eritecek, kıracak, devirecek!..
Bu kurt girdi bu yere muhakkak bir delikten;
Dağlar demirden olsun, irademiz çelikten.

[İlerler, Ozan'a sevinçle döner.]

Bir kovuktan süzüldü, yaylalar aşmakta kurt!
Bu kovuktan bizlere görünecek bütün yurt!..

[Çekiçini taşlara vurur; ateşini hızlandırır, sahneyi gürültü ve duman sarar.]

İnsanlık mahvolurdu, daha kurtulmasaydın!
Koca Türk gözün aydın! yüce Türk güzün aydın..
Hey ufuklar açılın.. Açıl, yalçın dağ, açıl!
Hey Türk! ışık ol! gene, kara toprağa saçıl..
Dünya, murada erdin; dünya, yeşiller giyin!
Geliyor gene eski sahibin, eski beyin!
Hey esirler, mazlumlar, rahat bir nefes verin..
Nara Türkün narası.. dağlar, taşlar, ses verin!..

[Duman, karanlık ve gürültü arasında devrildiği görünen kaya dekorları kalkar, yeşil bir ova pasajından sonra Ankara kalesi dekoru görünür; İki tepe arasında Gazi'nin resmi bir güneş gibi aksettirilmiştir. Demirci iki yanda dekorun gölgeleri içinde heyula gibi yarı saklı duran seymenlere haykırır.]

Bu güneş doğdu artık gönlümüzün yasına;
Dünyayı çevirelim bir Şölen sofrasına!..

[Ondan sonra ziyafet ve raks merasimi başlar..]

ÖLÜ VE DİRİ TARİH

AYDOSLU SAİT

27 BİRİNCİ KÂNUN Ankaranın her köşesinden Emniyet Meydanına toplanmış olan Türkler, atalarından kalma bayramlıklarını giyinmiş, binlerce yıl rüzgârlara, semalara meydan okuyarak sallanmış bayrakları önde, binlerce yıl hak için, Türkün hakkı için, ebediyen değişmez mefkûresi için diyarları bölmüş, iklimleri yarmış olan palaları ellerinde akın akın geçiyorlar. Önde davullar yüreklerin kükriyen heyecaniyle tıpkı binlerce yıl evelisi gibi vuruyor, gümlüyor; zurnalar gene binlerce yıl değişmiyen naralarını haykırıyor, yer gök inliyor... Binlerce yıldır bu inliyen göklerin altında, bu susan rüzgârın içinde, heybetine boyun eğmiş dağların, toprakların üstünde Türk uşakları, yüreklerindeki aslanlara her zaman hâkim bu demir sinirli Türk oğulları zaman zaman hep böyle kalkınıp yürümüş ve Türk tarihini yapan ruh onu hep bu hamlelerle daha ileri götürmüştü.

Bozkırlarda kerpiçten evciklerde yaşıyan ve fakat Türklüğün "idée,, -sini — ki bu, insanlığın mazhar olabileceği en büyük lûtuftur — hep ayni gençlikle bağırlarında saklamış olan bu koç yiğitler, bu en yüksek insan nümuneleri bugün, nesillerinin en büyük oğlunun on üç yıl evel ayni yerden geçmesinin hatırasını yaşatmak, o mübarek günü kutlulamak için yurtlarından gelmişlerdi.

On üç yıl evel o büyük Türk, maddenin debdebesini istihkar, gururunu istihfaf eylemiş ve kendisinde en yüksek heyecanını bulmuş olan Türklüğün içine yönelimş, arkasından gelen Türklere Türkün özünü göstermişti. Onlar o özün yuvasını beraberce kazdılar, o derin kaynağın üstünü aralıkta kaplamış olan kof kayaları kırdılar ve o tükenmez hazineye eriştilerdi. Buradan kana kana içtikleri özsuyu, Türk ruhunun bu ölmez cevheri, bir hayat iksiridir. Artık asırlarca kendisine sunulan yabancı dil, yabancı inan, yabancı düşünüş ve yabancı duyguların afyonlu tesiriyle uyutulmuş Türklük uyanmıştı. Bu, bütün bunlara rağmen dipdiri bir yiğitti.

O zaman Türkler, reislerinin örneğine uymuş, bütün bir maddeci cihanın bileğini, o kaynaktan aldıkları kudretle bükmüş, ona pes dedirtmişlerdi.

Kendisinde bu kudretin en yüksek en manalı ifadesi tecelli eden gene o büyük reisin rehberliğiyle kırdıkları kof kayaların enkazını temizlemektedirler. Kendi varlıklarının derinliklerine her gün bir adım daha inmekte, indikçe o kaynaktan yeni kudretler almakta olan Türkler, insanlığa ör-

nek olacak daha büyük hamlelere hazırlanmaktadırlar.

Davulların gümbürtüsü durmıyacak, zurnaların narası susmıyacak, artık ebediyen kendi ahengini çalacaktır, kendi sesini inliyecektir. Binlerce yıl evelki şahlanmasını bulan Türklük heyecanı bir daha uyumıyacaktır.

Bozkırlarda, kerpiç evler içinde büyüyen Türk oğlu, materyalist gözlere belki "antropolojik bir mevzu„ gibi görünmektedir. İnsan denilen manevî varlığı, kuru bir madde sanmış, o varlığı okka ile tartmağı, metre ile ölçmeği, para ile satmağı iki asırdır âdet edinmiş olan o maddeci âlem, Türk oğluna "Hasta adam„ demişti ve onun ölümünü her an beklemişti. Bu onların maddeci felsefesinin ölçüş ve düşünüşünün tabiî ve zarurî neticesi idi.

Dünya tarihinde, bu düşünüşün yavanlığına Türkün şu on üç senesi kadar canlı bir bürhan olamaz. O düşünüş ve ölçüş, o üstünkörü, o dıştan görüş zaten Türk oğlunun dipdiri yaşadığını görebilmeğe kifayet edemezdi. O o kadar güdüktür, o kadar dardır. Maddeciler, nihayet tarihe determinist bir kanuniyet vermek isterler. Çünkü, onlar ancak illî ve mihanikî düşünebilirler, tarihe hareket veren, onu canlandıran ruhu göremezler. Onların tarihi ölü bir madde, bir tabiat; onların tarih telakkisi maddeci, öldürücüdür.

Nabızlarımda vuran duygular ki tarihin
Birer derin sesidir, ben sahifelerde değil,
Güzide, necip ırkımın uzak ve yakın
Bütün zaferlerini kalbimin tanininde
Nabızlarımda okur, anlar, eylerim tebcil...

Biz varlığımızın derinliğine her gün biraz daha indikçe, nasıl baş döndürücü bir yükseklikte bulunduğumuzu görmekte ve bunun gururu ile âleme göğüs germekteyiz. O derinliklerde biz, hiç bir rüzgâr ile solmaz rengimizi, değişmez benliğimizi her gün daha iyi görmekteyiz .

KONUŞUNUZ VE KONUŞTURUNUZ

RECEP

SÖZ yazıdan, resimden, musikiden ve her şeyden daha kuvvetli, en kuvvetli bir telkin vasıtasıdır.

Biz Türkler konuşma kabiliyeti en yüksek olan milletlerdeniz. Buna rağmen az konuşuyoruz. Geçirdiğimiz içtimaî terbiye devrinin yanlışlığı, birçok üstün millî vasıflarımız gibi konuşma istidadımızın da açılmasına mâni olmuştur. Memleketimizde uzun devirler susmak yüksek terbiyenin alâmeti sayılmış, söylemek ve konuşmak ayıp ve hatta tehlikeli gösterilmiştir. Bunu ifade eden ne kadar fena darbı meselleri̇miz var. Evlâtlarını cemiyetin faydalı adamı olarak yetiştirmek vazifesini üst gören her baba, çocuklarını konuşur alıştırmalıdır. Çocuğun hayata giriş devrindeki tabiî sorma ve konuşma hevesi alâkalı bir dikkatle beslenmelidir.

Geçmiş fena devirlerin yanlış ve zararlı terbiyesine rağmen milletimizin konuşma kabiliyeti sönmemiştir. Halkımız arasında güzel, makul ve tabiî konuşanlar pek çoktur. Bazan hiç tahsil görmemiş zeki ve akıllı köylülerimizde görülen konuşma kolaylığı insanı hayran eder.

Cemiyetimizdeki bütün fena ve küflü şeyleri siliyor, yıkıyoruz; temizleniyor ve berraklaşıyoruz. Bu sırada durgunluktan harekete, sükûnetten sesliliğe geçmeliyiz. Sessizlik karanlıktır. İnsan sesi duyulmıyan yerleri baykuş sesleri kaplar, yüksek insanların sesi işitilmiyen yerlerde şüphe ve korku mikropları, fesat tohumları canlanır, büyür, harekete gelir. En yüksek ses, en kuvvetli ses, en güzel ses konuşan insanın sesidir. Başka hiç bir ses sinirde, kalpte ve kafada ayni zamanda müşterek tesir yapamaz. Büyük ve temiz maksatlar güden bir insan sesi, insan kütlelerini tek maksat etrafında birleştirir, fedakârlıklara sevkeder.

Fikir birliği, his birliği ve hatta zevk birliği cemiyetin temelidir. Bu yolda cemiyetleşmenin en kolay vasıtası konuşmaktır. Bir aile sofrasından bir resmî meclise kadar birden fazla Türk vatandaşının toplandığı her yerde seslerimizin akisleri duyulmalıdır. Bir salon sohbetinin neşesinden bir millî zaferin tesidinde duyduğumuz heyecana kadar her canlılık sesten gelir.

İnanarak konuşunuz! İnandığınız şeyleri söyleyiniz, sizi kimse mağlûp edemez. Sizin inandıklarınızın âksine inananlar bir çokluk halinde birleşseler dahi fütur getirmeyiniz. Onlar sizin söylediklerinizin âksine bir karara varsalar bile gene sizi takdir ederler.

Konuşurken mutlaka bir büyük maksat takip ediniz. Maksatlı ve fikirli konuşma süslü ve tasannulu konuşmadan hem daha kıymetli, hem

daha faydalı, hem de daha tesirlidir. Hem fikir tarafı dolgun, hem de söz tarafı güzel konuşamıyanlar ekseriya sözün ahengini maksadın üstünde tutuyorlar. Bu, dışın içe, görünüşün cevhere ve süsün esasa tercih olunacağını zannetmek yanlışlığından doğuyor. Süslü ve sanatli konuşma yerine bazı fikirleri derli toplu söylemeği tecrübe edenler, daha ziyade muvaffak olurlar. İyi konuşmak iyi yazmaktan kolay değildir. Fakat orta konuşmak orta yazmaktan kolaydır. Konuşmak, yazmaktan daha çabuk, daha kolay ve daha sıcak bir anlaşma ve bir sevişme vasıtasıdır. Bugünkü halimizde, memleketimizde dinleme rağbeti okuma rağbetinden ileridir. Bu vaziyetten istifade etmeli, fikirlerimizi yaymak için konuşma vasıtasını çok kullanmalıyız.

Konuşma zekânın idmanıdır. İyi söz, yalnız dinliyenlerin ruhunu aydınlatmakla kalmaz, söyliyenlerin de dımağını açar ve parlatır. Güttüğü büyük bir maksadı anlatan bir adamın duyduğu ve duyurduğu heyecanın zevki başka hiçbir zevkle ölçülemiyecek kadar derin ve kesiftir.

Vatandaşın fikri millî sermayenin en değerlisidir. Düşünüp de konuşmıyanlar, düşündüklerini söylemiyenler bu millî sermayenin kendi kafalarındaki parçasını onun sahibi olan cemiyete vermeden çürütmeğe mahkûm etmiş olurlar.

Konuşmak, bir telkin vasıtası olduğu kadar en tesirli yoldan bir hak müdafaası vasıtasıdır da. Medenî adamın dilinden kuvvetli müdafaa silâhı yoktur. Nefsine ve şerefine itimadı olanlar için medenî ve şeref kıymeti bilir bir muhitte sözden daha keskin emniyet vasıtası olamaz. Hakkını müdafaa için sesini kullanmıyanların muhitinde haksızlığın revacına şaşmamak lâzımdır. Her mefkûreci vatandaş nerede ve hangi şartlar altında olursa olsun cemiyetin ve inkılâbın hakkını müdafaa için de konuşma vasıtasını kullanmalıdır. Aldatanların ve fesat yapanların silâhlarını körletmek hiç de güç bir iş değildir. Bir cahilin, bir ahlâksızın aldattığı masum insanlar kalabalığının karşısına dikilen bir idealist hatip, canlı ve inanlı kısa bir nutukla derhal hakikatin galebesini temine muvaffak olur. Müşkül hadiseler karşısında ve tehlikeli zamanlarda hatta aklı başında insanlardan vücut bulmuş meclislerin şaşırdığı çok görülmüştür. Bu sırada soğuk kanlılığını muhafaza eden görüşü ve söyleyişi kuvvetli bir hatip mevcut karışıklık yerine şuurlu bir mukavemet yaratabilir, ve hadiselerin akışını değiştirir. İnsanlığın bütün tarihinde bu hakikati gösteren misaller doludur.

Konuşmayı günlük hayatımızda revaçlandırmak için arkadaşlarımızı konuşturmalıyız, onlara sık sık konuşma fırsatları ve vazifeleri vermeliyiz. Konuşmayı memleketin birkaç yüz evlâdına münhasır canbazlık gibi bir hususî hüner telâkki etmek itiyadı ile mücadele etmeliyiz. Bilhassa yeni yetişen taze unsurları her gün her vesileyle kürsiye, konuşma cephelerine sürmemiz lâzımdır. Bundan, büyük ve başka bir fayda daha doğar. Konuşmıyanlar, kendi kafalarının kemikleri içinde doğan fikirleri en doğru ve en isabetli zannederek hodbin

olurlar. Onlar bu fikirlerini her şeyin aslı ve sahibi olan millî cemiyetin huzurunda döküp serdikleri zaman cemiyetten gelen daha iyi, daha doğru ve daha tecrübe mahsulü fikirlerin mukavemeti karşısında hakikatleri teslim etmeği öğrenirler, pişerler ve yetişirler.

Yaşamanın, sade yaşamanın değil hayata istihkakın en büyük alâmeti sestir. Korkanlar, kendilerine ve cemiyete inanmıyanlar konuşmaktan hoşlanmazlar.

Hareketsizler ve sessizler ölüye benzerler. Biz yaşıyoruz; yaşıyacağız; onun için konuşacağız.

Arkadaşlar; konuşunuz ve konuşturunuz!

BİRİNCİ TÜRK TARİHİ KONGRESİ

AKÇURAOĞLU YUSUF

İKİ, iki buçuk asırdanberi inkıraza doğru yürüyen Osmanlı imparatorluğu, XX inci asrın başlarında artık pek zayıf bir hale gelmiş bulunuyordu. Osmanlı devletini idare edenlerin çoğu, istikbalden ümidi kesmiş gibiydiler. "İttihadü Terakki,, nin tecrübesi, dahilî ve haricî birçok sebeplerden dolayı muvaffak olamıyordu. Asrımız iptidalarının en büyük ve en mühim hadisesi olan Cihan Cengi başlayınca, Osmanlı saltanatını idare edenler, zaten içtinabı hemen hemen kabil olmıyan bu büyük harbe, devletin istiklâlini temin, hiç olmazsa, bir zamanlar dünyanın en büyük devletlerinden olan Garbî Türk imparatorluğunu mazisine lâyik bir surtete tetfin gayesiyle, iştirak ettiler.

Senelerce süren Umumî Harp, Osmanlı devletinin dahil olduğu gurupun mağlûbiyetiyle bitti. Osmanlı orduları, başlarında Mustafa Kemal Paşa gibi hakikî büyük kumandanlar bulundukça, aslî cevherlerini asla kaybetmemiş Türk orduları olduklarını, Çanakkalede ve şark cephesinin bazı mıntakalarında pek bariz göstermekle beraber, müttefikleri Alman, Avusturya, Macar ve Bulgar ordularının mağlûbane müsalahayı kabul etmeleri ve İstanbul hükûmetini idare eden mütereddî ve hamiyetsiz padişahın (Mehemt VI. Vahdettin), ve bu padişaha lâyık atıl ve korkak paşaların gerek siyasî, gerek askerî vaziyeti hakikiyeyi iyice takidr edemek sizin, müttefiklerine peyrev olmaları, nihayet Osmanlı saltanatının istiklâl temelini kazmalıyan *Mondros mütarekesine* imza atmasını intaç eylemişti.

Mondros mütarekesinden sonra, Osmanlı devletinin hakikî bir istiklâli kalmadıktan başka, Osmanlı memlekeitnin birçok kısımları, başta payitahtı İstanbul olmak üzere, düşman işgali altına geçmiş bulunuyordu. İttihadü Terakki hükûmetinin belli başlı uzuvlarından bir kısmı ya memleketten kaçmış, yahut şuraya buraya sinmişti; bir kısmı da İstanbulu işgal eden düşman kuvvetleri tarafından, Osmanlı hükûmetinin rizasiyle, belki de arzusiyle, Malta adasına sürülmüştü.

Vaziyetin haliyle devamı takdirinde, Mondros mütarekenamesini takip edecek sulh ahitnamesinin ne gibi şartlarla aktolunacağını kestirmek imkânsız değildi. Mütarekeye istinaden imparatorluk arazisini işgal eden düşman kuvvetleri, yani, İngilizler, Fransızlar, İtalyanlar ve Yunanlılar, memleketin sahibi olan Türklere kımıldanmak imkânını bırakmıyarak, tarihî hayatın başlangıcındanberi Türk kavimleriyle meskûn bu kıtaları, istedikleri gibi bö-

lüşecekler ve yalnız Osmanlı imparatorluğunu imha ile kalmayıp, Türk mevcudiyetini bile tehlikeye düşüreceklerdi.

Başka Türk memleketlerinin hemen hepsi, yabancıların hükmü altına geçmiş bir devirde, yegâne müstakil Türk devletinin de istiklâlden mahrum edilmesi, bütün Türklüğün atisi için ümitlerin pek zayıflanmasına sebep olacaktı.

Bu büyük tehlikeler önünde, o tehlikelerin büyüklüğünden daha büyük *bir Adam* meydana çıktı.. Tarihin derin sırlarını anlamıya, üç beş bin yıldanberi tarihle uğraşan insanlar henüz muvaffak olamamışlardır; bunun içindir ki devrin idrakine göre bir takım telâkki ve tefsirlere yol açıl mıştır. Metafizik izahları bir tarafa bırakarak, tarihin kahramanlarını, bunların neşetlerini, bunların muvaffakıyetlerini hakkiyle anlatabilmiye muvaffak olanlar var mıdır?...

Bu Büyük Adam, büyük tehlikeye galebe çaldı. Bu galebe — gözümüzün önünden geçtiği cihetle, — her türlü efsaneden münezzeh olan hakikî destanını hepimiz biliriz: Garbın muzaffer ve kuvvetli "Düveli muazzama,, siyle onların piştar ve âlet olarak kullandıkları komşularımız ve bir kısım tebaamız, *Mustafa Keamlin dehası* ve Türklerin metanet ve kuvveti önünde, mühim zararlara uğrıyarak, mağlûp ve hâsir, belki de nadim ve mahcup, geri çekildiler. Sırf Türklerle meskûn Osmanlı ülkesi, tam müstakil *bir Türk Cümhuriyeti* halinde teessüs etti. Asırlardanberi, muhtelif sebeplerle zâafa uğrıyan, ilim ve marifet, sanat ve ticaret, hattâ hayvancılık ve ziraat sahalarında bile rakiplerinden geriye kalan bu ülkede, *asrî bir devlet*, yani her hususta başka devletlerle müsabakaya girişebilecek bir devlet vücuda getirmek lâzımdı. Mustafa Kemal ve arkadaşları, büyük bir gayretle bu işi de başarmıya teşebbüs ettiler.

Türkiye Cümhuriyetinin hayat başlangıcında yaptığı büyük işler arasında mühim bir mesele cümhuriyet reisi Gazi Hazretlerinin nazarı dikkatini celbetmişti: Bu kıtalarda Türkiye Cümhuriyetinden önce hayli uzun seneler hüküm süren Osmanlı saltanatı, *Türk milletinin diline ve tarihine* hemen hiç ehemmiyet vermemişti. Bugün dünyada yaşıyan elli milyon kadar halkın konuştuğu Türk dili, Osmanlı devletinin resmî muharreratında, edebî sayılan yazılarında, halkın büyük bir ekseriyeti tarafından anlaşılamıyacak kadar yabancı dillerle karışmış ve bozulmuştu. Bu yazıları yazabilmek, hatta bu yazılardan mana çıkarabilmek için en azdan iki yabancı dili adam akıllı öğrenmek lâzım geliyordu. Dilin bu karışıklığı, halkın talim ve terbiyesinde çok zaman kaybetmiye ve büyük güçlüklere sebep oluyordu. Tarihe gelince, Osmanlı tarihi kendisini bütün Türk tarihinden tamamiyle ayırmıştı: Osmanlı müverrihlerine göre, Osmanlı tarihi, Eskişehirle Bursa arasında bir beylik kuran Osmanın ve nihayet babası Ertuğrulun hayatiyle başlar. Bunların mensup oldukları Türk kavminin yaptığı büyük işler hesaba alınmaz. Bazı Osmanlı müverrihleri, Gaznelilerden, Selçuklardan, Timurlular den bahsederlerse de, bunlarla Osmanlıların bir menşeden geldiklerine, he-

pisinin Türk olduklarına hiç ehemmiyet vermezler; bunlarla Osmanlılar arasında bir yakınlık varsa, onun da ancak din birliğinden, müslümanlık tam ibaret olduğunu anlatırlar...

Milliyet hislerinin, milliyet fikirlerinin henüz az münkeşif bulunduğu zamanlar için, bu telâkki tarzı, bir derece mazur görülebilir; fakat Osmanlı müverrihleri, milliyet fikirlerinin inkişafı başladıktan sonra dahi, telâkki tarzlarını pek az değiştirmişlerdir...

Halbuki bir milletin ileri hamlelerinde hayat ve kudret membaı ve en sağlam mesnedi, millî tarihtir. Millî tarihine kıymet vermeksizin yaşıyabilen hiçbir millet hatırlamıyoruz. Millî tarihinden gelen millî vasıflarını, dilini, medeniyetini korumada ihmal gösteren kavimler, inhilâl ve inkıraza hazırlananlardır: Maddî inhilâlden önce, böyle manevî inhilâl emareleri görünmiye başlar.

Dil ve tarih, bir milletin varlığının iki sağlam temelidir; tarihini unutan, dilini kaybeden milletler, yok olmuş demektir... Osmanlı imparatorluğunun zâafında, dillerine yapılan taarruzu reddetmiyerek muslihane hulûlü kabul eylemenin mühim bir tesiri olduğunu inkâr edecek kimse bulunmaz, sanırım: Dilin bu karışıklığı ve çetinliğidir ki Türk halkının çoğunun okumak ve yazmaktan, okur yazarlarının bile birçok yazıları okuyup anlamaktan mahrum kalmasına sebep olmuştur. Osmanlı imparatorluğunun son zamanlarında Türk halkının okur yazarı yüzde onu pek geçmiyordu; acaba bu yüzde onun kaçı okuduklarını tamamiyle anlıyabiliyordu?.... Harf güçlüğü de, bu dil çetrefilliğini arttıran bir sebepti. Dilin türkçeleştirilmesi, harfin de kolaylaştırılmasını ve türkçeleştirilmesini icap ediyordu.

Osmanlı imparatorluğunda Türk tarihine, yani *millî tarihe* karşı gösterilen ihmalin millî inkişafa yaptığı menfî tesirler, dil ve harf meselelerine ehemmiyet vermemetken hasıl olan kötü neticelri kuvvtlendirmişti. Türkün tarihi, asıl kaynağına kadar götürüleceğine, ya Firat suyu kenarında boğulur, yahut Fıratttan daha cenuba ilerliyerek, çöl ırmakları gibi, kumlar içine gömülür giderdi... Halbuki Türkün beşeriyet kadar eski bir tarihi vardı. Bunu aramıya kalkışan Türk müverrihleri, XX inci asrın başında bile çıkmamıştı! Osmanlı mekteplerinin resmî ders kitapları olarak kabul edilen umumî tarihlerde, meşrutiyetten önce, islâm vahdeti nazarda tutularak Türk tarihine pek az yer ayrılır ve *Türklerin ırkî birlikleri*, asla gösterilmezdi. Meşrutiyetten sonra ise, garp medeniyeti hayranlığına, Türk tarihi kurban edilir olmuştu...

Bu gayri tabiî tedris usullerine de nihayet Gazinin dehası karşı durdu: *O Büyük Muallim*, medeni ve millî terbiye ve tedriste çok mühim bir mevkii olan tarihi, ilmî bir surette, yani millî gayemize hizmet edebilecek viçhile, millet çocuklarına okutmak çarelerini araştırdı; bundan *Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti* doğdu. Ulu Gazinin yüksek himayeleri altında kurulan bu cemiyet, orta mekteplere mahsus bir sıra tarih kitapları tertip ve neşrettiği gibi, geçen yaz dokuz gün süren (2 - 11 temmuz 1932)

Türk Tarih Kongresini, Ankarada toplıyarak mekteplerimizde tarih tedrisi ve Türk tarihinin bazı meseleleri üzerine müzakere ve münakaşalar açtı.

Bu birinci Trük Tarihi Kongresine, Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti azalariyle Türk Darülfünunu tarih profesörleri ve liselerle orta mekteplerin tarih muallimleri hep davetli idi.

Reisicümhur Gazi Hazretlerinin huzuriyle o zaman Cümhuriyet Maarif Vekili bulunan Esat Beyefendinin riyaseti altında açılan bu kongrenin dokuz günlük müzakereleri mevzuundan, münakaşaları suretinden biraz tafsil ile bahsetmek, uzunca bir makalenin bile çerçevesine sığmaz; pek muhtasar bir hulâsada ise mevzuun kıymetini ve ehemmiyetini eksiltmek korkusu vardır. Türk tarihiyle ve umumî tarihle alâkalı kısmelere *kongrenin zabıtlarını* mutlaka okumak lâzımdır. (*) Bunlar okunduğu takdirde Türk Tarih Cemiyetinin davaları ve bu davaları ispat zımnında gösterdiği vesika ve deliller öğrenilmiş olur. Mevzua müteallik şark ve garp kitaplarının tetkik ve tenkitlerinden istinbat olunan ve her biri muayyen vesika ve delillere dayanan bu davaların intikadı da böyle uzun ve sabırlı mesaiye istinat edebilmelidir...

„
„ „

Türk Tarih Cemiyetinin kongrede vazı ve müdafaa ettiği büyük dava, Türklerin, eski ve orta kurunlarda ancak göçebe ve müstevlî olarak yaşıyan ve yüksek medeniyet seviyesine erişemiyen ikinci derecede insanlardan olmayıp, beşer tarihinde ilk medeniyeti kuran ve ta en eski zamanlardanberi muhtelif devirlerde medeniyet meşalesini ellerinde taşıyan insanlar olduğu davasıdır.

Bu davamızı, Türk Tarih Cemiyeti azasından muallim *Afet Hanım efendi kongrede* şu cümlelerle çok eyi ifade etmişti:

"Kafasını ve vicdanını en son terakki meşaleleriyle güneşlendirmiye karar vermiş olan bugünün Türk çocukları biliyor ve bildirecelerdir ki onlar 400 çadırlı bir âşiretten değil, on binlerce yıllık medeni, yüksek bir ırktan gelen yüksek kabiliyetli bir millettir.„

Filvaki bugün ilk medeni insan cemiyetini *Sümerlilerin* kurduğuna itiraz eden yoktu; ve Sumerlilerin insan ve lisan abidelerinden bunların *Arî ve Samî* namlariyle Türklerden ayırt edilen kavimlerden değil *Turanî* tabiriyle tamim olunmak istenilen Türklerden bulundukları, *Arkeoloji,* lisaniyat ve tarih âlimlerinin *ekserisi* tarafından kabul olunmuştur.

Antropoloji denilen ilim, insanları kafalarının şekli itibariyle iki büyük sınıfa ayırır; bunlardan birisi *geniş kafalılar* (Brakisefal), öbürü *uzun kafalılar* (Dolikosefal) dır. Şimdiye kadar yerden çıkarılıp ölçülen kafalrdan ilk medeniyet müessislerinin Orta Asyadan gelme geniş kafalı insanlardan oldukları anlaşılmıştır. Geniş kafalı insanların umumiyetle Türk ırkından oldukları ise,

---

[*] Kongrenin zabıtları, *"Birinci Türk Tarihi Kongresi - Konferanslar, Münakaşalar„* namı altında, 630 sayıfalık resimli ve güzel bir kitap halinde, 1933 üncü yıl başında basılıp çıkmıştır. Kitaba, muallim Afet Hanımefendinin "orta kurun tarihine umumî bir bakış„ adlı konferansına ait mükemmel bir harita da ilâve olunmuştur.

bugün yaşamakta olan insan kütleleri üzerinde yapılan tecrübelerle sabittir. Doktor *Reşit Galip* Beyefen*dinin* antropolojiye istinat eden derin tetkikatı davamızı çok kuvvetlendirmektedir.

Sümerlileri takip eden devirde Anadoluda ilk medeniyeti hâmil olan milletin, *Eti (Hittit, Hattı, Hatay)* lerin antrepoloji, lisan ve âsarıatika vasıtasiyle tetkikleri, Türk ırkından olduklarına birçok deliller vermiştir.

Afrikanın şimali şarkisinde ilk ve muazzam bir medeniyet tesis eden *eski Mısırlıların* mitolojisi ve ilah isimleri üzerinde yapılan lisan tetkikatiyle menşelerinin taharriyatı, bu kavmin de ayni ırktan neşet ettiğine kuvvetle ihtimal verdirmektedir.

Giritte ve bugün *Yunanistan* denilen memlekette yerleşip oralarda ilk medeniyetleri tesis ve inkişaf ettiren kavimlerin de gene Orta Asyadan gelme geniş kafalı ırktan oldukları ve kullandıkları lisan ve inandıkları mitolojilerle Türk dil ve itikat efsaneleri arasında dikkate şayan benzeyişler bulunduğu nazarımıza çarpar.

Tarihin bu en eski devirlerine dair araştırmalardan sonra, Orta kurun İslâm medeniyetini kuran kavimler arasında *Türklerin faik rolü* hiç bir ciddî müverrih ve müdekkik tarafından inkâr olunamamıştır. Türklerin, İslâm medeniyetini, şarkta Çin içerilerine, cenupta Hindistana, garpta Macaristana kadar tevsiettikleri, katî bir tarih vakıasıdır. İslâm âlemini, Çin içerilerinden Atlas denizine ve *Donmuş şimal* denizinin tundralarından yanan Afrika ortalarına kadar, hicretin ilk asırlardan itibaren, Türklerin idare ettikleri de şüphe götürmiyen tarihî hakikatlerdendir.

Bütün bu tarihî hadiseler, Türk Tarih kongresinde tetkik edilmiş, müzakere olunmuş ve nihayet Türk âleminin son iki üç asırdaki inhitatı sebepleri dahi araştırılmıştır.

Bu tarihî araştırmalar bittikten sonra bir *Pedagoji* meselesine yani Türk tarihinin ve umumî tarihin Türkiye Cümhuriyeti mekteplerinde nasıl okutulması, hakikate ve Türk milletine faydalı olabileceği mevzuuna geçildi. Bu mevzudan bahsetmek bana havale olunmuştu. Kongreye arzettiklerimin, eski bir tabirle "hulâsatül hulâsa„ sını, aşağıya yazıyorum.

„ " „

Vazifem, tarih telifinde *usulle* o usulün bizde ve garpta nasıl tatbik edilmekte olduğunu arzetmek, sonra garp memleketlerinin orta ve yüksek mekteplerinde tarihin ne gibi *gayeler* takip edilerek ne yolda tedris olunduğunu ve yakın zamanlara kadar Türkiyede tarih tedrisinde nasıl bir usul tutulmuş olduğunu söyleyip mukayese eylemekti. Konferansımın birinci kısmında tarihçilerimizden bazılarının, tarih toplamak, tarih yazmak ve tarih okutmak hakkında telif ettikleri eserlerden bildiklerimi saydım. Bu nevi eserlerin, Osmanlı devletinde ikinci meşrutiyet ilân olununcıya kadar, pek az olduğunu esefle müşahede ve işaret ettim: ikinci meşrutiyetten sonra "Usulü tarihe„ müteallik yazılar biraz artar; fakat bunların da çoğu, müteferrik makalelerdir; ve hepisi garptan aynen iktibastır. Sonra, garp usulcülerinden is-

tifade ederek, tarih yazmakta tutulacak usule dair bildiklerimi ve düşündüklerimi söyledim. Bu hususta arzettiklerimi, *gayri vaki vakıalardan sakınmak,* diye hulâsa edebilirim. Fakat bu sakınmak pek kolay değildir. Sakınmak için ne gibi usuller mevcut olduğunu da anlatmıya ve "tarihi tenkit,, denilen amelyienin neden ibaret olduğunu izaha çalıştım. Bu münasebetle, dinleyicilerime, garbin her tarihî eserine, her fikir mahsulüne mahzı hakikattır, diye *tamamen iman etmekten çekinmelerini tavsiye ettim:*

"Avrupalı müverrihler, haydi hepsi demiyelim, çoğu şuurlu bir surette veya tahteşşuurlarının tesiri altında, muayyen bir gayeye müteveccih nazariyelerinin ispatı maksadiyle vakıaları terkip, tarihi inşa ederler; nazariyelerine uygun olmıyan vakıaları unutmuş görünürler; yahut çok silik gösterirler; maksatlarına uygun vakıaları ise kabartırlar, şişirirler...

"Müverrihlerin faraziye kurarken, gözettikleri gayeler mütenevvidir; hepsini sayabileceğime hiç de emin değilim. Birkaç misal söylemekle iktifa edeceğim: Müverrih ya muayyen bir din, bir mezhep, bir ırk, bir kavim, bir millet, bir hanedan, yahut iktisadî ve içtimaî bir meslek, siyasî bir fırka menfaatini gözeterek tarihini inşa eder.

"... Avrupada tarih usullerine itina edilmiş gibi gösterilerek yeni yeni yazılan tarihlerin ekserisinde, Avrupa medeniyetinin mazi ve haldeki başka medeniyetlere mütefevvik, hiristiyan dininin başka dinlerden üstün, Arî namını verdikleri itibarî bir insan fasilesinin başka insan zümrelerinden yaradılış itibariyle daha yüksek olduğunu okumaktayız. Avrupalı müverrihler, bu müddea (thèse) lerini, istikra usuliyle ispata kâfi vakıaları, opjektif bir surette toplıyarak değil, müddeaya uygunvakıaları cemedip, uygun olmıyanları ihmal etmekle ispata çalışırlar.,,

Tarih usullerine dair bildiklerimi söyleyip bitirdikten sonra, İslâm âleminde ve Osmanlı imparatorluğunda yazılan ve basılan tarihlerden kısaca bahsettim: Osmanlı müverrihleri *Tanzimat,* yani garbı taklit devrine gelinciye değin umumiyetle islâm müverrihlerinin şemasına ve usullerine muvafık eserler yazmışlardır. Tanzimat devrinden itibaren garplılarıı, yani Avrupalıları, yavaş yavaş *taklide* kalkışmışlardır. Her iki devreyi birkaç misal ile tenvire çalıştım.

Nihayet mekteplerimizde okutulan veya okutulmak üzere yazılan tarih kitaplarına geldim ve bunlarda tutulan usulleri tetkik ve tenkide çalıştım. Bu nevi eserlerin birincilerinden olan *Süleyman Paşa* merhumun *"Tarihi âlem,,* inde, Türk tarihine hayli yer (1000 sayfada 144 sayfa) ayrıldığı halde, onu müteakip devrede, en çok şöhret bulan *Murat Beyin* tarihi umumisinde, Türk âlemine hiç ehemmiyet verilmemiş olduğunu (meselâ birinci cildinin 372 sayfasında ancak 3 sayfası Türklere tahsis edilebilmiştir.) gösterdim. Fakat Abdülhamit rejiminin bu nevi tarihler tedrisine bile müsaade etmiyecek derecede şiddetlenmesi üzerine, mekteplerden tarih tedrisi 1899 senelerine doğru büsbütün kaldırılmıştı. Ve bu

memnuiyet, ta ikinci meşrutiyete kadar devam etti.

"İkinci meşrutiyet ilân olununca, bu tarih orucu birdenbire bozuldu. Tarih yazanlar ve bastıranlar çoğaldı. Bu müverrihler, ekseriyetle fransızca tarih kitaplarının, hassatan Seignobos'un mütercimleridir. Zarif bir arkadaşımın dediği gibi "meşrutiyetle beraber Osmanlı mekteplerinde bir Seignobos saltanatı başladı.„

Gazinin irşadından önce, ders kitaplarının çoğu bu yolda fransızcadan *iltikat olunmuş* eserlerdi. Bu eserlerin Türk diline, Türk tarihine ayırdıkları kısım, eski kitaplardan fazla olmakla beraber, millî ruhu kâfi telkin edebildiklerine, zannederim ki "müellifleri„ de tamamen inanmazlar.

Osmanlı devletinde tarihçiliğin ve tarih tedrisinin tarihini böyle hulâsa ettikten sonra, Türk Cümhuriyetine geçmiş ve şunları söylemiştim: "Millî kültürde ve millî terbiyede en mühim bir mevki tutan tarih meselesini ciddî olarak vazı ve halletmiye çalışan ilk defa Türk Cümhuriyeti olmuştur. Her işte olduğu gibi kültür meselesinde de bu en esaslı noktaya parmağını basan Türklerin kurtarıcısı ve yol göstericisi, Türk Tarih Cemiyetinin Hami Reisi *Gazi Mustafa Kemal Hazretleridir.*

"Türk Tarihi Tetkik Cemiyetinin önüne konmuş büyük problem, umumî tarihe Avrupalıların rü'yet zaviyelerinden bakmayıp, onu sırf hakikat noktai nazarından görmek ve bu görüş sayesinde, Türk kavminin tarih te hakikî mevziini tayin etmek, yani Türklerin beşer tarihinde oynadıkları ve fakat hasımlarının gizlemiye çalıştıkları büyük rolü meydana çıkarmak ve bu suretle Türk kavmine *tarihî hakkını vermektir.„*

Bu suretle esası ve gayemizi arzettikten sonra, mekteplerimizde okutulan tarih kitaplarının tahlil ve tenkidine geçmiştim; ve misal olarak merhum *Ali Reşat Beyin* tarihi umumilerini almıştım.

Konferansın son kısmında, biz tarihi böyle okuturken, garp mekteplerinde tarihin nasıl okutulduğunu kendi tecrübeme istinaden anlatmıya çalışmıştım; ve Fransada tarih muallimlerinden Mitar'ın "tarih tedrisatının vazifesi„ unvanlı makalesin den alarak, gördüklerimin nasıl bir nazariyeye istinat ettiğini de izaha uğraşmıştım.

"Son zamanlarda Fransanın pek meşhur tarih müderrislerinden Profesör Lavis'in tarih tedrisinin ıslahına dair fikirlerinden istifade ederek muallim Mitar'ın yazdıklarından anlıyoruz ki Fransanın orta ve ilk mekteplerinde okutulan tarih dersleri *muayyen bir gayeyi temine hizmet edecek* surette okutuluyor. Ve bu tedris usulü Fransaya münhasır değildir: Almanlar, İngilizler, İtalyanlar, Yunanlılar... hasılı bütün avrupa milletleri, bugün mekteplerinde tarihi böyle okutmakta ve öğretmektedirler. Avrupanın bu usulünü tamamen benimsemiyen bir millet var idiyse, o da yakın zamanlara kadar Türklerdi; biz, Gazinin irşadına değin, ana hatlarını ve gayesini eyi seçemeden fransız kitaplarını aynen tercüme ederek, liselerimizde ve orta mekteplerimizde okutup duruyorduk.

Ancak *Büyük Hocamızın* irşatları sayesinde, doğru yolu ve doğru usulü bulduk.. Artık biz de kitaplarımızda, derslerimizde kendi ırkımıza, kendi kavmimize lâyık olduğu mevkii vermiye ve bütün beşer vakıalarına millî noktai nazarımızdan bakmıya, yani garplıların telif ve tedris usullerini benimsemiye başladık.

"Onlar bize *bütün kavimlerin Arya ırkından aşağı* ve Allah tarafın Aryalıların menfaatleri için çalışmıya mahkûm bir nevi hizmetçi olmak üzere halk edildiklerini telikne çalışıyorlar; biz de, Tanzimattan beri, onların bu propagandalarına, kendi kitaplarımızla hizmet ettik, durduk. Artık, kitaplarımız, bilhassa tarih kitaplarımız, böyle yanlış ve bize zararlı bir noktai nazarın naşirliğini etmiyecektir...„

Hulâsa etmiye çalıştığım konferansımı, şu sözlerle bitirmiştim:

"Bizim tarihte yapmak istediğimiz şey, umumî tarihe garplılar tarafından sokulan kıymetleri tetkik ve tenkit ederek, onlara *yeni baştan kıymet biçmektir.* Görüyorsunuz ki davamız büyüktür. Lâkin şimdiye kadar ortaya attığı büyük davaların hepsini kazanan *emsalsiz Rehberimizin* irşatları sayesinde bu davayı da kazanacağımıza biran tereddüdümüz yoktur...„

" " "

Bu konferansla birinci Türk Tarihi Kongresinin ilmî müzakereleri bitti, kapanma merasimi ve nutukları başladı. Ulu Gazi Hazretleri, kongrenin sonuna kadar salonda kalarak nutukları, müzakereleri takip etmek lûtfunda bulundular. Bu, bütün tarihçilerimiz için büyük bir iltifat idi. Hepimiz bundan müftehir olduk, şevk aldık ve heyecan duyduk.

Birinci Türk tarih kongresi, Maarif Vekili Beyefendinin kapanma nutku ile ve bütün kongrecilerin ayağa kalkarak Ulu Gazi Hazretlerini sürekli ve şiddetli alkışlamalariyle, temmuzun 11 inci günü öğleden sonra saat 15, dakika 30 da sonuna erdi.

TÜRK DİLİ TETKİK CEMİYETİ

RAGIP HULÛSİ

I

MAKSADI

CEMİYETLER İLMİ ile meşgul olanların inanışlarına göre, yer yüzünde insanların cemiyet halinde yaşadıkları türlü zamanlar ve muhitlerde, o cemiyetleri meydana getiren insan gurupları arasında, hâkimlik ve idare bakımından daimî bir ikilik mey dana gelmiştir. İdare edenlerle edilenler arasındaki bu ikilik mahiyeti her zaman katî hudutlariyle çizilip belirtilmesi mümkün olmıyan bir şeydir. Bu hususta sınıflar arasındaki münasebetin nisbeten muvazenet ve istikrar bulmuş olduğu az çok sükûnetli zamanlarla, henüz böyle bir müvazenenin kurulmamış olduğu inkılâpçı zamanlar arasında ehemmiyetli farklar vardır. Bu farkların ehemmiyeti ise iki sınıf arasında yalnız düşünce sahasında kalan değil, duygunun da derinliklerine kadar inen ayrılıkların ehemmiyetiyle ölçülür.

İçtimaî ve siyasî manada olarak *Terakkiciler* ve *Muhafazacılar* diye ayırt ettiğimiz iki sınıf insanlardan biri hâkim mevkie geçerek cemiyette az çok sürekli bir muvazene kurar; bu suretle cemiyet müspet yahut menfi istikamette gelişmiş olur. Zamanımızda ise türlü bakımlardan *Terakkiciler* ve *Muhafazacılar*, başka bir tabirle *Eskilikçiler* ve *Yenilikçiler* ünvanları altında biribirleriyle karşılaştırabileceğimiz sınıflardan, aralarında en derin duygu ayrılığı gösterenler umumî hayat görüşü yahut yaşayış felsefesi itibariyle *Dilciler* (yani, alacağından çok daha geniş bir manada olarak kullanılan tabirle, *Klerikaller)* ve *Dünyacılar* (yani bugün kullanmakta olduğumuz manasiyle, *Lâyikler)* dir. Bunlardan *dinciler* resmî bir mezhep yahut kiliseye mensup olsun olmasın bütün hayat görüşünü ve dolayısiyle içtimaî siyaset ve terbiye (kültür) işini semavî bir kuvvet ve prensipe istinat ettirmek; *dünyacılar* ise tabiat kuvvetleri dışında ve üzerinde manevî bir varlığa inanmıyan, dolayısiyle kültür ve siyaset işini serbes akıl ve vicdan üzerine dayandırmak istiyenlerdir.

Türkiyede Saltanat ve Hilâfet idaresi yaşadığı müddetçe umumî hayatta dinci bir zihniyet hüküm sürüyordu. O zamanki idare edenler sınıfı İslâmiyetteki nassî esaslara riayet mecburiyetindeydiler. Bütün *kültür* yani medenî terbiye faaliyetini de bu zihniyetle yürütmeğe çalışıyorlardı. Saltanat ve Hilâfet idaresinin kaldırılmasından sonra ise bu vaziyet değişmiştir. Şimdi mensup olduğumuz Cümhuriyet idaresi eski zamanların din yoliyle ve mukaddes kitaplarla görmek istedikleri umumî terbiye işini, lâik bir zihniyetle yani

müspet ilim ve serbes felsefe kafasiyle başarmak fikir ve emelindedir.

Umumî kültür yani medenî terbiye bakımından milletlerin tarih boyunca tutmuş oldukları dört yol vardır:

1 — Dinlik kültürü mukaddes kitaplar diliyle yayma.

2 — Dünyalık kültürü klâsik denilen dillerle yayma.

3 — Dinlik kültürü millet diliyle yayma.

4 — Dünyalık kültürü millet diliyle yayma.

Bu hususta nisbeten daha eyi tanıdığımız Avrupa dinî hayatından misaller arıyacak olursak bu muhitte Hristiyanlığın, Akdeniz çevresinde nisbeten vahdetli bir kilise (ümmet camiası) kurmasından Orta Çağın bitimine doğru yani Renesans (yeni doğuş) dedikleri zamana kadar birinci yoldan, ondan sonra ikinci yoldan; Protestanlığın meydana çıkması ile başlıyan Reforma (din düzeltme) devrinden sonra da üçüncü ve dördüncü yollardan gitmeğe başladığı görülür.

Müslümanlık âleminde ise dinin yayılmağa başladığı hicrî birinci asırdan içinde bulunduğumuz XX inci asra kadar yalnız birinci ve ikinci yoldan gidilmiştir. Yani bu gösterdiğimiz müddetler zarfında Hristiyanlık, dinlik ve dünyalık maksatlarla, hem mukaddes kitaplar dili, hem de klâsik bir medeniyet dili olan Yunanca ve Lâtinceye; müslümanlık ise hem İslâmiyet hem de Yakın Şark medeniyetinin dilleri olan Arapça ve Acemceye ehemmiyet vermişlerdir.

Bu suretle Avrupa daha doğrusu Hristiyanlık âleminde umumî kültür vasıtası olmak üzere *millî diller* milâdî XVI ıncı asırdan yani bundan dört asır evelindenberi Protestanlık sayesinde kıymet bularak işlenme imkânını bulmuş iken, Müslümanlık, hususiyle Türklük âleminde böyle bir dinî hareket olmadığı için, Türkçe bir kültür dili olarak, arap ve acem dilleri derecesinde gelişmek imkânını bulamamıştır.

Halbuki bir millette dinlik ve dünyalık bir yazı ve konuşma dilinin yabancı yahut öz dil olmasının, kültür gelişmesi bakımından ne kadar büyük bir ehemmiyeti olduğunu daha Osmanlı saltanatının kuruluşu zamanında sezmiş, *Âşık Paşa* gibi büyük insanlar gelmiş; gene bu saltanatın devamı müddetince yabancı bir dili yüksek kültür dili olarak kullananlara karşı, millî sade dilimizi yaşatmak istiyenler bulunmuştu. Bununla beraber topluluğun siyasî kuruluş ve yaşayış şartları ve bu şartların meydana getirdiği dinci, ümmetçi düşünüş ve duyuş dolayısiyle bu gayretler hep boşa gitmiş ve 1932 senesinin 26 eylûl tarihinde büyük kültür kılavuz ve başbuğumuz Gazi Hazretlerinin girişme ve dilemeleriyle İstanbulda toplanmış olan "Birinci Dil Krultayı„ na kadar dilimizin bu yabancı kültür dillerinin boyunduruğu altından„ tamamiyle kurtulup öz başlı (müstakil) bir dil olabileceğine bütün iman besliyenler sözlerini bir türlü dinletememişlerdi.

İşte buraya kadar söylediğimiz sözlerden, "Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti„ ile eş ve kardeş olarak ve gene onun gibi Gazi Hazretlerinin işaret ve himmetleriyle kurulmuş bulunan

"Türk Dili Tetkik Cemiyeti„ nin maksadı ne olabileceği kendiliğinden anlaşılmış oluyor. Bu maksat bugünkü *cihan medeniyetini temsil e-eden garp âleminin daha bundan dört asır evel dinlik ve dünyalık bütün kültür dilini millî dilden geliştirmek suretiyle kazandığı medenî erginliğe Türk milletini de biran evel eriştirmek; onların aşmış ve geçmiş oldukları türlü inkılâp dağlarını, derelerini en kestirme yoldan aşmak ve geçmek; böylece onlara bir an evel yetişip katışarak onlarla medeniyetin engin sahalarında boy ölçmek ve bunun için de "Türk dilini„ müstait olduğu en yüksek kemal derecesine vardırmaktır.* Bu yuce maksat yolunda uğraşanlar Türk milletini en yüce bir medeniyet derecesine eriştirmek için nasıl ta Kablettarihin karanlıkları içine gömülmüş damarlarından dirilik suyu gibi gelen kültür akıntılarının kuvvetine inanıyorsa, Türk dilinin de, köklerini bu akıntıların derinliklerde kaybolmuş sızıntılariyle sulıyan gürbüz bir ağaç gibi, geleceğin geniş ufuklarına gölge salacak bir canlılıkta olduğuna inanmaktadırlar.

II
ÇALIŞMALARI

"Birinci Dil Kurultayı„ bu yüksek imanı bütün memleket halkına ve cihanın bu işle alâkalı bütün insanlarına yaymak için toplanmıştı. Şüphesiz ki her iman gibi Türk dilinin eskiliğine, ululuğuna, yüceliğine, güçlülüğüne olan bu iman da bir takım bilgilik (ilmî) davalar ile ortaya atılmıştır. Kurultayda bu davaların her noktasının, objektif usulün icap ettirdiği bütün incelikleriyle ispat edilmiş olduğunu kimse iddia etmemiştir. Bununla beraber medeniyet yaratmış en eski ırklar meselesinde Türk soyunun yük sek mevkii ve rolü nasıl çok parlak deliller içinde görülüp gösterilebilmiş ise, Türk dilinin de böyle parlak bir maziye malik olduğunu katîlikle ispat imkânlarını hazırlamak ve bu imkânları temin etmek için çalışanlar ayni derecede parlak ümitler beslemektedirler. Bu işte kendi âlimlerimizin cihan bilgi âlemine karşı gösterdiği hamlecilik Türk soyunun ve dilinin böyle inanılmaz bir geçmişi olduğunu veya olabileceğini akıllarına getirmek değil, hayallerine bile sığdırmak şanından olmıyan bir takım yabancı mütahassısları hakikati araştırmağa davet ve sevketmiş olduğu için cihan bilgisi ve medeniyeti namına büyük bir hizmet olmuştur.

Birinci Dil Kurultayında ortaya sürülen tezler hakkında burada ayrıca izahat verecek değiliz. Çünkü bunları daha evel T. D. T. C. Umumî Merkez Heyeti azasından Hasan Âli Bey "Yeni Türk„ unvanı ile İstanbul Halkevi tarafından çıkarılan mecmuanın ikinci sayısında güzel bir makale ile anlatmışlardır. Ayni mecmuanın birinci sayısında gene Umumî Merkez Heyeti azasından Ahmet Cevat Bey Kurultayda okuduğu tezin hulâsasını neşretmiştir. Bundan başka Cemiyetin rahmetli reisi Samih Rifat Beyin bütün Kurultayda en büyük tezi teşkil eden nazariyesini de gene Ahmet Cevat Bey "Hakimiyeti Milliye„ de neşrettikten sonra ayrıca "Muhit„ mecmuasının 51 inci sayısına dercetmiştir. Böylece Kurultayda söylenen sözler ve ortaya atı-

lan davalar hakkında bir fikir edinmek istiyenlere kâfi derecede malûmat verecek yazılar mevcut bulunmaktadır. Onun için biz burada asıl Kurultayın kararîyle teşkil edilmiş olan "Umumî Merkez Heyeti,, nin kuruluş ve çalışmasından bahsedeceğiz.

Kurultayın, daimî surette Ankarada çalışmasını kararlaştırdığı "Umumî Merkez Heyeti,, her biri muayyen bir kolun başı olan altı aza ile bir reis, bir umumî kâtip, bir de veznedar olmak üzere dokuz kişiden meydana gelmiştir. Kollar sırasiyle şunlardır: 1. Lengüistk ve filoloji kolu; 2. Etimoloji kolu: 3. Gramer - Sentaks kolu; 4. Lûgat - Istılah kolu; 5. Derleme kolu; 6. Neşriyat kolu.

Umumî Merkez Heyetinin reisi, umumî kâtibi ve veznedarı sıfatiyle Kurultayca sırasiyle Samih Rifat B., Ruşen Eşref Bey ve Besim Atalay Beyler seçilmişlerdir. Kolların başları ise Kurultayca tayin edilmemiş, bu iş Umumî Merkez Heyetinin kararına bırakılmıştı. Umumî Merkez Heyeti geçen sene İkinciteşrin iptidalarında toplanır toplanmaz kolların başlarını seçmiş ve bunu gazetelerle ilân ederek işe başlamıştır. Her kolun başlığına seçilen zatlerin isimlerini burada kısaca hatırlatalım: Lengüistik - Filoloji kolunun başı Hâmit Zübeyir Bey, Etimoloji kolunun başı Hasan Âli Bey, Gramer-Sentaks kolunun başı Ahmet Cevat Bey, Lûgat - Istılah kolunun başı Celâl Sahir Bey, Derleme kolunun başı Ragıp Hulûsi Bey, Neşriyat kolunun başı İbrahim Necmi Bey.

Kolların başları bu suretle seçildikten sonra, her kol merkezde ve taşrada kendi sahasında çalışacak aza namzetlerini tesbit etmiş, bu isimler Umumî Merkez Heyetince müzakere edilip tasdik edildikten sonra, gazetelerle de ilân edilmiştir. Böylece teşekkül etmiş bulunan kollara mensup azalardan Ankarada bulunanlar haftanın belli günlerinde Cemiyet Merkezinde toplanmakta ve çalışmaktadırlar. Asıl Umumî Merkez Heyeti de o vakitten beri muntazaman haftada ikişer defa, lüzum görüldükçe daha fazla, içtiamlar yapmaktadır.

Cemiyetin teşkilâtı bu heyetten ibaret değildir. Kurultay günlerinde gazetelerle ilân edildiği gibi, Kurultayın kararı mucebince "Türk Dili Tetkik Cemiyeti,, nin daimî surette Ankarada çalışacak bir Umumî Merkez Heyetinden başka bütün vilâyetlerde de birer merkezi bulunacaktır. Bu merkez heyetlerini Halkevleri bulunan yerlerde o evlerin Edebiyat ve Tarih şubeleri idare komiteleri teşkil edecektir. Bu evler olmıyan yerlerde de Halkevleri tesis edilinciye kadar vilâyet dahilinde dil işleriyle uğraşan değerli zatler temsil etmiş olacaktır. Bugün vilâyet merkezinin çoğunda Halkevleri mevcuttur; olmıyan yerlerde de yakında açılacaktır.

Asıl Merkez Heyetinin bölündüğü kollara gelince, bu kolların temsil ettikleri sahalar ve görecekleri işler Cemiyetin, yukarıda tesbit ettiğimiz, büyük maksadına uygun bir tarzda ayrılmıştır. Bu maksatlar 1. Dili *tetkik*, II. Dili *ıslah* olmak üzere iki esas kısma ayrılabilir.

Birinci maksat yani *dili tetkik* için her şeyden evel a) bugün memleketimizin içinde ve dışın-

da geniş bir sahada canlı bir surette yaşıyan Türkçe söz ve şivelerin, b) en eski zamanlardanberi katî surette Türkçe olarak bildiğimiz lisanlardan kalma tarihî yadigârların halini tesbit etmek lâzımdır. İşte *Derleme kolu* bu işle uğraşacaktır. Bu malzemeye istinat ederek Türk dilinin aslını, öteki diller arasındaki yerini, bunlarla olan münasebetini belirtmek Lengüistik - filoloji kolunun; ayni malzemeyi teşkil eden bütün kelimeleri birer birer alıp asıllarını araştırmak ve bunların en eski köklerini bulmak da *Etimoloji* kolunun işidir.

İkinci maksat yani *Dili ıslah* işini yerine getirmek için de a) tamamiyle millî vasıfta bir lûgat ve ıstılah hazinesi meydana getirmek vazifesini üzerine alan *Lûgat - Istılah kolu* b) yabancı kaidelerden tamamiyle kurtulmuş millî bir ifade sistemi kurmağa savaşan *Gramer - Sentaks* kolu çalışmaktadır. Nihayet bütün bu çalışmayı en yüksek bir derecede semerelendirmek için yapılması lâzım gelen umumî anlaşma ve haberleşme işleri de *Neşriyat kolunun* omuzlarına yüklenmektedir.

Vaziyeti bu suretle kavramış olan Umumî Merkez Heyeti kolları kendi çalışmalarını düzgün bir yola koymuş olmak için birer birer programlarını ve talimatnamelerini hazırlamakta ve tatbikatına geçmektedirler. Tabiîdir ki bu kollardan en evel işe girişmesi ve öteki kolları faaliyete sevketmesi beklenen *Derleme* koludur. Bunu takdir eden Umumî Merkez Heyeti her şeyden önce Derleme kolunun memlekette umumî derleme hareketini tanzim için hazırladığı Kılavuz ve Defter esasları üzerinde uzun uzun müzakerelerde bulunmuş, bu maksatla evelce azadan Hâmit Zübeyir Beyin hazırlamış bulunduğu halkıyat derlemeleri taslağını esas edinerek onu tadil ve ikmal etmiş ve sene nihayetinden evel bu Kılavuz ve Defterlerden yirmi beşer bin nüsha bastırarak bütün memlekete dağıtmağa başlamıştır.

Bir taraftan da bu derleme işini umumî bir memleket işi telâkki ederek ona göre çalışmaları için Maarif Vekilliğince, bir Derleme Talimatnamesi hazırlanmış ve Vekiller Heyetinin yüksek tasdikından geçirildikten sonra, vilâyetlere tamim edilmiştir. Bu talimatnameye göre, her vali resmî bir vazife olarak vilâyeti dahilindeki derleme işlerine nezaret edecektir. Ayni talimatnameye göre her vilâyette bir "Derleme Heyeti,, her kazada bir 'Derleme Şubesi,, her nahiyede veya köyde bir "Derleme Ocağı,, açılacaktır. Her idarî mıntakanın en yüksek kumandanı, maarif memurları, muallimler ve sair meslek müntesipleri oradaki derleme teşkilâtının esas unsurlarını teşkil etmektedir. Bu mıntakalardaki Halkevlerinin Dil, Edebiyat ve Tarih şubeleri idare komiteleri bu teşkilâtın tabiî unsurlarındandır. Bunların her birinin vazifeleri umumî talimatnamede açıkça gösterilmiştir.

Bundan başka vilâyet derleme heyetlerinin her yerden kendilerine gönderilecek derlenmiş malzemeyi Cemiyet Umumî Merkezine sevketmezden evel bunları nasıl bir tasfiyeden geçirecekleri hakkında vilâyetlere ayrıca tamamlayıcı bir talimatname gönderilmiştir.

Bir taraftan memleket da-

hilinde ağızdan toplanacak bu lehce sözleri derlenirken, beri taraftan eski yazılı vesikalardaki kelimelerin derlenmesi için derleme kolu a) en eski Oğuz - Selçuk Türkçesi yadigârlarından, b) Orhon ve Turfan abideve metinlerinden başlamak üzere iki koldan tarihî derleme yapmak için bu vesikaların bir cetvelini tertip ile uğraşmaktadır.

Şimdiki halde Derleme kolunda eski 'Dil Encümeni,, zamanından kalmış binlerce halk sözleri ve birçok edebiyat mahsulleri, ve lehçe sözlerine yakın bir miktarda tarihî kelime malzemesi mevcuttur. Bunların çoğu alfabe sırasına konmuş, ayrı ayrı gözlerde mahfuz bulunmaktadır. Bu malzemeden istifade edilerek her türlü mukayeseli tetkikler imkânını temin edecek surette ayrıca a) Osmanlıcadan Türkçeye lûgat b) Umumî lehçeler lûagti halinde fişler hazırlanmıştır. Lehce sözlerinden ise yalnız A harfiyle başlıyanlar fişlere geçirilmiş ve sıralanmıştır. Kalan malzeme geldiği yerlere göre ayrı ayrı zarflarda bulunmaktadır. Bu yerler Rumeli ve Anadolu olarak iki esas kısma ayrılmış, Rumeli İstanbul ve Trakya olmak üzere iki kısma. Anadolu da garbî, orta, cenubî, şarkî, şimalî olmak üzere beş çevreye ayrılmıştır.

Bu defa "Umumî Merkez Heyeti,, nin işe başlaması üzerine, umumî derleme faaliyetine girişilmesi için verileceği bildirilen resmî talimatı beklemeden kelime gönderen muallimler bulunmuştur. Diğer cihetten bazı Anadolu gazeteleri de sütunlarında derlenmiş kelime listeleri neşrederek Cemiyetin Umumî Merkezine göndermektedirler. Bütün bu malzemenin cinslerini, gönderilen kelimelerin sayısını ve gönderenlerin hüviyet ve isimlerini gösterir cetveller "Cemiyet,, in bülten olarak neşredeceği "Türk Dili,, mecmuasının ilk sayısında çıkmak üzere hazırlanmaktadır.

Bu lehce mahsulleri ve gazetelerin neşriyatı yalnız kelimelerden ibaret değildir. Bunların büyük bir kısmı da ata sözleri, maniler, türküler ve masallar gibi halk edebiyatı; tarih, etnografya, etnoloji ve etimoloji gibi umumî halkıyat ve lisaniyat mahsulleridir. Gerek Dil Encümeninden kalmış olan ve gerek yeniden gelmiş bulunan malzeme, buna göre *kelime, filoloji, edebiyat* ve *halkıyat* malzemesi olmak üzere dört kısım halinde toplanmaktadır. Cemiyet bülteninde neşredilecek raporda bu kısımlar muhazafa edilmiştir.

Tarihî derleme işinde de bütün memleket okumuşlarının yardımından istifade için Cemiyetin Vilâyet Merkez Heyetlerinin faaliyetlerine istinat edilmek ciheti düşünülmüştür. Şimdilik Maarif Vekâleti Kütüphaneler Umumî Müdürlüğünün delâlet ve lûtuflariyle, memleket kütüphanelerinde mevcut kıymetli Türkçe yazmaların fihristi tertip edilmektedir. Bu fihristler ikmal edildikten sonra memleketin türlü noktalarındaki kütüphanelerde yatmakta bulunan bu değerli vesikalardan derleme yapmaları için icap edenlere hususî bir talimat ile birlikte vazifeler verilecektir.

Umumî derleme seferberliği neticesinde gelecek yeni malzemenin

işlenip neşredilmesinden evel bu faaliyette örneklik bir iş olmak üzere Hâmit Zübeyir, İshak Refet Beylerin, bir kısmı "Dil Encümen„ indeki malzemeden, bir kısmı kendi topladıkları kelimelerden mürekkep olmak üzere *"Ana Dilden Derlemeler„* adlı bir kitap vücuda getirmişlerdir. C. H. Fırkasının "Halkevleri Dil, Edebiyat ve Tarih şubeleri„ ne yardım olmak üzere neşrettiği bu kitaba genç ve yüce dilekli Maarif Vekilimiz Doktor Reşit Galip Beyefendi "Söz derleyicilerine„ başlığı altında ve umumî derleme seferberliğini açan tarihî bir nutuk mahiyetinde ateşli bir önsöz yazmışlardır. Umumî Merkez Heyeti bu kitaptan icap eden miktarını vilâyetlerdeki Dil Cemiyeti Merkez Heyetlerine göndererek mıntakaları dahilinde toplanmış olan malzemenin bir defa da bu kitabın içindekilerle karşılaştırılarak eksiklerinin araştırılmasını ve yanlışlıklarının doğrultmasını istiyecektir.

Böyle mıntaka mıntaka toplanıp Vilâyet Derleme Heyetlerinde süzgeçten geçtikten sonra faaliyet raporlariyle birlikte merkeze gönderilecek olan bu malzeme Derleme kolu tarafından işlenip hazırlandıktan sonra istenildiği şekilde istifade edilmesi için, mümkün olduğu kadar çoağltılarak kollara dağıtılacaktır. Bununla beraber derlemenin arkası alınıncıya kadar geçecek zaman zarfında, bilhassa Lûgat - Istılah kollarının boş durmamaları için de tedbir alınmıştır. Eski Dil Encümeni zamanında işlenip hazırlanmış olan A harfine ait mukayeseli malzemeden çıkarılacak fişler hemen çoğaltılarak dağıtılmağa başlanacaktır. Bu fişler kelimeleri memleket içinde ve dışında, bugün yaşıyan ve eskiden yaşamış olmak üzere dört gurup halinde toplanmak suretiyle vücuda getirilmiştir. Her fiş üzerine kelimelerin hangi sınıfa ait olduğunu gösterir damgalar basılmaktadır. Bunlar tamamlandıkça geniş ve esaslı bir tarihî ve iştikakî Türkçe lûgati taslağı vücude getirilmiş olacaktır.

Derlemeden en ziyade istifade edecek olan kol *Lûgat - Istılah* koliyle *Gramer - Sentaks* koludur. Esasen cemiyetin asıl çalışma mahsullerini toplayıp bir eser vücuda getirmeğe memur olanlar bu iki koldur. Bunlar dilimizin tasvirî, tarihî ve mukayeseli lûgat ve gramerlerini yapacaklardır. Ancak vazifelerini yapabilmek için bu kollar *Derleme*den başka *Lengüistik - Filoloji* ve *Etimoloji* kollarının da geniş bir ölçüde yardımlarına muhtaçtırlar.

Lûgat - Istılah kolunun çalışma programı Gazi Hazretlerinin riyaset buyurdukları bir toplantıda Umumî Merkez Heyeti tarafından kabul edilmiştir. Bu programa göre yapılacak ana lûgat ayni zaamnda tasvirî, tarihî, mukayeseli olacak, yani bugünkü dilimizde kullanılan öz türkçe veya türkçeleşmiş kelimelerle beraber coğrafî sınırları bütün bugünkü Türk âlemini çevreliyen, tarihî hudutları da en eski Türk varlıklarına dayanan bir sahadan derlenmiş kelimelerden faydalanacaktır. Ancak bu suretle lûgate girecek olan kelimelerin dilimizden çıkarılması zarurî olan herhangi bir arap, acem yahut frenk sözü yerine ortaya sürülmüş olması, ayni zamanda Türk dilinin ruhuna ve ahengine en uygun, ve anlaşılırlığı iti-

bariyle mevcut, bulunma veya yapma bütün emsalinden üstün bulunması şarttır. Burada kaydettiğimiz "yapma„ sözündn de anlaşılacağı gibi kol gerek lûgat ve gerek ıstılah sözleri için bugünkü ve eski bütün Türk lehcelerinden derleme sözleri alabileceği gibi bugünün en gelişmiş millî dillerinden örnek alarak maksada en uygun şekilde sözler de yapacaktır.

Gramer - Sentaks kolu da gerek Derleme kolunun vereceği, gerek kendisinin bulacağı malzemeden şekliyat ile ilişikli olan kısımları tetkik ederek, dilimizin ana lûgati gibi tarih ve mukayeseye müstenit bir gramer ve sentaksını yapacaktır.

Bu umumî ve nazarî vazifesi yanında bu kolun daha ehemmiyetli ve amelî bir vazifesi vardır: Yeni Türkçenin şekliyatını boyunduruğundan kurtarmak istediğimiz şark (arap ve acem), ve örneğini yaratmak istediğimiz garp (Fransızca, Almanca v. s.) dilleri şekliyatı ile mukayese etmek, bu suretle lûgat ve ıstılah yapma işinde göz önünde bulundurulabilecek imkânları belli eden umumî esasları ortaya koymaktır.

Dediğimiz gibi Lûgat - Istılah ve Gramer - Sentaks kollarına bu işlerde Derleme kadar *Lengüistik - Filoloji* Kolunun yardımı olacaktır. Bu kolun ilk vazifesiTürk dilinin doğuş ve gelişme safhalarında hangi dillerle ilişikli olduğunu geniş mükayeselerle meydana koymaktır. Bu mukayeseyi yapmak için bir taraftan bütün Türk lehcelerinin, bir taraftan da bütün cihan dillerinin lûgat ve gramerlerini coğrafî ve tarihî bakımdan tetkik edecek, bu suretle hem Türkçenin tarihî ve mukayeseli lûgat ve gramerinin tesbiti için lâzım gelen ihzarî çalışmaları yapmış, hem de dilimizin menşe ve tekâmülü itibariyle bütün cihan dilleri içindeki mevki ve rolünü tayin ve ispat etmiş olacaktır.

Lengüistik - Filoloji kolu bu geniş çalışma proğramının gelecek Kurultaya kadar tahakkuk ettirilebilecek olan kısmını Umumî Heyetin tasdikından geçirmiştir. Bu bir buçuk senelik programa göre orijinal olarak Orhon abideleriyle, en mühim uygurca metinlerin ve Kutadgu bilig'in tercümelerini yapacak, eski Osmanlıca metinlerinden ve en eski kuran tercümelerini, Gaipname, Kâbusname, Siyerinebî tercümesi ve Camiülhikâyat, İskendername, Şeyhinin eserleri gibi metinleri şerhleriyle birlikte bastıracak, ayrıca umumiyetle Türkiye lehcesine İstanbul, Aydın, Erzurum ve sair şivelere ait garp tetkiklerinin tercüme ve hulâsalarını yapacaktır.

Etimoloji koluna gelince bu kol da şimdilik, *"Radlof lûgati„* gibi umumî bir Türk lûgatini esas alarak buna derlemeden gelecek kelimeleri de ilâve etmek ve böylece vücuda gelecek malzeme içinde her kelimenin aslını araştırmakla meşgul olacaktır. Bu kolun çalışması bittiği zaman türkçenin iştikakî lûgati meydana gelmiş olacaktır.

Son olarak *Neşriyat kolu* geliyor. Neşriyat kolu Merkez Heyetini teşkil eden kollar ile bütün memleket ve cihan arasında vasıtalık edeceği için vazifesi çok mühimdir. Dil işi etrafında her yandan gelen düşünce ve bilgi akıntılarını merkeze ve merkezden çıkacak her türlü çalışma mahsullerini muhite vereceğine göre Cemiyetin a-

sıl çalışma makinesini işletecek bu kol dur. Bu kol şimdiden Türkiye içerisinde çıkan bütün türkçe gezete ve mecmua idarelerine gönderdiği bir tamimde, bunların her birinin sayfalarında birer "Dil köşesi,, açmalarını ve içinde bu türlü sayfalar bulunan nüshalardan üçer tanesinin Cemiyet Umumî Merkezine gönderilmesi lüzumunu bildirmiştir. Ayni zamanda bu idarelere bu köşede ne gibi yazıların ve mevzuların bulunacağına dair izahatli birer mektup gönderilmiştir.

Memleketimizden bu yolda ilk defa olarak "Dil köşesi,, açan "Hakimiyeti Milliye,, dir. Cemiyet neşriyat kolunun başı İbrahim Necmi Beyin, geçen senenin ilk teşrininden beri idare ettiği bu sayfalarda dil üzerine türlü cinsten yazılar(tetkikler, tahliller ve tenkitler) neşredilmektedir. Şimdiye kadar İstanbul gazetelerinden pek azı, (Akşam ile Cümhuriyet) vakit vakit "dil,, işlerine birer sütun tahsis etmektedirler. Anadoluda İzmir, Bursa, Trabzon gibi merkezlerde ise görünürde bir hareket yoktur. Yalnız Balıkesirde çıkan "Türk Dili,,, Halk dili ve Halk edebiyatına mahsus sayfalar açmıştır. Konyada çıkan "Babalık,, gazetesi de bir kısım derleme sözler ve gramer tetkikleri neşretmektedir. Bunlardan başka olarak Adanada "Türk Sözü,,, Bartında "Bartın,,, Samsunda "Ahali,, ve Çankırıda "Duygu,, gibi gazeteler daha ziyade umumî folklor(halk bilgisi) ile meşgul olmaktadır.

İşte Dil Cemiyetinin içinde ve dışındaki faaliyet bu yazının yazıldığı tarihte böyle bir vaziyet arzetmektedir. Bununla beraber Neşriyat kolunun tamimi bütün gazete ve mecmualara gittiği ve memleketin her köşesindeki matbuat sayfa ve sütunlarında böyle birer "Dil köşesi,, açıldığı zaman bu vaziyet tamamiyle değişmiş olacak ve çoktan beri ilân edilmiş olan "Dil seferberliği,, başlamış olacaktır.

Muhitteki bu neşriyat faaliyetine mukabil — yukarıda kaydettiğimiz gibi — Merkezin de bir neşriyatı olacaktır. Cemiyet bu sahada ilk iş olmak üzere "Türk dili,, adlı bir mecmua neşretmeğe karar vermiştir. Mecmua ayni zamanda hem Cemiyetin faaliyetinin hulâsasını bildiren resmî bir bülten olacak, hem de gerek Merkez Heyeti ve kerek Cemiyetin içinde ve dışındaki aza veya zatlerden gelecek olan değerli görünmüş yazıları içine alacaktır. Çıkarılacak ilk sayının birinci kısmında (ilk sayıya mahsus olmak üzere) Cemiyetin tarihçesi ve gayesi ve Kurultaydan evelki ve sonraki faaliyetlerinin hulâsası, ondan sonra da (her nüshada bulunmak üzere) Merkez Heyeti kollarından her birinin neşir tarihine kadarki çalışmalarını gösterir raporları; ikinci kısmında Merkez Heyeti azasının yahut daha başka zatlerin hazırlamış oldukları tetkikler; üçüncü kısmında da tenkitler ve kitabiyat bulunacaktır.

Fakat Cemiyetin talisizliği eseri olarak bu ilk sayıya bir de Samih Rifat kısmı ilâve edilecektir. Fikrî hayatının son hamlesi olmak üzere o kadar büyük bir heyecan ile giriştiği bu dil hareketinde, kumandan tayin edildikten sonra Cemiyet Merkezindeki aydınlık odasına girip ilk emrini vermeğe fırsat bulmadan ölümün karanlık çadırına giren büyük reisin namına çıkacak olan bu kısımda Rahmetli-

nin yaşayış ve düşünüşleri ile ilişikli türlü yazılar bulunacaktır.

Cemiyet bütün bu tetkikler ve neşriyat için geniş nisbette membalar tedarikini düşünmüş, bunun için kendisine mahsus büyük bir *kütüphane* meydana getirmeğe teşebbüs etmiştir. Şimdilik Ankara kütüphanelerinde mevcut ve dile ait olup umumun istifade edemediği bir takım kitaplar Dil Cemiyeti kütüphanesine alınmaktadır. Samih Rifat Beyin de dile ait kitapları Merkeze alınacaktır. Türk Tarih Tetkik Cemiyeti ve Büyük Millet Meclisi kütüphaneleri de bu hususta Dil Cemiyetine yardımda bulunacaklardır. Bir taraftan da, türlü lisanlarda olmak üzere, yeni yeni kitaplar ısmarlanıp getirilmektedir.

Buraya kadar verdiğimiz izahattan Cemiyetin içinde ve dışında nasıl bir faaliyet sarfedilmekte olduğu hakkında bir fikir edinilebilir zannındayım.. Böyle bir çalışmanın mümkün olduğu kadar yakın bir zamanda olgun yemişler verebileceğine kuvvetle inanabiliriz.

MİLLÎ MİSAKIN TARİHÎ KIYMETİ

AĞAOĞLU AHMET

ÜÇ tarihî vesika vardır ki beşeriyetin tekâmülü seyrinde hususî kıymetleri haizdirler.

Bunlardan birincisi, İngiliz milletinin bugün dahi haklı olarak övündüğü Charta Magna Libertam yani "Hürriyetlerin büyük beratı„ dır. Bu vesika garp âleminde aristokratların kıraliyet makamına karşı açtıkları mücadele devrinin ilk muvaffakıyetini ve bu muvaffakıyetle elde edilen hakları kaydetmektedir.

İkincisi, Fransızların daha haklı olarak övündükleri meşhur "Hukuku Beşer„ beyannamesidir. 1789 da açılan Büyük Fransız İnkılâbı esnasında neşredilmiş olan bu beyanname garp beşeriyetine yeni bir devrin başladığını ilân ediyordu.

Üçüncüsü de, "Türk Millî Misakı„ dır. 1920 senesi kânunusaninin 23 ünde neşir ve ilân olunan bu vesika ile Türk inkılâpçıları şark âlemine yeni bir devrin başlamak üzere olduğunu tepşir ediyordu.

Şimdi şu üç vesikanın zuhurları esnasında mevcut olan karşılıklı şartlar ve vasıtalar nazarı dikkate alındığı takdirde Türk misakının daha yüksek bir kaynaktan ilham aldığı görülür.

Kuvvetli İngiliz feodallerinin kendini henüz toplıyamamış ve tamamiyle teessüs etmemiş olan kıraliyet makamından mezkûr misakı ve o misakla temin olunan hukuku almaları fevkalâde bir hadise telâkki olunamaz. Filhakika, zaman itibariyle bu misak büyük bir kıymeti haizdir. Orta zamanların en karanlık bir devrinde hürriyet ve hukuk endişesiyle hareket etmek şüphesiz ki büyük bir fazilettir. Fakat bu fazilet mevcut iken gayenin istihsali için kuvvetli feodaller tarafından fevkalâde gayret ve himmetlerin sarfı lâzım gelmiyordu.

Fransız İnkılâbına gelince: Ayağa kalkmışbütün bir milletin kendi taraftarları tarafından bile terkedilmiş olan kıraliyet makamını yıkması ve "Hukuku Beşer„ beyannamesini ilân etmesi güç bir iş değildi. Vakıa sonraları bütün Avrupanın birleşerek Fransanın üzerine yürüdüğü zamanlar Fransız milletinin ibraz etmiş olduğu canlılık ve mücadele kudreti takdire lâyıktır. Fakat Hukuku Beşer beyannamesi bu hadiselerden daha evel neşrolunmuştu.

Türk Millî Misakına gelince: Onun zuhuru zamanında şartlar bambaşka idi. Bütün bir devlet yıkılmış, muntazam kuvvetleri dağılmış, silâhları ve vesaiti elinden alınmış, devletin başında bulunan idare edenler zümresi millete ihanet eylemiş, düşmanlarla birleşmiş, galipler mütare-

kename şartlariyle devlete nihayet vermek maksatlarını izhar etmişler ve memleketin muhtelif kısımlarını askerî işgal altına almışlardır. Bu elim vaziyetten müteessir olan münevverlerin mühim bir kısmı son halâs çaresi olmak üzere ecnebi himayesini, "manda„ yı, düşünmektedirler. Yeis, fütur, ümitsizlik her tarafı istilâ etmiş.

İşte bu maddî ve manevî yoksulluklar içindedir ki her türlü vasıtadan mahrum olan bir avuç vatanperver bir şefin etrafına toplanarak Türk Millî Misakını ilân ediyor.

Bu misakın muhteviyatı o zamanki vaziyet ve şartlar ile ne kadar geniş bir tezat ve ihtilâf halindedir.

Misak şark dünyasına yeni bir hayat devresi açıldığını haber veriyor ve bu hayatın çerçevesini kuruyor.

Bundan sonra devlet milliyet esası üzerine kurulacaktır!

Bundan sonra milletin iradesi taallûk etmeden memleketin en ufak parçası bile kendisinden ayrılamıyacaktır!.

Bundan sonra bir devletin hududu içinde yaşıyan insanlar kim olursa olsun, adetleri ne olursa olsun muhterem sayılacaklar ve haklarına riayet olunacaktır.

Bundan sonra Türk devleti bütün diğer devletlerle ayni müsavi hakları haiz olacaktır. Kendi mukadderatını tayin hususunda Türk milleti dahil ve harice karşı tamamen hür ve serbest olacaktır. Onun maddî ve manevî açılışına karşı hiç bir engel çıkarılamıyacaktır!.

Bu ne cüret? Ne cesaret! Bu sözleri söyliyenler kim? Bahsolunan devlet ve millet kim?..

Söyliyenler bir avuç ve her türlü vasıtadan mahrum insanlar!.. Bahsolunan devlet ve millet ise yıkılmış bir enkaz, haklarında idam hükmü verilmiş bir mahkûm, kendi hükûmeti ve baş adamları tarafından terkedilmiş ve düşmanların istilâsı altında ezilen ve inliyen derbeder bir memleket!!

O halde bu cüretkâr misak bir yave değil mi? Avare serserilerin bir hezeyanı sayılmaz mı?

Evet! Türk Millî Misakı içerde ve dışarda bu suretle karşılandı. Lloyd George (Loyd Corç) dan Lord Price (Lord Prays) a kadar, Venizelos'tan Jeneral Desprey (Deprey) e, Ali Kemalden Vahdettine kadar hep birlikte bu misakı gülmelerle ve dudak bükmeleriyle karşıladılar. Cenevre'de, baldırı çıplakların isyanı, İstanbul'da serserilerin cüretkâr küstahlığı diye alındı. Londra'dan ve Paristen Yunanlılara ileri hareketi emri verildi. Saraydan ve meşihatten tekeffür ve idam kararları çıkarılarak valilere ve kumandanlara hemen "derdest ve tatbik„ şifresi gönderildi.

Gafiller! Türkün yüreğinde ve gönlünde kara günlerin koparmış olduğu fırtınalardan ve yapmış olduğu derin ayıklama işinden habersiz idiler!.

Felâketin büyüklüğü, düşmanların hakaretleri, başındaki adamların hainliği, her şeyi içine alan Türkü ta kalbinden vurmuş ve gönlünde kopardığı fırtınalarla içindeki bütün menfi unsurları söküp atmıştı. Bu gönülde artık kendini düşünmek, nef-

sini sevmek, hayatın her günkü ufak ve küçük cilveleriyle alâkalı olmak hevesi kalmamıştı. Her şey göz önünden silinmiş; yalnız bir şey dipdiri duruyor: Felâketin büyüklüğü, düşmanların hakareti, ve herkesi ayni derecede korkutan karanlık bir uçurum.

Bu uçurum herkesin başını döndürüyor: Ya onun dibine yuvarlanmak, ya onu atlamak. *İşte dilème* (dilem).

Atlamak mı?!

Fakat nasıl, neyle!

Vaktiyle tesadüf bana bir resim görmeği nasip etti. Resim Mustafa Kemali sert ve kuru toprak üzerine uzanmış gösteriyor. Başının altında bir taş parçası var, üzerine bir asker kapotu çekilmiş. Bir tarafta da ayakta bir zabit ile iki atı yularlarından tutan bir nefer görünüyor.

Bu ne? dedim.

Hikâye ettiler: Mustafa Kemal Paşa Samsundan Erzurum kongresine uzun at seyahatinden sonra yorulmuş ve biraz istirahat etmek istemiş; yaver elindeki çanta ile üzerindeki kaputunu paşanın başı altına koymak istemiş, Mustafa Kemal kaşlarını çatmış,

"Hayır! İstemem; o taş parçasını yuvarla,, diye emretmiş.

"Neden Paşam?,,

"Çünkü taşlar üzerinde yorgunluk gidermeğe şimdiden alışmazsak bu işin altından çıkamayız,, demiş.

Ve işaret olunan taş paşanın başı altına konulmuş.

İşte uçurumu atlamak için gönülün verdiği kanatlar.

Milletin sağlam kısmında kaynayıp taşan heyecanlar bu yüksek gönülde mihrakını buldu ve iki sene evel serseriler hezeyanı, baldırı çıplaklar yavesi denilen Millî Misak iki sene sonra kendi hududunu bile taşarak tahakkuk etti ve önünde Lloyd George'dan Price'a, Clemenceau'dan Venizelos'a, Ali Kemal'den Vahdettin'e kadar herkes egilmek ve bütün dünya saygılı bir tavur almak mecburiyetinde kaldı.

Gönülün yaptığı mucizeler vardır ki önünde akıl hayran kalır..

İşte bize, biz Türk münevverlerine ve Türk gençliğine, ölmez bir örnek!

Gönüllerimizi temizliyelim, içinde taşıdıkları cevherleri paslandıran yosunlardan kurtaralım, kendimizi nefsimize kaptırmıyalım. Hayatın manasız ve geçici alâka ve rabıtalarına, aldatıcı cazibelerine fazla kıymet vermiyelim, içinde kaybolduğumuz kılıflarımızı yırtalım, parçalıyalım bir yana atalım; açılalım, taşalım, yürüyelim, koşalım. Kendimizi unutalım, başkalarını yaşatmıya çalışalım!?... Bize bugünkü rahat ve rehaveti veren varlık taşlar üzerinde yatılarak, çamurlar içerisinde yuvarlanılarak, yoksulluğun ve açlığın ıstırap larına tahammül edilerek kazanılmıştır. Onun temelleri özcülükte değil, özgecilikte, hayata bağlılıkla değil, yan bakmakla kurulmuştur. Ve bu bina yalnız bu temeller üzerinde durur, yürür ve açılır, ey Türk münevveri ve ey Türk gençliği!.

İNKILÂPÇILIK

MEHMET EMİN

"İNKILÂPÇILIK,, gibi mücerret kelimelerin muhtelif noktalardan ifade eylediği manayı sık sık tahlil etmek çok faydalıdır. Muayyen mesele karşısında ayni kelimeyi kullanan, ayni sıfatı benimsiyen insanlar arasında anlaşamamazlıkların baş göstermesi çok zaman bu nevi mücerret kelimelerin başka başka manada kullanılmasından ileri gelir.

Çok kimse için kelimeler birer klişedir. Onlar bir nevi lisanî itiyat ile sık sık bu kelimeleri kullandıkları halde onların manalarını, hakikaten delâlet ettikleri hadiseleri, yahut ifade eyledikleri ruh hallerini düşünmezler. Herkesi bu kelimeler üzerinde düşündürmek çok zaman yeni bir hakikat öğretmeğe, yeni bir şe'niyetle temas eylemeğe hizmet eder.

"İnkılâpçılık,, kelimesinden bizde ekseriya cumhuriyetin yaptığı büyük ve feyizli değişiklikleri benimsemek ve onu bütün ruhlara yerleştirmeğe çalışmak manası anlaşılıyor. Vakıa bir türk inkılâpçısından ilk beklenen budur. Şu var ki bu kelimenin manası bundan çok geniştir. Ve her önümüze çıkan ve çıkacak olan meseleler karşısında alınacak hususî bir "Tavrı,,- ifade eder. "Ben inkılâpçıyım,, diyen bir adam, içtimaî meseleler karşısında alınması lâzım gelen vaziyet hakkında hususî ve muayyen bir görüşüm var, demek ister yahut böyle demesi icap eder.

İçtimaî hadiseler karşısında hususî bir tavrı ifade etmek üzere "İnkılâpçılık,, sıfatını kullanan adam kendini kimlerden ayırmak istiyar? Maziye merbut kalmış insanlardan mı? Bizde inkılâpçılığın ilk muhalifi maziyi, eskimiş müstahase haline gelmiş müesseseleri özliyenlerdir. Fakat inkılâpçının karşısında yalnız bunlar yoktur. Daima ilerlemekten korkanlar da inkılâpçı karşısında muhalif bir vaziyet alırlar. İnkılâpçıyı bu iki zümreye dahil olan insanlardan ayırdetmek çok kolaydır. Çünkü birincisi sarahaten ilerleme istediği halde diğerleri içtimaî hareketten ürkmektedirler. Yalnız bir sınıf vardır ki, dış görünüşü itibariyle inkılâpçıya çok benzerler, fakat hakikatte inkılâpçı değildirler. Bunlar basit "terakkiseverler,, dir. "Terakkiseverler,, de, inkılâpçı gibi, ilerlemekten ürkmezler, ilerleme lüzumuna inanırlar. Fakat duygu ve düşünce itibariyle inkılâpçıdan çok farklıdırlar.

İstiklâl Harbindenberi her atılan adımda inkılâpçılar karşılarında yalnız maziyi sevenleri, yalnız halin nizamının bozulmasından ürkenleri bulmamışlar, ayni zamanda cemiyetin ilerlemesini istediklerini söyliyen bir

takım kimselerin de muhalefeti karşısında kalmışlardır. Meselâ harf inkılâbı zamanını düşününüz; bu büyük değişikliğe yalnız maziyi severler muhalif değildi, kendisini terakkisever addedenler içinde de ya yeni türk harflerini kabul etmekle husule gelecek sarsıntıdan, yahut bunun bir hamlede yapılmasından şikâyet edenler vardı. İnkılâpçılar karşısında ayni derecede ilerlemeyi sever gözüken kimselerin muhalif bir vaziyet almaları çok zaman anlaşılmaz bir muamma gibi görünür, yahut onların bu hali menfaat düşüncesine veya küskünlüğe hamlolunur. Hakikatte ise her terakkiseverin muhakkak inkılâpçı olması icap etmez. İnkılâpçılık terakki istemekten başka ve fazla bir ruhî haldir.

Terakkiseverle, inkılâpçıyı mukayese eylemek, bu ikincisini anlamak için, çok faydalıdır.

Terakkisever, bir gaye, bir kemal noktası düşünür; ve ona doğru ilerlemeyi lâzım ve bazan zarurî görür, bu ilerlemeye engel olan şeyleri ortadan kaldırmak ister, cemiyetin bu noktaya doğru ilerlemesine en mühim engeli kendi gibi düşünmiyen, o tarzda muhakeme etmiyen insanlarda bulur. Binaenaleyh herkes kendi gibi düşünürse, çok zaman söylendiği gibi "cehalet„ ortadan kalkarsa maksadının hasıl olacağına kanidir. Gayesinde en çok gördüğü meziyet "rahatlık„ ve "konfor„ dur. İnsanları rahate eriştireceği, daha konforlu bir hayata ulaştıracağı için cemiyetin ilerlemesini ister. Fakat bu hedefe varmak için bile olsa "rahatlık„ addettiği normal halin sarsıntılara uğramasına razı değildir, hedefe sarsıntısız gitmek icap edeceği kanaatindedir. Cemiyeti bir halden diğer hale süratle atlatacak hareketleri sevmez.

İnkılâpçılık ise büsbütün başka bir ruh halidir. Vakıa inkılâpçılık da bir ilerleme hareketidir, ancak inkılâpçı bir gaye düşünmeden evel ilerlemenin vect ve heyecanını duymuştu. Bu heyecan evvelâ, muhakkak, mümtaz bir ruhta hasıl olur. İnkılâpçıların örnek ittihaz ettikleri bu mümtaz insan bir inkılâp şefi, bir kahraman, bir dâhidir. Nasıl büyük bir ebedî eser, büyük bir sanat eseri karşısında duyduğunuz heyecanı evvelâ o eseri vücude getiren sanatkâr duymuş ve bize nakletmiş ise her orijinal inkılâbın heyecanını da evvelâ şef, kahraman dediğimiz mümtaz bir veya birkaç insan duymuştur.

Umumiyetle heyecanlar sirayet ederler, inkılâp heyecanı da bir ruhta hasıl oldu mu diğerlerine geçer. İnkılâbın orijinalliği, inkılâp şefinin duyduğu heyecanın yepyeni olmasına bağlıdır. Bu heyecanın içinde kendiliğinden ilerleme, terakki etme vardır. Fakat inkılâpçı evvelâ terakkiyi düşünerek kendine bir yol çizmiş değildir, belki duyduğu kuvvetli heyecan ona yeni fikirler, o fikirleri tahakkuk ettirmek için yollar buldurmuştur. Başka bir tabirle, terakkiseverin zihni soğuk bir muhakeme ile işler. Onun kuvveti sadece fikirleri arasındaki irtibattadır. İnkılâpçıda ise fikirleri yaratan, kelimeleri buldurmağa, yollar intihabına sevkeden kuvvetli bir vect, bir heyecandır.

Heyecanların fikirler yaratabile-

ceğine inanmıyanlar inkılâpçılarda görülen ve çok zaman şeniyetin gidişine uygun gelen kuvvetli muhakemenin menşeini yalnız zekâda görürler. Bu yanlıştır. Derin muhterisleri, âşıkları hiç dinlediniz mi? Aşklarının, ihtiraslarının mevzuları üzerinde ne keskin bir mantığa maliktirler. Siz onlara gittikleri yolun tehlikelerini anlatırsınız, o size hareketinin doğruluğunu, hattâ mantıkî olduğunu ispata kalkar. Bulduğu deliller çok zaman sizin hatır ve hayalinize gelmiyecek derecede derin ve orijinaldir. İnkılâpçı da böyledir. O da evelemirde ilerleme, ileri gitme heyecanını duymuş, bu heyecan onda yepyeni fikirler doğurmuştur. O heyecan size geçti mi o zaman bu fikirler sizin için de doğru ve mukaddes olur.

Terakkiseverin istediği daha fazla rahatlıktır. O en çok cemiyette kendiliğinden "Spontanément,, bir ilerleme görmekten memnun olur. Çünkü rahatlığı gidermiyecek ilerleme onun için en ideal bir terakkidir. İnkılâpçı ise ileri adımın sevincini duyar. Bu sevinçte rahat istemeden fazla bir şey vardır. Onun içindir ki inkılâpçı rahati terketmiş gibi, rahati düşünmez gibi gözükür.

Terakkisever tasarladığı hedefe gitmek için kaldırılması lâzım gelen engelleri, güçlükleri birer birer hesap eder, ve ancak bunları birer birer kaldırmağı düşünür. İnkılâpçı ise ekseriya müşkülleri toptan inkâr eder, yok farzeder; binaenaleyh hemen harekete geçer. Çünkü onun için ilerleme bir hamle, bölünemez bir harekettir. Eğer böyle yapmasa, o da hareketinin dış görünüşü üzerinde dursa, yani önüne çıkması muhtemel olan engelleri birer birer hesap etse çok zaman kendisinde hareket imkânını bulamaz. Eski Yunan filesofu Zenon'nun hareketin, çokluğun imkânsızlığı hakkında asırlarca insanları düşündüren delillerini felsefe ile uğraşanlar bilirler. Zenon âlemde "hareket,, in mevcudiyetini inkâr ediyor. Çünkü her hareket bir cismin bulunduğu yerden diğer bir yere intikalidir. Bir yerden diğer yere geçebilmek için aradaki mesafenin evvelâ yarısını, sonra o yarımın yarısını ve ilâh.. Geçmesi iktiza eder. Halbuki cismin geçmeğe mecbur olduğu bu yarımlar namütenahidir. Namütenahi cüzüler ise mütenahi bir zamanda geçilemez. Bu eski Yunan hâkiminin şu delili bir safsatadır değil mi? Fakat hakikaten insanın ve tabiatin ileri gidişini bir hamle, basit bir hal olarak kabul etmez de dışından mütaleaya kalkarsanız çok zaman Zenon gibi imkânsızlık vehmedebilirsiniz. İnkılâpçı da karşısındaki engelleri, güçlükleri bir bir hesap edecek olsa fütura uğrıyabilirdi, hattâ kımıldamaktan vazgeçerdi. Harf inkılâbını düşününüz, bu inkılâbın dış görünüşü itibariyle ne büyük güçlükler karşısındaydık: Yeni harfleri milyonlarca insana öğretmek, onları bu harflerle kolayca okur yazar hale getirmek, yeni nesil için kitap hazırlamak, yeni nesli bu harflerle okutacak unsurlar yetiştirmek... Bu ne kadar büyük cehde, ne kadar uzun zamana muhtaçtır!.. Yeni harfin çok büyük olan faydasına inanan nice terakkiseverler bu yüzden ruhlarında cesaretsizlik hissetmişlerdir. İnkı-

lâpçı nazarında ise bu engeller adeta mevcut bile değildir. İleriye atıldı mı bütün bu müşküllerin yok olacağına, çok büyük görülen bu cehtin kendiliğinden husule gelivereceğine inanır, basit bir hamle addettiği harekete geçer.

İnkılâp usulü hamle halidir. Bu halin içten vasfı heyecan ve yenilik yaratma hissinden doğan sevinçtir. Dıştan görülen hali tabiate, güçlüklere basit hareketle galebe çalmak ve binaenaleyh geniş manasında kahramanlıktır. Onun için her inkılâpçı önünde büyük bir kahramanın, bir dâhinin izini bulur. Daha doğrusu kendisini ona benzetmeğe çalışır. Bu kahraman o inkılâbın heyecanını en evel duymuş ve onu başkalarına duyurmuş mümtaz bir ruhtur. Bu mümtaz insan bazan bir inkılâbın başında bulunabilir, bazan inkılâp hariceñ tahakkuk etmezden evel ölmüş olabilir. Fakat inkılâpçı yolunda daima ona tesadüf eder, daima onu görür. Onun içindir ki büyük inkılâpçılarda hayatta veya ölmüş bir şef vardır; inkılâbı o şef sevk ve idare eder. Bazı inkılâplar çok zaman evel ölmüş bir büyük adamın tesiri altındadır. Terakkiseverler ekseriya şefte orijinal, nevi zatina mahsus, bir kudret görmezler, onun hakikî yaratıcı olan kudretine inanmazlar.

İşte terakkiseverlikle inkılâpçılık ruhu arasındaki başlıca fark budur. Tarihte her büyük hamle böyle bir heyecanın eseridir. Vakıa bu eser sonradan maddî sebeplerle izah edilir, muhitin ve zarurî illetlerin neticeleri gibi görülür. Hakikatte de her inkılâbı hazırlıyan maddî illetler mevcuttur; büyük inkılâp şefi yaşadığı maddî ve manevî muhitten çok şey almıştır. Şu var ki bu tesirleri kendine göre toplıyan ve sonra hakikî bir yaratma ile ona yepyeni bir çeşni veren bu şeftir. Birçokları yeni fikirler, yeni yollar yaratan bu hamleyi, bu heyecanı hesaba katmadıkları için inkılâpları sadece maddî sebeplere irca etmektedirler. Kim ne derse desin inkılâp şefinde doğan heyecanı hesaba katmıyan her izah inkılâpları tam tarzda anlatmaktan çok uzaktır.

Niçin bir takım mütefekkirler büyük inkılâp şefinde doğan heyecanı ve bu vecdin yaratıcı kudretini ileri hamlelerin en mühim illeti görmekte tereddüt ediyorlar? Bunun bir sebebi şudur: Bir takım mütefekkirler maddî ve haricî illetler olmaksızın bir heyecanın duyulabileceğine kani değildirler. Bunlarca her heyecan bir maddî tesirin veya onun yerini tutan bir fikir veya bir tasavvurun eseridir. Vakıa birçok duygular ve heyecanlar böyledir. Fakat hepsi böyle değil... Bir büyük sanat eserini, meselâ büyük bir dramı düşününüz. Bir dram karşısında duyduğunuz heyecan bir vakıayı seyretmekten doğan basit bir duygu mudur? Her büyük sanat eserinde yepyeni bir heyecan hissetmiyor musunuz? Bu heyecan evvelâ sanatkârın ruhunda doğmuştur. Sanatkâr bunu size nakletmek için birdenbire zihninde parlıyan fikirleri vak'a haline sokmuş, kelimelerle ifadeye uğraşmıştır. Diyeceksiniz ki sanatkârın ortaya koyduğu vak'a hayatta gördüklerimize uzaktan veya yakından benzer, yahut sanatkâr hakikî bir vak'a

karşısında duyduğu heyecanı naklet-miştir. Fakat yakından tetkik ediniz, görürsünüz ki bir sanat eseri karşısında duyduğumuz heyecanı hayatta duyulan diğer hislere benzetmiye çalışan biziz; çünkü ancak o suretle anlıyabiliriz. Diğer taraftan sanatkâr da heyecanının iptidaî malzemesini hariçten topladığı hislerden, muhtelif vakaların tevlit ettiği duygulardan almıştır. Fakat onları orijinal hale sokan, en esaslı notasını yaratan kendisidir. Bu noktadır ki yepyenidir, ve bu yeniliktir ki o esere kıymet verdirmektedir. Büyük inkılâplarda da böyle oluyor. İnkılâp şefi muhitten bir çok şeyler alıyor. Fakat ona yeni bir çeşni veriyor. Duyduğu heyecanı bize naklettiği zaman onu çok orijinal çok kuvvetli buluyoruz; ve onda gördüğümüz cazibe bizi onunla beraber ileri atılmıya sevkediyor.

Bu izahı doğru bulmıyanların tereddütlerinin bir sebebi de şudur: İnkılâp şeflerinde ekseriya kuvvetli bir muhakeme, istikbali görmek hususunda büyük zihnî kabiliyet mevcuttur. O halde şef mantığiyle, doğru düşünüşiyle insanlık için yeni bir yol açıyor. Binaenaleyh ondaki yüksekliği zekâ ve muhakemeda aramak lâzımdır. Vakıa bu şefler ekseriya herkesten fazla istikbali görüyorlar, herkesten fazla şeniyete uygun tedbirler alıyorlar, fakat zekâlarının bu kudreti, hatta hiç kimse tarafından düşünülmiyen bir yoldan giderek muvaffakıyete ermeleri muhakeme itibariyle diğer insanlara üstün olmalarından ziyade yepyeni bir hamlenin ateşini duymalarından ve bu heyecan etrafında fikirlerinin yepyeni bir tarzda toplanmasından ileri gelmektedir. Bir âlim ile bir büyük kâşifi, büyük bir muhterii düşününüz, eyi düşünen, eyi tenkit eden, hatta eyi müşahede eden bir mütefekkirle bir kâşif, bir muhteri arasındaki fark nereden geliyor? Denebilirmi ki bir Pasten zamanının biyoloji sahasında en çok bileniydi?... Büyük bir kâşifin basit bir âlimden esaslı farkı, onun mevzuuna temas eder etmez duyduğu hamlede, heyecanda aramak icap eder. Bu heyecan kâşiflerde yeni fikirler ve o fikirler arasında kuvvetli bir mantık yaratmıştır. Bu mantık zihnin soğuk bir tarzda işlemesinden doğan mantıktan çok ayrı bir şeydir. İşte inkılâp şefinde de olan budur, o da başka bir manada büyük bir kâşif, büyük bir muhteridir.

En evel inkılâp şefi tarafından duyulan ve sonra etrafa sirayet eden heyecan bir hamlenin, bir yaratmanın eseridir. Yakından tetkik ettiğiniz vakit bu hamlenin tabiatin yaratışlarında da mevcut olduğunu görürsünüz. İşte inkılâpların tetkiki bizi daha hakikî bir dünya görüşüne sevkedebilir. Hayat hadiselerini, nebat ve hayvan cins ve nevilerinin oluşunu tetkik ediniz; orada da tabiatin hamlelerini görürsünüz. İnkılâp bu tabiat hamlelerinin, hayat hamlelerinin içtimaî sahada bir tezahürüdür. Başka bir şey değil...

HALK KUVVETİ

NUSRET KEMAL

BİR MİLLET belki en çok bir elektrik şebekesine benzetilebilir. Tabiî kurulu düzenli bir millet. Esasen kurulu düzenli olmazsa, o milletten ziyade sürü olur. Bu şebekenin tarih (mazi) dinamosu, fertler akümülâtörleri ve dil telleridir; tıpkı bir elektrik şebekesi gibi o da karanlık bir yeri aydınlatır, cansız yerlere hareket verir, ıssız kırlarda medeniyet kurar. Bir elektrik şebekesine ölçü saatleri takarak nasıl voltunu, amperini ölçersek, bir milletin nabzına da böyle saatler takarak hayatiyet ve kabilyietini (volt) ve iş yapma kudretini (amper) ölçmek kabil olsaydı Türkün bütün dünyanın başında geleceğine şüphe yoktu.

Bunu kuru bir iddia, fazla milletçiliğin verdiği bir heyecan fışkırması sananlar olabilir; henüz şebeke mükemmel bir surette kurulmuş bulunmadığı cihetle cereyan bütün kalplerden ayni kuvvetle geçmemektedir, inansızlar vardır. Gazinin rehberliğiyle yapılmış olan yeni tarih ve bizzat Gazinin kendi yaptığı son senelerin tarihi ortada kâfi bir delil olmakla beraber içimizden olmıyan bir şahit getireyim; Amerikalı bir tarihçi (1) nin 1932 yılının sonlarında çıkan bir eserinde Alpin ırkı ve Türklük hakkında bulunan malûmatın bir kısmı hulâsa ve toplu olarak şudur: Alpin ırkı yuvarlak kafalıdır, Orta Asya yaylalarından Eski - Alpin (2) ırkının tekâmülü yoliyle bundan takriben 50.000 sene evel hususî vasıflarını bulmuştur. Alpinler bundan 35.000 sene kadar evel, dünyanın öteki ırkları henüz "eski taş„ medeniyetinde bulunmakta iken, yani 25.000 yıl takaddümle, yeni taş medeniyetini kurmuş ve bu medeniyeti bütün dünyaya yaymıştırlar; Alpinler kültür hâkimiyeti ile beraber kan hâkimiyetini de almıştırlar, bugün dünyanın büyük kısmında Alpin kanı hâkimdir: Alpin kanının ve kültürünün girdiği yerlerde ilk kuvvetli medeniyetler doğmuştur; dünyanın bugün bilinen en eski şehir medeniyeti Türkistanın Anau şehrinde bulunmuştur, ki 10.000 sene evel kurulmuş olduğu tahmin olunuyor; gene o sıralarda Hintte Mohenco Daro'da bir medeniyet kurulmuştur; sonra, bundan 7.000 sene kadar evel Alpin Sumer'ler tarafından Sumer medeniyeti canlı bir surette kurulmuştur; 6.000 sene kadar evel İranda Alpin karışması artmış ve Susa medeniyeti vücuda gelmiştir; 5.000 sene evel Alpin kanı Mısırdaki ilk Fravun sülâlesini ve ilk Mısır medeniyetini kurmuştur; bin sene sonra Alpin mede-

---

(1) John B. Sparks.

(2) Palae Alpine.

niyeti ve kanı Doriler ismiyle Giride geçmiştir; bundan 3.000 sene kadar evel gene Alpin olan Etrüsk'ler Akdeniz hâkimiyetini ellerinde tutmuşlar ve Hazerlilerle karışarak Roma medeniyetini kurmuşturlar; bin sene kadar sonra diğer bir Alpin ve Hazerli karışması Yunan medeniyetini meydana getirmiştir; çok miktarda Alpin kanı taşıyan Bizanslılar Milâttan sonra yedinci, sekizinci asırlarda Roma — Yunan medeniyetini idame etmiştirler (3) Etiler Alpin ırkındandı, Türkler ve Ermeniler Alpin ırkındandır, Türklerin bir kısmı çok eski zamanlarda Eski Şimallilerle (4), bir kısmı da Eski Mogollarla (5) karışmıştır; Alpin kanının hâkimiyeti altında asıl Mongoloid kaybolmuştur; belki bütün dün yanın en eski temel medeniyetleri olan eski Aanadolu ve Mezopotamya medeniyetlerini Alpinler kurmuştur. Ve şunu da ilâve edeyim ki bu eserde en çok geçen iki kelime "Alpin„ ve "Türki„ dir.

"Geçmişiyle övünmek neye yarar? Bugüne bakalım!„ diyen bulunur. Bugün nedir? Bugün diye bir şey var mıdır? Arkamızda sonsuz bir dün ve önümüzde sonsuz bir yarın var. Geçmekte olan bir zaman, durduğu bir yer yok ki "bugün„ diye tesbit edelim. Zamanla beraber her şey şekilden şekle değişiyor. Her şeye ve hatta en az değişen maddeye uzak ve yakın mazisi ve görülebilen istikbali hüviyet veriyor. Bilhassa insan ve millet bütün bir maziden başka nedir? Ve yaptığımız övünmek değil, istikbale yeni bir hızla atılmak için kuvvetimizi meydana çıkarmak, şahsiyetimizin ana çizgilerini bellemek, ta ki dünyanın keşmekeşi içinde bünyemize, milletimizin cemiyet kanunlarına ayak uydurma tarzına aykırı bir yol tutmıyalım.

Tekâmül nazariyesinin temel taşını teşkil eden "en uygunun kalması„ kaidesi değişen tabiat şartlarına ayak uyduramıyan hayvan ve insan ırklarını dünya yüzünden silmektedir. Arz tabakaları nesilleri batmış fasilelerin ve ırkların müstahase ve kemikleriyle doludur. Nebatlar ve hayvanlar tabiat şartlarının doğurduğu kanunlara ayak uydurmak için şuura malik olmadıkları cihetle tabiatin amansız eleğinden geçmekte ve insan yardımiyle bu elekten geçemiyenler süratle azalmaktadır. Tabiat tekâmülcülüğünde insafsızdır: Yüz binin içinde bir tane bırakır. Tabiat kanunlarına gitgide şuurlaşan bir insiyakla ayak uyduran insanlar ise nebatlar ve hayvanlar yerine dünya yüzünü kaplıyor.

İnsanların cemiyetleşmesiyle tabiat kanunlarına ilâveten yeni bir takım kanun daha varlığını hissettirmeğe başlamıştır. Cemiyet şartlarının doğurduğu bu kanunlara "cemî kanunlar„ diyoruz. İnsan nasıl tabiat kanunlarını yediği sillelerle öğrenmiş ise cemî kanunları da daha insaflı olmıyan sillelerle öğrenmektedir. Cemiyet kanunları tabiat kanunlarından daha ziyade muayyen guruplara hitap et-

(3) Alpin kanı üstün olan Romalılar, Yunanlılar ve Bizanslılarda "Halkçr„ olmıyan Akdeniz ve Hazerli kanlarının çoğalması üzerine bu kavimlerin kurdukları medeniyetlerin çökmüş olması muhtemeldir.

(4) Palae - Nordiques.

(5) Mongoloides.

tiği için bu kanunlara gurup halinde ayak uyduramıyan cemiyetler bu kanunların silleleri altında silinip gitmektedir.

Cemiyet kanunlarının kuvvetli bir şekil almış olduğu İsadan sonra onuncu asırdanberi bu suretle birçok milletler tarihten silinmiştirler. 50 bin seneye varan tarihi gösteriyor ki Alpin ırkı ve onun bugünkü temadisi olan Türk milleti tabiat ve cemiyet kanunlarına en muvaffakıyetle ayak uydurabilen ırktır. Kimbilir, belki Türkün bu müstesna tekâmül kabiliyeti çukur ve kuytu yerlerde oturmamasından, en aşağı 50.000 senedenberi dünyanın yüksek yaylalarını kendine yurt edinmiş olmasından ileri gelmektedir. Son ilim nazariyeleri tekâmül için lâzım olan kudreti "kevnî şualar„ ın verdiğini ve bu şuaların yüksek ve rütubetsiz yerlerde daha çok olduğunu söylemektedir.

İnsan ilk tekâmül hamlelerini tabiat ile "iki el bir baş için„ düsturiyle ayptığı daimî çarpışmasında ve bu hamlelerin en büyüklerini buz devirlerinde göstermişti. Birinci derecede tabiatle olan eski çarpışmalarda insanın ruhî melekelerinden ziyade bedenî kabiliyetleri gelişiyordu. Maamafih, insan tabiat içine olduğu kadar da cemiyet içine doğar. Fakat cemiyetin silleleri fertten ziyade gurupa olduğu için fertler bunun farkına ve guruplar da kâfi derecede cemiyetleşmedikleri için cemiyet kanunlariyle olan çarpışmaların şuuruna varamıyorlar. İnsanlar kısmen tabiat kanunlarının ve kısmen insiyakların sevkiyle cemiyetleşme yolunda ilerledikçe cemî kanunlar çoğalıyor ve giriftleşiyordu. Tabiatle çarpışmalarını azaltmış olan insanın şimdiki çarpışmaları daha ziyade cemiyet kanunları iledir. Bu çarpışmanın insanların ruhuna yüklediği büyük anlama ve uyma cehdi beşeriyette şimdiye kadar görülmemiş bir çöküntü ve görülmemiş bir ruhî inkişaf vücuda getirecektir. Bu yeni inkişafta da beşeriyetin her hamlesinde olduğu gibi, Türkün ön safta olacağını damarlarına Alpin kanı, Türk kanı girmiş her insan duymalıdır.

Kendi kendimize soracağız: Peki, niçin bu kadar geri kalmışız? Hayır, geri kalmış değiliz. Bilâkis çok ilerdeyiz. Yüksek yaylasından inen Alpin Avrupa kıyılarında birçok kanlarla, bilhassa ferdiyetçi ve hotbin Şimalli, hayalperver ve kavgacı Akdenizli kanlarla karışmış aslındaki cevher, halkçılık, "halk kuvveti„ körelmiş. Bu karışmadan türeyen yeni milletler hayalde, hodbinlikte ve kavgacılıkta kuvvetli olmuşlar. Makine medeniyeti ferdiyetçi ve istismarcı bir yolda inkişaf ettirilmiş ve ondokuzuncu asır İngilteresinin liberal, maddeci imperyalizminde en yüksek noktasını bulmuş.

Fıtreten cemiyetçi, gayrendiş ve idealci olan Türk bu gayritabiî gidişe ayak uyduramamış. Cemiyet kanunlarının silleleri biribirini takip ediyor. Bütün dünya hercümerç içinde. En masun kalan gene Türkler. Ve biz önümüzde sakat bir medeniyetin engelleri olmadan yürümeğe, yeni esaslar üzerinde yeni bir medeniyet kurmak yolunda dünyanın önüne geçmeğe hazır bulunuyoruz.

Alpin — Türk ırkının cemiyetçi ve teşkilâtçı olduğunu Garp âlimleri söylemektedir, bu vasıflara iki tane

daha ilâve edelim: İnkılâpçı ve idealist. Türk tarihini biraz bilenler için bu iki vasfın da Türk malı olduğunu ispata lüzum yoktur.

Yazının başındaki elektrik şebekesi benzetmesine dönelim: İşte Türkün dinamosu, mazisi. Üzerine vurulan kat kat yabancı boyaların altında kaybolmakta, içindeki kudreti bile dışarı verememekte olan bu dinamoyu, şükür ki, söküp temizliyecek ve yeniden takıp tam hızla işler bir hale getirecek bir adam çıktı. Ve bu büyük adam, bu büyük mütahassıs, tabiatin ve ecmiyetin, beşeriyetin en muhtaç olduğu zamanda, yetiştirdiği bu kurtarıcı, yalnız dinamoyu temizleyip kurmadı akimülâtörler (fertler) i biribirine bağlıyan teller (dil) i de bu işi görebilecek bir hale getirmeğe savaştı; önü molozlarla dolmuş "millî kültür„ kapısını kanadından tutup ardına kadar açtı. Dünyanın hazırlandığı büyük kültür ve cemiyetleşme savaşına bizi hazırlıyor; 50.00 senedenberi akmış ve bütün dünyaya özünden vermiş olan "halk kuvvetei„ ni yeniden teşkilâtlandırıyor.

Tarih yürek olarak ve dil damar, Halkevleri ise pis kanın temiz kanla değişildiği ince damar merkezleri. Bir elektrik şebekesinin tellerinde nasıl elektrik, bir insanın damarlarında nasıl kan akarsa bir milletin damarları olan müşterek dil ve müşterek hislerde de "halk kuvveti„ akar. Bütün hedef bu halk kuvvetini bütün memlekette teşkilâtlandırmak, hâkim kılmak ne fert, ne zümre, ne sınıf diktatörlüğü; elbirliği, his birliği fikir birliği, yol birliği ile geniş hudutların çevrelediği müşterek hedeflere doğru herhangi bir korkunun veya maddî bir ihtiyacın sevkiyle değil, büyük bir rehberin peşinden gitmenin verdiği heyecan ve inanla yürüyen yüreği temiz ve ateşli, kafası dolgun ve duru bir halk. Fertleri biribirine bağlıyan sınıf menfaatleri, ekmek kaygusu, düşman tehlikesi değil, tarihin hatırlamadığı zamanlardan beri beraber yaratılan, beraber teneffüs edilen hususî bir havanın içinde hep beraber, biribirini tanıyarak, severek, tamamlıyarak yaşamanın verdiği yüksek heyecan. İşte halk kuvveti.

Ve Halkevleri etrafında toplanan gençlere ve halk arasında vazifesi icabı veya heyecanının sevkiyle çalışan yurttaşlara düşen en kutlu vazife de geçmişimizden aldığı inan ve cesaret, geleceğimize beslediği ümitle ve dilin ruhî ve fikrî teşkilâtlandırma işindeki çok mühim rolünü göz önünde tutarak en geniş manasında "halk kuvveti„ ni memlekette teşkilâtlandırmağa ve inkılâp *Ülkü*lerini bütün memlekete yaymağa çalışmak.

DAHİLÎ BORÇ

KEMAL ZAİM

CÜMHURİYET idaresi, eski idareler tarafından ekseriya memleketin iymarını ve iktısadî bünyesinin takviyesini hedef edinmiyen ve sadece günün müsrif masraflarını karşılamak üzere yapılmış bulunan istikrazlardan millî hudut içinde kalan topraklara isabet eden kısımlar üzerinde bile büyük bır dürüstlük gstermiştir.

Bu cümleden olarak dahilî istikraz tahvillerini, Cümhuriyet idaresinin malî bünyesini her türlü tereddüt mev zularının haricinde tutmak hususundaki sarsılmaz azim ve siyasetinden emin olan, vatandaşlara zarar getirmek şöyle dursun büyük menfaat ve kolaylıklar temin edebilecek bir vaziyete getirmiş bulunmaktadır. Dünya iktısadî buhranının tesirleri altında büyük borsalarda mukayyet ve muamele görmekte bulunan ve bütün dünyaca sağlamlıklarında şüphe edilmiyen bir takım esham ve tahvilat panikler içinde kıymetlerinin yarısına kadar düşmüşken dahilî istikraz tahvilleri en küçük bir sarsıntıya bile uğramıyarak değerlerini muhafaza etmiştirler.

Haricî borçlara da, sabık idarelerden kalmış olmalarına rağmen, Cümhuriyet idaresinin gösterdiği alâka bilhassa kayda şayandır. Muhtelif memleketlerde borçların tazyikından kurtulmak için her türlü tedbirlere baş vurulmakta bulunduğu bir sırada Cümhuriyet idaremiz memleketimizin malî takati ile mütenasip tediyatta bulunmağa hazır ve âmade bulunduğunu her zaman ilân eylemiştir.

Memleket dahilindeki gayrimuntazam borçlara karşı dahi Cümhuriyet idaresi yüksek bir alâka göstermiş ve Umumî harbın bıraktığı çok ağır yükleri seneden seneye azaltarak nihayet son kalanları da kat'î bir sureti halle bağlamıştır.

Teessüsündenberi tevali eden seneler göstermiştir ki bu rejimin yüksek malî hedeflerine iyman etmiş bulunan vatandaşlar kanaatlerinde asla yanılmamışlardır.

Cümhuriyet idaresi, memleketin servetini halkın zenginliğinde görmektedir; Devletin hakikî hazinesinin milletin kesesi olduğu kanaatini beslemektedir. Bütün malî ve iktısadî mesaisini bu hedefe doğru yol almak hususunda teksif eden Cümhuriyet hükûmetleri büyük emellerin tahakkuku için zarurî olan ihtiyatla yürürken Türkün yüksek şuuru da kazanç ve refahın ilk mesnedinin tasarruf olduğunu kavramış ve halkımızda tasarrufa doğru kuvvetli bir cereyan hasıl olmuştur.

Bittabi kendi başına tasarruf, kazanç ve refah yaratmağa kâfi gelmez. Tasarruf edilmiş paranın iş sahasına atılması ve hareketli bir sermaye halini alması lâzımdır. Memleketimiz-

deki iktısadî teşebbüsler, her hususta hali işbaa gelmiş ve yaşamak imkânını ancak haricî pazarlara mal sürebilmekte bulunan teşebbüslere müsait olan memleketlere nispetle kıyas kabul etmiyecek derece emniyet arzeylemektedir.

Bu hususî vaziyetimizden azamî derecede istifade etmemiz ve millî tasarruflarımızı faal bir hale getirecek teşebbüslere girişmemiz millî refah için hayatî bir ehemmiyeti haizdir.

Bu ciheti iyi görmüş olan hükûmetimiz en emin bir iktısadî teşebbüsten başlıyarak halkın tasarruflarına mükemmel bir işleme sahası açmıştır:

Bu saha Ergani bakır madenlerinin işletilmesidir. Ergani bakır madenleri bakır nispeti iytibariyle dünyanın sayılı madenlerinden biridir. Bu amden işletilmeğe başlanırsa bin kadar amele çalıştıracak senede yirmi bin ton levha halinde bakır ihraç edebilecektir. Bu ihracat mukabilinde memleketimize mühim miktarda ecnebi kambiyosu girerek paramızın kıymetini korumak için aldığımız tedbirlere kıymetli bir yardımcı vazifesini görecektir. Diğer taraftan madenin üçte bir hissesi ve safî kârının %62 si devlete ait olmak iytibariyle devlet için ehemmiyetli bir varidat membaı açılacaktır.

Ancak bu madenin işletilmesi ve vadeylediği bütün menfaatlerin elde edilmesi için Fevzi Paşa - Diyarıbekir yolunun halen Şefkatli istasyonuna kadar varmış olan inşaatını Erganiye kadar götürmek ve bu işi bir an evel başarmak lazımdır. Bu demiryolu yapıldıktan sonra maden işliyecek ve yukarıda iyzah ettiğimiz menfaatlerden başka makine, mazot, kömür ve işlenmiş bakır olarak demiryolu ile yapacağı nakliyat dolayısiyle demiryoluna da senede ayrıca bir milyon liralık gelir temin edecektir.

Demiryolunun inşaatı 14 - 15 milyon liraya mal olacağına göre bundan daha emin ve daha kârlı bir iktısadî teşebbüs bugün bütün dünyada nadir olarak bulunabilir.

İşte bu teşebbüs içindir ki Cümhuriyet hükûmeti dahilî bir istikraz yapmayı düşünmüş ve bu yolda hazırladığı layihayı Büyük Millet Meclisinin tetkik ve tasvibine arzeylemiştir. Büyük Millet Meclisi lâyihayı pek cüz'î tadilâtla kabul etmiş ve hükûmeti bu teşebbüsünden dolayı tebrike lâyık görmüştür.

Bu istikraz emsaline pek az tesadüf edilen emin ve verimli bir teşebbüse matuf olmakla beraber her türlü malî imtiyazlara ve teminata da mazhar olduğu için vatandaşların en büyük bir tehalükle iştirakine değer kârlı bir iştir.

Bu istikraz tahvilleri yirmi liralık ve binaenaleyh bir çok vatandaşların kesesinin erişebileceği bir kıymette olacaktır. Yüzde beş faizli ve yüzde iki ikramiyeli olacaktır. Yani yüz liralık tahvil alan senede beş lira faiz alacak ve tahviller çıkarılıp satıldıkça artarak nihayetinde 240,000 liraya baliğ olacak ikramiyelerin keşidesine de iştirak ederek, tali yardım ederse, büyük ikramiyelere nail olabilecektir. Adetâ bu tahviller bedeli tamamen ödeninceye kadar - on seneden yirmi seneye kadar - her sene keşideye iştirak edebilen ve ayrıca senede yüzde beş faiz getiren

bir piyango bileti olacaktır. Tahvil alanlar yüz liralık tahvili 95 liraya almak suretiyle de ayrıca bir kâr temin edeceklerdir.

Bu tahviller devlet, idarei hususiye ve belediyeler tarafından yapılacak müzayede ve münakasalarda teminat olarak kabul edilecek ve millî mülklerin satışlarında da başabaş nakit gibi tediyatta kullanılabilecektir. Teminat olarak yatırılmış olan tahvillerin faiz ve ikramiyeleri tahvilin asıl sahibine ait olmakta devam edecektir. Bütün bu imtiyazlardan başka faiz ve ikramiyeler bugün mevcut ve ileride ihdas edilebilecek her türlü vergilerden, damga resminden ve sair resimlerden muaf olacaktır.

Cümhuriyet Merkez Bankasının dahi garantisini taşıyacak olan bu istikraza iştirak etmek saydığımız bütün bu imtiyazlar ve menfaatlerle bugün memleketimizde teşebbüs edilebilecek herhangi bir işten daha kârlıdır.

Ne derecede kârlı bir iş olduğunu kolaylıkla anlatmak için bunun, İstanbulda iyi bir mevkide yapılacak bir binanın geliri ile mukayesesini yapalım.

Otuz bin liraya mal olan böyle bir bina bugün senevî ancak yüzde sekiz gayrisafî iyrat getirmektedir. Bu binanın mütemadî temiratını, vergi ve resimlerini ve diğer bir takım masraflarını hesaba ithal ederseniz safî iyrat yüzde beşe ve kiraların tahsil kabiliyetlerini dahi hesap ederseniz bundan daha aşağıya düşer; bir de buna seneler geçtikçe binanın kıymetinden zayettiği miktarı ve kiraların düşmesini ilave ederseniz yirmi senelik vasatî iyrat belki de yüzde üçe düşecektir.

Halbuki istikraz tahvillerinde senevî yüzde beş faiz müemmendir; fazla olarak talii olanlara ikramiye de isabet edebilecektir. Yüz liralık tahvil doksan beş liraya alınacaktır ve bütün bu tali tecrübelerine de iştirak edildikten sonra on ilâ yirmi sene sonra 95 liralık sermaye 100 lira olarak geri alınacaktır.

Artık başkaca iyzahata hacet yok. Vatandaşlar! Memlekette iş yaratacak devlete büyük varidat getirecek ve size de en kuvvetli teminat altında bugün hiç bir işin getiremiyeceği kârı getirecek ve nihayet sermayenize, kârınıza hiç bir zarar gelmeksizin senelerce kendinizin ve çocuklarınızın taliinizi tecrübe etmenize imkân verecek bu istikraz tahvillerini, çıkar çıkmaz vakit geçirmeksizin satın almağa koşunuz!

Millî ve şahsî menfaatiniz bundadır.

DEMİRYOLU SİYASETİMİZ

ALİ SÜREYYA

CÜMHURİYETİN demiryolu siyaseti, Türk inkılâbının belli başlı maksatlarından birinin tahakkuk vasıtası ve inkılâbın birçok büyük memleket davalarını görüş tarzının en güzel misallerinden biridir.

"Bir karış fazla şimendifer!,, parolası bize, zengin, mamur ve kudretli bir vatan yaratmanın bağlı olduğu esaslı şartları, para, fedakârlık ve yılmaz bir gayret istiyen büyük işleri kısa, fakat katî bir ifade ile hatırlatır. Hakikaten Türk vatanının siyasî ve iktısadî emniyeti, Türk milletinin zenginlik ve varlık içinde yaşaması ancak millî iktısat bakımından kuvvetlenmek ve ilerlemekle mümkün olacaktır. Bu ilerleyişi ise birinci derecede şimendifer hazırlıyabilir.

Cümhuriyetin şimendifer politikası işte bu büyük hakikate dayanıyor. Türk inkılâbı bu hakikatı şimendifersizliğin bütün ıstıraplarını çekerek en büyük tehlikeler ve sayısız fedakârlıklar bahasına tecrübeyle anlamıştır. Şimendiferin millî hayattaki ehemmiyetini gereği kadar takdir edebilmek için millî mücadele başlangıcında B. M. Meclisinin Gazinin riyasetinde toplanan ilk hükûmetinin daha millî devletin temelleri yeni atıldığı, dünyanın bütün felâketlerinin yurdun başına çöktüğü ve en küçük kurtuluş ümidinin gülümsemediği bir sırada derhal şimendifer yapmağı proğramına koyduğunu hatırlamak kâfidir.

Cümuriyetin şimendifer politikası o programla başlar. O gündenberi mütemadiyen inkişaf ederek meyvelerini veren bu siyaset, içinde bulunduğumuz buhran yıllarında ible hızını kaybetmedi. Bundan her vatandaş ancak memnun olabilir.

Böyle olmasına rağmen Cümhuriyetin şimendifer yapması zaman zaman tenkitlere oğradı. Yapılan itirazların en mühimmi şudur: "Büyük işlerin masraflarını bugünkü nesle yükletmek haksızlık olmasa bile milleti sıkıntıya götürür. Bugün çektiğimiz sıkıntıların sebebini bu hakikatte aramalıdır!.,,

Bu fikirlerin arkasında imparatorluğun cahil hükûmet adamlarından yağlı imtiyazlar koparmış ecnebi sermayecilerin gölgesi yoksa mutlaka kısa görüş ve gündelik düşünüş zihniyeti saklıdır. Çünkü devlet bütçesinden şimendifer yapılmasına razı olmıyanların yaptıkları gibi Cümhuriyetin şimendifer politikası ile buhran arasında bir alâka ve münasebet aramak lâzım gelse denebilir ki, bugünkü darlık ve sıkıntı, şimendifer siyasetinin ve ona benziyen yapıcı ve kurucu siyasetlerin neticesi olmak şöyle dursun, bilâkis Cümhuriyetin şimendifer yapmakla isabet ettiğini

ispat eden bir hâdisedir. Hakikaten Türk vatanını bugün ve yarını, her türlü sartıntılardan, buhranlardan korumak için onun zayıf olan ziraî istihsal bünyesini başka istihsal nevileriyle beslemek, bütün millî servet kaynaklarını işletmek, ve bunları yapmak için de yurdun köşe bucağını biribirine bağlamak lâzım geldiğini hiç bir hâdise buhran kadar göstermemiş, aydınlatmamıştır.

Bunun içindir ki geçen ay şimendiferin Ergani bakır madenine bir an evel ulaştırılmasına karar verildi. Gene bunun içindir ki Antayla demiryolunun yapılması için icap eden hazırlıklarla uğraşılmağa başlanmış ve nihayet Sıvas — Erzurum hattının inşası için müzakerelere girişilmiştir.

Biz bu güzel ve isabetli kararlar münasebetiyle şimendifer politikamızın maksatlarını bir kere daha gözden geçirmek, yapılanlara ve yapılacaklara toplu bir halde bakmak istiyoruz.

Bu bakış niçin ve nereye koştuğumuzu bize bir daha hatırlatacak ve hareket noktamızdan itibaren az zamanda kazandığımız mesafenin büyüklüğünü de gösterecektir.

* * *

Cümhuriyetin şimendifer politikası Türk tarihinin seyri göz önünde tutulmadıkça anlaşılamaz. Bu itibarla onu, Osmanlı imparatorluğunun takip ettiği şimendifer politikasının haklı bir aksülameli saymakta hata yoktur.

Osmanlı imparatorluğunun kendine göre bir şimendifer siyaseti vardı. İmparatorluğun nescine ve bünyesine uygun olan bu politikayı kısaca şöyle tahlil edebiliriz:

1 — Bu politikanın birinci vasfı gayrimillî olmasıdır. İmparatorluğun bütçe açıklarını kapamak için ağır faizle ödünç para vererek memlekete yerleşen Avrupa sermayesi, Türkiyeyi sanayi mamulâtına pazar yapmak, diğer taraftan Türkiyede ucuz bir ham madde membaı bulmak maksatlarını güdüyordu. Bu maksatla hareket eden bir sermaye kuvvetinin münakalâta lâkayt kalamıyacağı aşikârdır. Onun için imparatorluk zamanında şimendifer inşası hususunda yapılan bütün teşebbüsler ya garp sermayesinden gelmiştir, yahut garp sermayesine dayanmıştır. Bu itibarla imparatorluk devrinde şimendifer, millî ihtiyaçlara cevap vermekten, bir millî vahdet ve millî iktısat unsuru olmaktan ziyade kendisine işletme sahası arıyan avrupa sermayeciliğinin istismar vasıtalarından biriydi.

2 — Şimendifer hareketi millî ihtiyaçlardan doğmadığı için hatların başlangıç ve varış noktaları da millî vahdet ve memleketin iktısat mıntakalarının biribirine bağlanması esaslarına göre değil, bazan en kârlı istihsal mıntakalarının münferit ve rekabetsiz bir surette istismarı esasına göre, bazan da, bu son esas mahfuz kalmak şartiyle, büyük emperyalist emellere göre doğrudan doğruya müteşebbis sermayeler tarafından tayin ediliyordu. [*]

Bundan başka hatların işletmeleri de millî iktısat menfaatleri aleyhine oluyordu. Kumpanyaların nakliye tarifeleri memleketin istihsalâtı

[*] Bu makale yazılarak matbaaya verildikten sonra meşrutiyet nazırlarından birinin intişar etmekte olan hatıratında ecnebi sermayesinin eski Türkiyedeki istismar rolünü ve imparatorluğun şimendifer siyaseti

üzerinde ancak Avrupa sanayiinin menfaati bakımından müessir oluyor ve yalnız bir kısım ham maddelerin istihsalini teşvik ediyordu. Buna mukabil sanayi mamulâtını memleket içine boşaltarak yerli sanayii öldürüyordu. Çünkü Avrupa sermayesinin ve onun vasıtalarından biri olan şimendifer tarifelerinin memlekete vermek istedikleri manzara iptidaî bir ziraat memleketi manzarası idi. Avrupa sermayesinin menfaati bunda idi. Bu sebepten şimendifer boyunca iktısadî faaliyetin artması kumpanyaları o kadar alâkadar etmiyordu. Kumpanyalar, yüksek kâr getirmesi matlûp olan işletmelerin açıklarını Babıâlînin imtiyaz mukavelelerіyle kilometre başına vermeği kabul ettiği bir nevi tazminat (kilometre garantileri) sayesinde kolaylıkla kapıyorlardı. Şimendifer kumpanyalarının açıklarını kapatmak, onlara yüksek kazançlar temin etmiş olmak için her sene devlet hazinesinden çıkan para meşrutiyetten evel bir milyon altın lirayı buluyordu. Kumpanyaların bütün vergilerden muaf tutulduklarını ve bazan şimendifer inşası için yapılan malî muamelelerin ve mukavelelerin devlete milyonlar kaybettirdiğini, meselâ bir Baron Hirş'in böyle bir malî muameleden ve bilâhare yaptığı inşaat mukavelesinin tatbikinden 270 milyon frank kazandığını, 190 milyon franga malolan Rumeli hattı için

---

üzerindeki hakimiyetini gösteren çok dikkate âyik bir misale tesadüf ettik.

Hatıratın sahibi olan nazır, Fransadan yapılan istikraza ait müzakereleri hikâye ederken Fransızların para vermek için koydukları şartları şöyle sayıyor:

1 — Hicaz Demiryolu İdaresi tarafından badema Suriye ve Filistin dahilinde hiç bir şimendifer yapılmamak.

2 — Hicaz Demiryolunun Hayfa - Der'a şubesinden Afule noktasından ayrılarak Cenin - Nablus tarikile Kudüse kadar inşa edilmekte olan ve o zaman (Sebastiya) ya kadar ilerlemiş olan hattın inşasından derhal sarfınazar edilmek.

3 — Afuleden itibaren Yafa - Kudüs hattının bilâhare intihap edilecek bir noktasına kadar imtidat etmek üzere geniş bir hattın imtiyazı Fransızlara verilmek.

4 — Hayfa - Der'a kısmı işletme tarifelerinin Berut - Şam - Havran hattı tarifelerile rekabet etmesine meydan verilmemek ve Şam - Havran kısmı için Şam - Hama temdit şirketine Hükûmeti Osmaniyece bir tazminat verilmek.

5 — Gerek Şam - Medine şimendiferlerinden ve gerek Riyak - Halep hattından itibaren şarka doğru badema yapılacak şimendiferlerin imtiyazları münhasıran Fransızlara ait olmak.

6 — Yafa, Hayfa, Tarabulusuşam gibi Suriye limanlarının münhasıran Fransız sermayedarları tarafından inşasına müsaade olunmak.

7 — Yemen şimendifer hattı hukuku Hükûmeti Osmaniye tarafından satın alınarak mezkûr kumpanyaya bir çok tazminat verilmek.

8 — Samsun - Sivas imtiyazı Fransızlara verilmek.

9 — Miktarları pek çok olan Fransız mekteplerile manastırlarına ve hastahane, eytamhane vesaire gibi bir çok müessesata ait mebani ve emlâk ve akarat her türlü vergilerden muaf tutulmak.

10 — Fransadan istikraz olunan para ile yapılacak siparişler yalnız Fransaya yapılmak.

11 — Ve daha nazırın hatıratını yazdığı sırada hatırlamadığını ilâve ettiği bir çok şartlar...

Nazır hatıratının başka bir yerinde Fransanın çoktanberi Suriyeye göz dikdiğini yazıyor. Demek ki o zamanki hükûmet adamları para almak için yukarıdaki şartları kabul ederken bu ağır şartların devletin istiklâlini ve emniyetini tehlikeye düşürdüğünü de biliyorlardı!

Bu misal imparatorluğun aczini gösterdiği kadar gelecek nesillere de iyi bir ibret dersi teşkil edecektir.

devletin 790 milyon borca girdiğini düşünmek imparatorluğun şimendifer politikasının millete kaça malolduğunu gösterir.

3 — Bu kadar masraflar, bol bol saçılan menfaatler karşılığı imparatorluğun şimendiferden beklediği fayda gülünç derecede küçüktü. İmparatorluk ricali şimendiferi ancak karışık milletlerin oturduğu imparatorluk topraklarında asayişi muhafazaya ve isyanları bastırmıya yarıyan bir vasıta sayıyorlar ve bu suretle şimendiferin yalnız idarî ve bir dereceye kadar askerî faydalarını düşünebiliyorlardı.

4 — İmparatorluğun şimendifer siyasetinin en karakteristik vasfı, yalnız iktısaden tâbiiyeti kabul eden gafil bir siyaset mahiyetinde kalmıyarak devletin varlığını da yabancı, hattâ düşman siyasetlere bağlamasıdır. Bu suretle Osmanlı imparatorluğunda şimendifer hareketi ve şimendifer meselesi, imparatorluğun iradesinden ve menfaatlerinden tamamen müstakil, yabancı siyasetlerin irade ve kuvvetlerine tâbi bir mesele olmuştur. Bağdat hattının tarihçesi bunu ispat eden müşahhas bir vakıadır. Biliyoruz ki Bağdat hattının İzmir ve Aydın istikametinden Bağdada uzanmak üzere inşiasına İngilizler tarafından başlanmıştı. Bu hattın ilk parçası 1856 da işletmiye açılmıştır. Bu sırada Babıâlî siyaseti diğer bazı sebepler altında İngiltereye müteveccihti. Daha sonraları Almanlar Haydarpaşadan başlıyarak Eskişehir Ankara ve Sıvas üzerinden Bağdada inmek istediler. Bağdat yolu Hindistan yolu demek olduğundan bu tasavvur İngilizleri çok kuşkullandırdı. Garp emperyalizminin bu iki kolu, Alman ve İngiliz emperyalizmi bu şimendifer hattı için senelrce çarpıştı. Babıâlî Almanları tercih edince bu sefer Çar Rusyası homurdanmıya başlamıştı. İmparatorluk topraklarında daha on sekizinci asırda karşılaşmış olan Rus istilâ siyasetiyle garp emperyalizmi Bağdat hattı dolayısiyle bir kere daha karşı karşıya gelmiş oluyorlardı. Rusyanın tazyikleri ve tehditleri altında âciz kalan Babıâlî Bağdat hattının güzergâhını Sıvastan Konyaya yani şarktan cenuba çevirmek ve en büyük düşmanı olan Çarlık Rusyasına şark vilâyetlerinde şimendifer yapmak hususunda rüçhan hakkı vermek suretiyle gûya bir hal çaresi bulmuştu! Halbuki şarkta şimendifer yaptırmak için Çarlık Rusyasına rüçhan hakkı tanımak Rusya yaşadıkça şarkta şimendifer yaptırmamak, dolayısiyle memleketin yarısının emniyetini bile bile tehlikeye koymak ve bu geniş vatan parçasındaki vatandaşları cehalete ve geri bir hayata mahkûm etmekti!

Ve nihayet imparatorluğun son senelerinde, eski istibdadı yıkmış olan, onun bütün yaptıklarını kötüliyen meşrutiyet idaresi bile şimendifer yapmak kaygusiyle devletin mukadderatını yabancıların Bağdat hattı siyasetine bağlamaktan kurtulamamıştı!

Bu küçük hulâsa imparatorluğun şimendifer siyasetinin nasıl âciz, zayıf ve gayrimillî olduğunu gösterir.

* * *

Cümhuriyetin şimendifer politikası, burada ancak umumî hatlarını çizebildiğimiz imparatorluk siyasetinin tamamen zıttıdır, millî ve müstakil

bir politikadır. Bu politika yalnız millî ihtiyaçlardan mülhem olur ve yalnız millî varlıktan kuvvet alır. Cümhuriyetin şimendifer yapmak için güvendiği yegâne malî kudret millet hazinesi, milletin çalışkanlığı ve biriktirme kabiliyeti olduğu gibi istifade ettiği fen adamları da yabancılar değil, millî fen adamlarıdır. Bu politikada ecnebî sermayesinin hiç bir tesis ve istismar rolü yoktur. Ecnebi sermayesi ancak kısa bir hat için kısa avanslar vermiştir. Bundan sonra da rolü öyle olacaktır.

Cümhuriyette şimendifer sadece bir asayiş vasıtası değil, bir millî vahdet vasıtasıdır. İmparatorluğun dağınık, gelişi güzel ve ancak müteşebbis ecnebi sermayesinin maksatlarına göre bir mana ifade edebilen şimendifer inşaatına mukabil Cümhuriyetin şimendiferleri vatan mikyasında bir manayı haiz, vahdetli ve her noktası biribirine isabetle bağlı bir programın eseridir.

Bu programın askerî bir program olduğu düşmanlarımız tarafından sık sık söylenmiş olmasına rağmen yaptığımız hatlar birinci derecede iktısadî hatlardır. Biz bu hatları memleketin iktısadî vahtedini tamamlamak, kapalı pazarları mübadeleye ve millî sanayie açmak için yapıyoruz.

Devletçi Cümhuriyet idaresinin iktısat telâkkileri, en yüksek ve geniş manasında millî iktısat telâkkileridir. Cümhuriyet idaresi herhangi bir hattın iktısadî olup olmadığına karar vermek için o hattan sermaye sahibi bir müteşebbis gibi işletme açığı vermiyecek bir hasılât alıp alamıyacağını düşünmez. Cümhuriyet idaresi devletin bezirgân zihniyetiyle hareket etmiyeceğini, devlet müessesesini harekete getirecek tek âmilin umumun menfaati olduğunu bilen modern bir idaredir. Ve bunun içindir ki millî iktısat menfaatlerini parça parça değil, fakat kül halinde mütalâa ederek Türk millî iktısadının ana temellerinden biri olan yeni hatları yapıyor.

Bununla beraber yeni hatlarımızın askerî kıymetleri olduğu da yalan değildir. İsmet Paşa, Sıvas nutkunda, askerî zaruretleri bize şimendifer yaptıran zaruretler arasında sayarak bu kıymete açıkça işaret etti ve vatan müdafaasının Sıvasa vardığımız gün eskisine nispetle bir misli kolaylaşmış olduğunu söyledi. Başvekil, bu sözleriyle, milletçe iyi anlaşılması lâzım gelen bir hakikati ifade etmiştir.

Vatan müdafaası, aynı zamanda, iktısadî varlığın, iktısadî genişleme ve yükselmenin en birinci şartı ve esaslı emniyet vasıtasıdır. İsmet Paşanın gene Sıvasta söylediği gibi İzmirin servet ve ehemmiyetinin her türlü tehlikeden âzade olması ancak Erzurumlunun, Sıvaslının 48 saat sonra İzmiri müdafaa edebilecek bir imkâna malik bulunmasiyle tahakkuk edebilir.

Şunu da ilâve etmek lâzımdır ki Türk milleti, istiklâl harbinin düşmanlarımız kadar bizim için de bir iktısat harbi olduğunu unutmadığı gibi bu asırda silâhlı ve silâhsız harplerde tekmil millî iktısat cihazlariyle bizzat milletlerin karşılaştıklarını da çok iyi bilir.

Yeni şimendifer hatlarımızın gerek millî iktısat vahdeti ve gerek as-

kerlik bakımından iktısadiliğini gösteren umumî mülâhazalar haricinde sırf iktısadî olan kıymetleri de kolaylıkla ispat edilebilir:

İleride Zonguldaktan geçerek Ereğliye ulaşacak olan Irmak — Kilyos hattı kadar iktısadî bir hat şimdiye kadar yapılmamıştır. Kömür havzasının verimini yirmi, otuz misline çıkaracak olan bu hat, Anadolunun sanayileşmesi meselesini de büyük bir nisbette halledecektir. Gene bu hat sayesinde o civardaki balta girmemiş ormanlarımız işletilecek, büyük bir memleket parçası kapalı pazar halinden çıkarak toprak mahsullerini denize doğru sevkedecek ve bilmukabele millî sanayi mamulâtını satın almak kudretini kazanacaktır.

Bakıra doğru her gün biraz daha yol alan Fevzi Paşa — Diyarbekir — Ergani hattının iktısadî kıymeti ise yalnız varış noktasında değildir. Bu hat da cenup hattına muvazî olan güzergâhında ziraî ve sınaî bir hareket uyandıracaktır.

Samsun — Sıvas hattı, yayla Anadolunun şarkını kapalı pazar halinden çıkarmakla kalmıyarak düne kadar yabancı memleketlerin unlarını yiyen sahillerimizin ekmeğini temin etmiştir. Bu hattın önümüzdeki seneler içinde güzergâhına büyük bir refah seviyesi vereceğine şüphe yoktur. Bizi bu hükme götüren en şaşmaz delillerden biri de hattın imtiyazının evelce bir Avrupa sermayedar gurupu tarafından alınmış olmasıdır.

Ankara — Sıvat hattı ise daha bugünden halıcılığın ve kasaplık sanayiinin merkezi olan ve gelecekte ileri teknikle mücehhez soğuk et ve pastırma sanayiinin, dokumacılığın parlak bir merkezi olmağa namzet bulunan Kayseriyi garp şimendifer şebekesine bağladıktan başka Sıvas ve Erzurum istikametinde ilerliyerek iktısadî kıymetleri biribirinden üstün birçok şimendifer hatları arasında irtibat temin etmektedir. Kendi güzergâhında uyandıracağı iktısadî faaliyet hesaba katılmasa bile onun bu birleştirici rolü, Türk millî iktısadında ahenkli ve muvazeneli bir mübadelenin kuruluşunu emniyet altına almak noktasından çok büyüktür.

Görülüyor ki, Cümhuriyetin şimendifer politikası memleketin öz ihtiyaçlarından doğma hakikî bir imar politikasıdır. Bu politikanın tahakkuk vasıtası da milletin kendi kabiliyet ve kudretidir. Şimdi biraz da bu kabiliyet ve kudretin verimini araştıralım:

İmparatorluk bugünkü Türk vatanında 65 sene zarfında (1856 - 1920) yabancı sermayelerle yabancı menfaatler hesabına dar ve geniş dört bin kilometre kadar şimendifer yapabilmiştir. Cümhuriyetin sırf milletin varlığına ve kudretine dayanarak sekiz senede (1924 - 1932) yaptığı geniş hatların uzunluğu ise 1877 [*] kilomet-

[*] *Yukarıki rakam yalnız demir döşenmesine aittir. toprak tesviyesi ve sınaî imalâtı yapılmış kısımler da ilâve edilirse sekiz seneden beri yapılan hatların tulü 2022 kilometreye baliğ olmaktadır. Henüz demir döşenmemiş olan bu 145 kilometrelik kısım da bu sene içinde bitecek ve sene sonunda işletmiye açılmış yeni hatlarımızın uzunluğu 2.000 kilometreyi bulacaktır.*

redir. Bu noktada tam bir mukayese unsuru bile yoktur. Mukayese, aynı evsafta kemmiyetler arasında yapılabilir. Halbuki İmparatorluğun yabancı sermayelerle şimendifer yapmış, daha doğrusu şimendifer yapılmasına müsaade etmiş bulunmasına mukabil, Cümhuriyet idaresi şimendiferi millî sermayeyle ve bizzat yapmıştır. Bununla beraber aradaki büyük farkı biran için unutarak mukayese edelim: İmparatorluğun senede altmış kilometresine mukabil Cümhuriyet senede 234 kilometre yaparak bire karşı dört misli bir üstünlük göstermiştir.

Bu sürati çok fazla bulanlar, memleketin şimendifer ihtiyacını karşılarken uzun vadeli haricî istikrazlar yapacak yerde bütün yükün bugünkü nesle yüklendiğini iddia edenler olmuştur. Bu son itirazların en güzel cevabını İsmet Paşa Sıvasta verdi. Hakikaten bu millet, şimendiferlerin yapılmasını bir gün bile geçiktirecek devlet adamlarına lânet edeceği gibi ecnebî sermayesi de Türk milleti imar ve iktısat politikalarında rüştünü ve kabiliyetini ispat etmedikçe makul ve mutedil şartlarla memlekete gelmiyecektir. Bunu çok eyi bilen Cümhuriyet ricali, Lozanda devletlere tasdik ettirdiğimiz istiklâl ve beraberlik haklarını yarım malî ve iktısadî darlıklar karşısında para bulmak için birer birer feda edeceğimizi söyliyen Avrupa diplomatlarının sözlerini düşmanlıktan ziyade bir imtihan telâkki etmişlerdir. Şimendifer politikasının malî ve iktısadî müşküllerini bizzat hallederek onu tahakkuk ettirmek Cümhuriyet için bu imtihanların muvaffakıyetli neticelerinden biri olacaktır. Bugünkü neslin vazifesi bu imtihanda sonuna kadar muvaffak olmak için, gelecek nesillere içinde emniyetle oturulabilir, refahla yaşanabilir bir vatan bırakmaktır. Bugünkü nesil ve gelecek nesiller şimendiferleri yaptıktan sonra kendilerini su işleri, büyük şoseler, yer altı servetlerinin işletilmesi ve millî sanayiin kurulması gibi yeni yeni fedakârlıklar istiyen zorlu imar ve iktısat işleri karşısında bulacaklardır.

İşte bunun içindir ki Cümhuriyet şimendifer politikasiyle yarınki ideal Türk vatanının en sağlam temellerinden birini atmış oluyor.

TURİZM

REŞİT SAFFET

KULLANIŞI bugün beynelmilel olan "turizm„ memleketimizde nisbeten yeni işitilen bir kelimedir. Turizm kelimesi "tur„ aslından çıkmadır ki manası Fransızca devir, oldukça uzun boylu gezme, gezinti demektir.

Türkçede manasının pek güzel ifade ettiği veçhile gezinti, ihtiyaç ve maddî bir kazanç kaygusiyle çıkılmıyan seyahattir. Demek ki turizm para kazanmak için değil, az çok haline göre para sarfetmek için yapılan gezmedir. Zaruret sevkiyle ve maddî bir kâr emeliyle yapılmamakla beraber turizm'in maksatları, gayeleri yok demek değildir.

Turizm, gerek memleket içinde ve gerek dünya üzerinde gezerek insanın tetkik ufkunu genişletmek, kıyas kabiliyetini büyütmek, okuduğu ve okumadığı şeyleri bizzat görerek öğrendiğini zannettiği fikrî malûmatla tabiati, vakıaları, memleketleri, ahalileri, tarihin bıraktığı eserleri karşı karşıya getirerek, okumuş olmakla bilmekliğin farkını yakından göstermek itibariyle fikir terbiyesi bakımından birinci derecede mühimdir.

Bunu Türk milleti o kadar iyi bilir ki, atasözlerinin en meşhurlarından biri "çok yaşayan değil, çok gezen çok bilir„ der.

Az çok fikrî terbiyesi olmıyan bir adam turizm yapamaz. Turizm yapan, gezdiği yerlerde, ya tabiatin güzelliklerinden lezzet alacak, ya oraların ahalisinin yaşayışını tetkik edebilecek ve abidelerinin kıymetini anlıyabilecek incelikte ve kudrette, veya hiç olmazsa bunları merak edecek fikir tecessüsüne malik olan adamdır. İşte serserilikle, göçebelikle, mecburî seyahatle turizmin farkı budur. Romanya gibi bazı memleketlerde turizm'e en evel, terbiye bakımından ehemmiyet verildiğinden, turizm teşkilâtı ve faaliyeti Maarif ve İçtimaî Terbiye nezaretine tâbidir.

Bence, turizm'in terbiye itibariyle en esaslı faydası insana nisbiyetçiliği (Relativité) öğretmesidir. Başka başka güzellikleri, kuvvetleri, hisleri, fikirleri itiyat haline getirecek surette kıyas etmeğe alışmak medeniyetin en büyük saiklerinden biridir. Kıyas ve kendi kendini tenkit kabiliyetini arttırarak temerrütten kurtulmak terakkinin başlıca çaresidir.

Cetlermizin bildiğimiz gibi en kuvvetli ve medeniyetli devirleri en hareketli, gezici oldukları, başka başka medeniyetlerle temaslara geldikleri zamanlara tesadüf eder. Bir milletin en müterakki zamanı etrafile her türlü münasebetlerini arttır-

dığı zamandır. Bu hakikati bütün Avrupa, Asya, Afrika ve Amerika milletlerine kolayca ve yüzlerce misal ile tatbik edebiliriz.

Medeniyet, benliğini kaybetmeksizin başkalariyle anlaşma, kaynaşma kabiliyetinin uyanması, artmasıdır. Eğer bu his bir köyde öteki köye karşı, bir vilâyette öteki vilâyete karşı, bir memlekette öteki memlekete karşı olmasa dünyada yaşamak, dünyanın terakki etmek ihtimali kalmaz. Demek ki görmek ve anlamak, görüşmek ve anlaşmak medeniyetin en birinci şartlarından, amillerindendir.

Köyden köye, vilâyetten vilâyete, memleketten memlekete farklar ancak kıyas ile meydana çıkar. Bu farklar, faziletlere de, kusurlara da aittir. Bu suretle komşunun bizimle ayrılıklarında gerek onun gerek bizim hem iyiliklerimiz, hem eksiklerimiz meydana çıkar. Senelerce tetebbuatla hasıl olabilecek bir kıyas, bazan yerinde bir görüşle zihinde yer tutar. İşte insanları hodbinlikten kurtarıp terakki yoluna sevkeden bu daimî kıyas ve nisbiyetçilik his ve fikridir ki alâkalı gezicilikle hasıl olur.

Tarih tedrisi bakımından da turizme pek büyük ehemmiyet veriliyor. Gerek bilûmum insanlığın, gerek bir milletin geçirdiği safhaları mümkün olduğu kadar yerlerinde tetkik etmek kadar faydalı öğreniş olamaz. Meselâ kendi memleketimizde Dersim dağlarile Ankara ve İstanbul arasında insanlık ve medeniyet inkılâplarımızın ayrı ayrı safhalarına ve derecelerine tesadüf edilir. Yakınlarımızda bile beş altı asır medeniyet fasılalariyle yaşıyan adamlar vardır. Sonra lisan, kültür, âdet itibariyle milletimizin geçtiği yerlerden, münasebette bulunduğu komşulardan asırlardanberi aldığı tesirler o kadar mütenevvidir ki, bunları kitaplarda okumakla bir şey öğrenilmez. Keza memleketimzin 20, 30 asırlık dünyanın en zengin tarihini yerlerinde asariatika ve abideler üzerinde tetkik etmek kadar Türke manevî kuvvet ve iftihar hissi verecek bir şey tasavvur edemem.

Parthe, Scythe, Hittite, Yunan, Roma, Bizans, Türkmen, Selçuk, Türk, Osmanlı Türk devirlerine ait eserler kolleksiyonu kadar hiçbir milletin zengin tarih hazinesi yoktur. Ephèse harabelerini, Halep ve Konya kapılarını, Çeşme ve Anadoluhisarı kalelerini, Yeşiltürbe ile Sülenmaniye ve Gebze camilerini görmeden, bu hususta başka türlü malûmat edinmek zordur.

Bunları anlıyarak, tetkik ederek görüp de, hem millet, hem sahiplik gururu artmamak mümkün değildir. Aynı zamanda dünyanın en yüksek medeniyetlerine sahip olan bir milletin bu maziye lâyık olmak için daima yükselmek, büyümek, medenîleşmek hususunda azmini arttıracak bundan ruhlu bir teşvik tasavvur olunamaz.

Anadoluda millî türklüğün müteaddit kâbeleri, millî ziyâretgâhları vardır. Binlerce Ingiliz ve Fransız mağlûp oldukları Çanakkale harp yerlerini ziyaret ettikleri halde biz Türklerin eski Yunanlıları,sonra Bizanslıları, Ehlisalibi ve son senelerde yeni Yunanlıları tarümar ettikleri yüzlerce kahramanlık meydanlarını gezmemekliğimiz en hafif tabirile garip gö-

rülebilir. Hiç olmazsa yeni yetişen nesle bu hürmet âdetini vermeliyiz.

Tarihten başka, vatandaşlarımıza memleketlerini fazla sevdirmek için en kolay ve tesirli çare memleketlerinin tabiî güzelliklerini tanıtmaktır. Anadolunun, dünyanın en güzel mevkileriyle kıyas kabul eder yerleri, dağları, ormanları, gölleri vardır ki, buraları görüp de sevmemek, bu toprağa gönül bağlamamak kabil değildir. Dünyada en imrenilebilecek tabiat güzelliklerinin muadilini memleketimizde buluruz. Vatandaşlarımızı memlekete fazla bağlamak için kendilerine bunları tanıtmakla mükellefiz. Turizm'i alâkadar eden Camping ve Boy — Scout teşkilâtının tevessü ve tamimine çalışmak borçtur.

Bu suretlerle memleketimizi tanıdıktan sonra tetkik ve kıyas nazarlarımızı gene hars ve fikrî istifade itibarile yavaş yavaş uzaklaşarak civar ve etraf memleketlerde gezdirebiliriz. Bir türk için siyasî tarihini, içtimaî inkılâbını, hatta medeniyet tahavvüllerinin safhalarının yakından öğrenmek üzere yavaş yavaş Bulgaristanı, Yunanistanı, Yugoslavyayı, Romanyayı, Macaristanı, Avusturyayı, Lehistanı, Rusyayı, Kafkasyayı İranı, Irakı, Suriyeyi, Mısırı, Tunusu, Cezayiri, Ispanyayı gezmek kadar kalbî alâkasını uyandıracak sahalar tasavvur edemem.

Bütün bu memleketlerde, yakından uzaktan cetlerimizin ya askerî hatıraları, ya medeniyet tesirleri kolay bir tetkikle görülür.

İstanbuldan karadan Tuna ve Viyana yolları, denizden Tulon ve Cezayir yoları, her saat başında muazzam bir tarih, bir kahramanlık filmi canlandırır. Belgrat, Peşte kaleleri, Macar ovaları, Karpat dağları, Bosna yaylaları, Karadeniz Gagavuzları, Vilna Karaitleri, Cezayir Kuloğulları bize ayni zamanda pek parlak ve pek acı tarihî ufuklar açar.

Bir de amelî ve siyası kıyaslara girişerek bizden ayrılan memleketlerin az zamanda terakkileri gözönüne getirilirse, bunların sebepleri araştırılarak oldukça faydalı mütalealara girişilir.

Gerek memleketimiz içinde, gerek Türkiye haricinde türklerin içeride ve içeriden dışarıya turizm'den bekledikleri fayda demek ki birinci derecede terbiyevî mahiyettedir.

II — Dışarıdan içeriye turizm'e yani ecnebilerin memleketimize gelmeleri, kendileri için yukarıdaki mütalealara tâbi ise de, bizim noktai nazarımızdan ehemmiyeti itibariyle siyasî ve iktısadî mahiyettedir.

Yirmi asırlık komşuluğumuza, münasebetlerimize rağmen, Avrupa, Amerika, Türkleri hâlâ ya tanımaz, ya fena tanır.

Türlker Avrupalıları, Avrupada yazılmış kitaplardan veya tercümelerinden öğrendikleri için, bunları oldukça lehlerine tanırlar.

Avrupalılar ise, Türkler hakkındaki fikirlerini Türkçe eserlerden, Türklerin ağzından değil, ekseriya düşmanlarının, rakiplerinin rivayetlerinden çıkardıkları için, kabiliyetimizi, medeniyetimizi, terakkimizi inkâr ederler. Lehimizde para verek ismi cismi bilinmiyen adamlara

yazdırılmış eserlerin hiç kıymeti ve tesiri yoktur. Nedense bunu hâlâ anlıyamıyarak boşuna birçok propaganda masrafları yapıyoruz. Yazdığı lisana bile sahip olmıyan, önüne gelen adama binlerce lira verileceğine, tanınmış, nüfuzlu bir adamı memleketimizde yalnız misafir ederek Türkleri ve Türkiyeyi tanıtmak ve kendisine serbest bir tetkik sahası bırakmak elbet bin kere fazla faydalı olur. İşte dışarıdan içeriye turizm'in siyasî gayesi budur.

Türklerin elinde dünyanın en zengin turizm sermayesi, malzemesi mevcuttur. Bu sermayeyi bulmak için bizim nesiller on para sarfetmemişlerdir. Türkiyenin cazip tabiat güzelliklerini biz yaratmadığımız gibi, dört büyük devre ait mükemmel muhafaza edilmiş mühim âbideler koleksiyonunu da bizim nesil vücude getirmemiştir. Bunlar tabiatin verdiği hediye ve cetlerimizin bıraktığı mirastır. Millî kabiliyetimizi bu hediyeyi ve mirası istismar suretile ispat etmek asgarî borcumuzdur.

Bedava konduğumuz bu sermayeden istifade etmezsek pek ayıp olur; dirayetsizliğimize, medeniyetsizliğimize hükmedilir. Bu büyük sermayeden istifade usullerini turizm ilim ve sanati öğretir.

Dediğimiz gibi, Şark, asırlardanberi Garplılar için daima cazip görülmüştür. Ve Şarkta, diğer memleketler arasında, gerek tabiat, gerek uzak ve yakın tarih hatıraları, gerek asârıatika zenginliği, gerek Türk milletinin ananevî celâdeti itibariyle Türkiye daima yüksek bir yer tutmuştur. Garp seyahat acentelerinin ittifakla söylediklerine göre İstanbul dahil olan bir "Croisière„ için diğerlerine nisbeten iki misli talip zuhur eder .

İstanbulu, Bursayı, Ankarayı, Konyayı iyi şerait içinde ziyaret edip de Türkün lehine fikrini değiştirmiyen bitaraf ecnebi tavassur edilemez. Bilhassa Ulu Gazi'nin memlekette vücude getirdiği derin ve cezrî inkılâbı kendi gözü ile görmek müstakil fikirli bir yabancı üzerinde en kuvvetli propaganda kitabından daha doğru ve derin bir iz bırakır.

Bütün Balkan devletleriyle yapılan resmî muahedelerden, bütün Balkan konferansları münakaşalarından ziyade, üç beş senedir Balkan memleketleri arasında artmakta olan ziyaretler, mütekabil millî temaslar semere vermiştir.

Türkleri yurtlarında gelip görenler Türklerin kendilerinden medeniyetçe aşağı olmadıklarını görmekle emniyet hissederler; Türklerin yüksek medeniyet eserlerini görmekle hürmet duyarlar. Bu ihmal edilecek bir fırsat değildir. Turizm gayet kuvvetli, nazik, tesirli bir millî propaganda aletidir. Yalnız Türkleri yabancılara tanıtmakta değil, milletleri birbirine ısındırmak hususunda da turizm'in pek mühim rolü vardır.

Memleketlerin biribirleriyle temaslarını "Organiser„ eden, kolaylaştıran, bugün her yerde, resmî ve gayri resmî turizm teşekkülleridir. Bu hakikat Avrupada o derece kanaatleşmiştir ki, hükûmetler daima artan yardım ve fedakârlıklarla bu teşekkülleri kuvvetlendirmekte ve teşvik etmektedirler. İtalyada, Fransa-

da, İspanyada müstakil ve yarı müstakil, Başvekâlete veya İktısat vekâletine bağlı müsteşarlıklar ihdas olunmuş ve milyonlarca frank tahsisat verilmiştir. Rusyada, Macaristanda, Romanyada, Yunanistanda nezaretlere merbut yarım müstakil müdiriyetler yapılmış ve ayrıca bilûmum devlet demiryolları idareleri turizm ile doğrudan doğruya alâkadar şubeler açmışlardır.

Her memlekette, beynelmilel umumî teşkilâta bağlı Turing ve Otomobil klüpleri katiyen ticarî bir maksat gütmiyerek, gerek millî hükûmetleri makamları ile, gerek diğer klüplerle daimî temasta bulunarak turizm şeraitini kolaylaştırmıya çalışmaktadırlar.

Biraz mevziî noktai nazardan, kaplıcalar, oteller, sayfiye ve dinlenme merkezleri müesseseleri müşterek ve mahallî menfaatlerini müdafaa için sindikalar vücude getirmektedirler. Nihayet, gayri resmî ve bazan da resmî mahiyette olan seyahat acenteleri seyahatler tertibi işlerinde filen uğraşırlar.

III — Bu, millî ve ecnebi seyyahları cezbedici teşebbüslerden herhangi memleket yalnız siyasî propaganda sahasında değil, belki en ziyade iktısat sahasında istifade etmektedir. Fransaya 1918 senesi mütarekesinden beri, yani 14 senede, 80 milyar frank, yani Türk parasiyle 7 milyar liraya yakın seyyah parası girmiştir ki bu meblâğ ihracat terazisinde görülmemekle beraber (Dahilî ihracat) bedeli namile Fransız parasının bugünkü kıymetini tutmasında en tesirli âmillerden biri addolunur.

Küçük bir misal olarak, Fransanın su ve kaplıca şehri olan Vişi'yi alalım. Vişi'nin asıl nüfusu 30 bin kişiyi geçmez. Fakat içme mevsiminde 120 bin ziyaretçiyi yatıracak misafir yatağı vardır ki, geçen sene hepsi dolmuştur. Ziyaretçiler vasatî olarak 20 gün kalırlar; yani 6 aylık mevsimde tahminen 900 bin ilâ 1 milyon kişi gelir. Her adam günde yatması, yemesi, içmesi, gezmesi, satın aldığı ufak tefek için asgarî 10 lira sarfetse, yalnız Vişi şehrine bir mevsimde en aşağı 10 milyon lira girdiği hesap olunabilir.

İtalya ve Avusturyanın ziyaret ve su şehirleri için buna yakın istatistikler vücude getirilmiştir. Mütehassıslar tarafından, uzun tetkiklerden sonra yapılan hesaplara göre, bir memlekete turizm'den dolayı giren paranın yüzde otuzu bilvasıta o memleketin zürraı, ve yüzde kırkı oteller, vesaiti nakliye ile sanayicilerine, yüzde onu ilim ve fen erbabına yüzde yirmisi doğrudn doğruya veya bilvasıta vergi ve mütenevvi rüsum olmak üzere devlet hazinesine giriyormuş. Şu halde bir millet, her türlü mahsulât ve imalâtının bir kısmını haricî piyasalara göndereceğine ayağına gelen müşteriye, cenebiye satıyor ki, hariçte piyasa arıyan bir memleket için bundan büyük fırsat, kolaylık olamaz .

Bunu takdir edip istifade yoluna koyulmamak mümkün değildir. Nasıl ki bugün, bütün Avrupa hükûmetleri, siyasetlerinde turizm'e pek büyük bir yer vermişlerdir.

1930 Amerika buhranı ve arkasından İngiliz lirasının düşmesi Fransa-

ya mühim zarar vermiş ve Fransa hükûmetini seyyahlara yapılan kolaylıkları arttırmıya sevketmiştir. Keza Almanya, Avusturya, İtalya, Yunanistan hatta Rusyada bile son senelerde ayni derecede teşvik edici tedbirler alınmış ve turizm politikası, "Millî döviz„ in korunması çarelerinin en mühimlerinden birisi telâkki edilmiştir. Türkiyede Şakir Beyin İktısat vekilliği zamanında turizm işleri birinci defa olmak üzere hükûmet programına ve bütçesine girmiş ise de, siyaset olarak takip olunmamıştır. Celâl Bey bu mühim meseleyi tekrar ele alarak canlandırmak ve iktısat bakımından ilerletmek azmindedir.

Bugün memleketimize aşağı yukarı senede 40 bin ecnebi yolcu girip çıkıyor. Büyük transatlantiklerle gelenlerin adedi, yarıdan yarıya düşmüş olmakla beraber, geçen sene 8 bini bulmuştur. Diğer 32 bin kişi gerek posta vapurlariyle gerek kara yollariyle gelenlerdir.

Büyük vapurlarla gelenler ekseriya pek az, bir iki gün, kalırlar. Diğerleri Türkiyede vasatî olarak beşer gün otururlar. Mecmuu memleketimizde 170 bin gün geçirir ki, asgarî iki İngiliz lirası biraksalar 340 bin İngiliz lirası, yani şöyle böyle 3 milyon Türk lirası eder ki, memleketimizde yukarıda işaret edilen nisbetler dahilinde taksim edilebilir. Halbuki bu miktar, pek az maddî fedakârlık ile, fakat işin devlet programı içine alınarak derhal büyük neticeler verecek tedbirler alınması ve biraz zihniyet değişmesile, az zamanda beş on misline çıkarılabilir.

Vesaitsizliğine rağmen 10 senedir dahilde ve hariçte azamî faaliyet gösteren Türkiye Turing ve Otomobil Klübü bu hususta bir çalışma programı da çizmiş ve dileklerini peyderpey hükûmete bildirmiştir. Bu dileklerin büyük hatları şunlardır:

1) — Turizm siyasetini bir program tahtında takip ve tabtik etmek üzere Fırka ve Devlet teşkilâtında bu meseleye lâyık olduğu yerin verilmesi ve bunun neticesi olarak Halkevlerinin, mıntakalarında yukarıda izah edildiği üzere üç bakımdan turizm ile uğraşmaları.

2) — Türkiye Turing ve Otomobil Klübünün Ankara merkez komitesini teşkil eden 20 — 30 mebustan, bütün Avrupa memleketlerinde olduğu gibi, Başvekilin riyaseti altında bir "Conce. il Supérieur de Tourisme„ teşkil edilmesi ve bu meclisin, İktısat Meclisi Âlisi gibi Başvekâlete bağlanması.

3) — Devletin ilim, iktısat ve münakale müesseseleriyle bunlara mümasil ve merbut yarı resmî ve gayri resmî diğer müesseselerin turizm ile alâkalarının tesbiti ve resmîlendirilmesi ve maddî yardımlarının temini; İktısat Vkâleti Ticaret Umum Müdürlüğünün ünvanı, Ticaret ve Turizm Umum Müdürlüğüne değiştirilerek vazifesinin ona göre genişletilmesi; Maarif Vekâleti Talim ve Terbiye Dairesinin turizm ile vazifeten meşgul olması; Nafia Vekâletinde ayrıca bir şube ihdasiyle gerek yolların inşa ve tamir ve bakımının, gerek demiryolları işletmesinin ve tariflerinin turizm bakımından tesbit ve islâhı; Dahiliye Vekâletinde Emniyeti Umumiye Dördüncü Şubesi elyevm turizm ile uğraşmaktadır.

4) — Film yapmak, "Folklor„ u toplıyarak millete öğretmek, konferanslar vermek, müzelerde tetkiklerde bulunmak, talebeye memleketi ve taşrayı gezdirmek, millî sanatleri teşvik ve millî eserleri teşhir eylemek suretiyle tanıtmak gibi teşebbüslerde bulunmak üzere memleketin hars, sanat ve spor teşkilâtının Türkiye Turing Klübüne filî müzaherette bulunmaları.

5) — Bilûmum müzeler, harabeler, plajlar, içme, kaplıca, gezme, sayfiye yerleri, "Camping„ otel, lokanta, tercüman, yollar, seyrüsefer, vesaiti nakliye, şimendifer ve vapur tarifeleri gibi turizm ile birinci derecede alâkadar olan işlerin toplu ve memleketin umumî menfaatleri bakımından bir görüşle, bir programla idaresi ve propaganda ilânlarının, rehberlerinin müştereken ve azamî istifade için mükemmel, temiz, cazip bir surette yapılması ve bir membadan tevzii.

6) — Yugoslavyada olduğu gibi, Türkiyede de Devlet Demiryolları ve Seyrisefain gibi devlet müesseselerinin biletlerini satmak imtiyazını haiz bir (Office de Voyage) resmî seyahat acentesi açılarak kazancının münhasıran propaganda masraflarına karşılık olmak üzere Türkiye Turing Klübüne verilmesi; ayrıca Turing Klübe muayyen bir gelir membaı olmak üzere bir pul ihdasiyle taşra yolculukları biletleriyle, birinci ve ikinci sınıf otel notlarına (İtalyada olduğu gibi) mecburî olarak konulması.

7) — Memleketimizi bir baştan bir başa, ve hiç olmazsa şimdilik Avrupa hududundan İstanbul ve Ankaraya bağlıyacak bir tek araba ana yolunun her şeye tercihen ve süratle ikmal, tamir ve daimî surette bakımı ve beynelmilel işaretlerle işaretlenmesi.

8) — Vesaiti nakliye ve seyrüsefere ait diğer tedbirlerin beynelmilel usullere uygun bir şekilde ve turizm ihtiyaçları dikkate alınarak tesbit ve tatbik olunması.

9) — Bazı limanlarda, fener, sıhhiye resimleri gibi vergilerin turizm'in teşviki yolunda icaba göre tashihi.

10) — Tren ve vapur tarifelerinin mümkün olduğu kadar tevazünü.

11) — Başlıca ziyaret olunan yerlerdeki otellerin gerek milliyet ve propaganda, gerek fiat ve temizlik itibariyle Turing Klüpler ve belediyelerce mürakabe edilmesi.

12) — Tercümanların, rehberlerin ve şoförlerin seyyahlarla temasa gelecek diğer meslek sahiplerinin millî vasıflarına itina olunması.

13) —Girip çıkarken pasaport muamelelerinin azamî surette basitleştirilmesi.

14) — Kayıkçıların ve hamalların hakikî bir intizam altına alınması ve ücret tarifelerinin kat'î olarak tesbiti ve tatbiki.

15) — Gümrük muamelesinin kolaylaştırılması ve seyyahlara müstesna muamele edilmesi için âmirlere se lâhiyet verilmesi.

16) — Turizm'e en elverişli noktalarda belediyelerin himayeleri altında millî eğlence haftaları tertibi için "Syndicat d' initiative„ ler teşkili.

17) — Her tarafta olduğu gibi İs-

tanbulda memleketin güzelliklerini ve vasitai nakliyelerini ve Türkün selika ve medeniyetini gösterir en güzel Türk sanayi âsarı nümunelerini toplu bulundurur bir meşher açılması.

18) — Ayni meşherin küçük tertipte büyük istasyon ve limanlarda bulundurulması.

19) — Her tabakadan halkın ecnebilere misafirperver bir muamele göstermelerinin ve Türkün haiz olduğu ananevî doğruluk şöhretinin vikayesi için alelûmum satıcıların ecnebileri aldatmak ithamı altına düşmemelerini temin için millî matbuatımızın mesai sarfetmesi.

20) — Memleketimizi manen maddeten sevdirici ve güzellikleri tebarüz ettirici edebî eserlerin neş ve tercümesi için teşvikatta bulunu ması.

21) — Şehirlerimizin, köylerim zin medenî bir manzara arzedebilme leri için dahilde geniş selika propa gandası yapılması.

Velhasıl gerek vatandaşlarımıza gerek ecnebilere Türkiyeyi güze göstermek, memlekette seve sev kolay gezinmek ve oturmak çareleri ni temin edici her vasıtaya müracaat etmek turizm siyasetinin başlıca gayesidir.

SPOR TELÂKKİMİZ

BURHAN ASAF

İnkılâbın bir spor telâkkisi olmalı mıdır?

TÜRK inkılâbının toplu manalarından biri de Türk yığınlarının mutlaka bir yirminci asır milleti ve Türk topraklarının mutlaka bir yirminci asır memleketi haline inkılâp etmesi olduğundan, millî beden terbiyemizin başıboş bırakılmasına elbette ki ihtimal verilemez. Parça olarak alınan her meselenin, tekbaşına, değil hal tetkik dahi edilemiyeceği daha ilk adımda anlaşılır. Davamız, bir "bütün„dür. Bu bakımdan, Türk sporu da bir fert işi olmaktan uzaktır. Ondokuzuncu asırdan evelki Türk cemiyetinin ne sağlam insanlar büyütmüş olduğunu ister kendi tarihlerimizden ister Avrupalıların masal ve şarkılarından öğrenebiliriz. Fakat, sonraları, nesiller, gittikçe bozulmuştur. Anadoluda, sıtmanın sarı ve korkunç soluğu, karınları davul ve kolları dal gibi çocukların üremesine yol açmış, şehir ve kasabalarımızda çengel bacaklı ve sıska nesiller görülmiye başlanmıştır .

Şimdi millî yapıyı, memleket gerek iktısadiyat gerekse kültür faaliyetleri bakımından ve yerinde bir iddialılıkla en ilerilere doğru götürmek kararını verirken, şüphe yok ki bu büyük işte yeni beden terbiyemizin bir rolü ve bu rolün eyice prensiplendirilebilmesi için de, bir spor telâkkimiz olacaktır.

İnkılâbın spor telâkkisi nasıl ifade edilebilir?

Garpta, bütün hayat gibi, spor da ferdiyetçi bir yoldan yürümuştur. Fakat yirminci asrın başlangıcından itibaren, orada da, sporun teşkilâtlandırılmasını ve cemiyetleştirilmesini görürüz. Hassatan İskandiyavya memleketlerinin bu hususta bariz bir tesiri olmuştur. Fakat biz bu bahislerin teknik tafsilâtını daha ziyade Selim Sırrı Bey üstadımızın ihtisasına bırakarak, meselenin daha ziyade içtimaî manası üzerinde durmak isteriz.

Türkiyede hiç bir rejim, spor işlerini cümhuriyet hükûmeti kadar tutup korumamıştır. Böyle olduğu halde spor işlerimizin bugünkü tanzim tarzını beğenmediğimizi söylersek, haksızlık etmediğimizin ve daima daha eyisini istemekle sadece vzaifemizi yapmakta olduğumuzun anlaşılması, iddiamızın ispatına kalır.

Bizce, Türk sporu, 17 milyonluk milletin spor çerçecesi içine alınabilecek bütün gençlik nesillerini, bu çerçevenin içine mutlaka almaktan ibarettir. Hiç olmazsa 3.000.000 gençlik bir teşkilât lâzımdır. Bu teşkilâtı meydana getirmek yolları aranmalıdır. Beynelmilel karşılaşmalara katılıp, bu sene şöyleböyle, gelecek

sene fena, öbür sene adeta hazin neticeler almak, türk sporunu değil, ancak millî gururun sakat bir tefsirini alâkadar eder. Çünkü millî gurur, zafer ve şeref düşkünü olduğu kadar hezimet düşmanı olmak icap eder. Bir buçuk asırlık bir sıhhatsizlik ve bakımsızlığın izlerini hâlâ taşımakta olan bir milleti, kalkıp şu yahut bu sahada hacimce daha büyük ve sporca daha hazırlıklı milletlerle karşılaştırmak, millî gururu değil, olsa olsa, millî gururu istismar eden bazı kimseleri alâkadar eder.

Türk sporu, bir camekân eşyası değildir. O, her şeyden evel, kendini bütün cephe boyunca yeniden kuran ve yeniden yapan bir milletin *milletçe yani millet ölçüsünde* beden terbiyesinden ibarettir.

Bugünkü Türk sporunun çirkin tarafları.

Her futbol yahut atletizm bozgunundan sonra, bu derdi birkaç muharrir kalemi birden deşer. Ve her defasında, öteki taraf yani Türk sporunun bir camekân eşyası ve bir seyahat vesilesi olmasından istifade eden taraf, ağızkalabalığı ile, meseleyi kapatmak ister.

Sporda *profesyonel* ve *amatör* diye bir tasnif yaptırmış olmak, garbın yüzkaralarından bir tanesidir. Fakat garbın her hastalığına karşı "açık kapı„ siyasetini gütmek itiyadından henüz bir türlü kurtulamamış olduğumuz için, bu utanç verici tasnif bize de gelmekte gecikmemiştir. İstanbul kulüplerini yakından bilenler, bu gibi müesseselerde amatörce sporun profesyonel sporcular elinde ne hallere girdiğini eyi bilirler.

Bundan başka, iki adam mükemmel tenis bilirimş! Beş on tane eyi futbolcümüz varmış! Ama bunlara rağmen hiç bir finale kalamazmışız! Fakat filân ve falan dehşetli ve eşsiz sporcularmış! Bunlar kimin namına bir şereftir? Kimin namına bir tesellidir.?

Biz, millet için ve millet ölçüsünde spor istiyoruz. Birinci gelen tekler istemiyoruz. Sağlam yapılı, güzel gövdeli ve inkılâp ahlâkiyatını benimsemiş *onbinler* ve *yüzbinler* istiyoruz!

HALK SIHHATİ

ZEKİ NASIR

FERDİN sağlığı ailenin sağlığı demektir. Ailelerin sağlığı bir köy. kasaba veya şehrin sağlığını teşkil eder. Bunların hepsi de bir memleketin, daha doğrusu bir milletin, sağlık standardını (*) tesis edecektir.

Bir milletin sıhhî standardı; O milletin kuvvetli ve sağlam olması, tabiî surette tenasül ve tekessür etmesi, beden ve ruhunun daima tekâmüle doğru gitmesi, sarî ve salgın hastalıklardan kurtulması ve bu suretle uzun ömre malik olması demektir. Sıhhî standart ancak hıfzıssıhha yolunda senelerce yapılan çalışma ve gayret ile yükselebilir. Bu yolda yürüyecek millette evvelâ "Yaşamak kaygusu,, ve "Hıfzıssıhha bilgisi,, olmak lâzımdır. Bunların her ikisini de ilim ve terbiye temin eder.

Devlet yaptığı kanun, nizam ve talimatnamelerle ferdin ve cemiyetin sıhhatini himaye ile mükelleftir. Bunda belediye, hususî idare ve devletin vazifeleri ayrı ayrıdır. Ve hepsini de devlet sıhhat dairesi tanzim ve murakabe eder.

Sıhhî sdandardın yükselmesinde memleketin ticaret ve iktısadiyatının da büyük bir tesiri vardır. Servet ve refahı olmıyan bir milletin sıhhati payıdar olamaz. Dünyada ticareti inkişaf eden milletlerdir ki, zengin olmuşlar, refaha ermişler ve uzun yaşamışlardır.

Ömür uzunluğu sıhhat, servet, refah ve irfan üzerine istinat eder. Hiç şüphesiz ecdadımızın ömrü bugünkü ömrümüzden pek kısa idi. On yedinci asırda ve on sekizinci asrın ortasında Avrupadaki milletlerin vasatî ömür uzunluğu 25 sene idi. Seneden seneye hıfzıssıhha bilgisinin çoğalması sayesinde bu ömür müddeti bugün birçok Avrupa ve Amerika milletlerinde 55 — 57 seneye çıkmıştır. Fakat Hindistanda henüz 23 senedir. Bir Hintlinin bugün bu kadar kısa bir ömür yaşaması o memlekette henüz hıfzıssıhha bilgisinin ve tatbikatının kemale eremedğini pek bariz bir surette gösterebilir.

Sıhhat fert ve aileden başlar. Fert *Şahsî Hıfzıssıhha* bilgisi ile yetişmelidir. Bu terbiyeyi gene neslin çocuklarına cumhuriyet mektepleri verecektir. Ailenin içinde büyüyen çocuklar ailedeki hıfzıssıhha bilgisiyle esasen yetişmiş ve hazırlanmış bir halde mektebe gireceklerdir. Aile *İçtimaî Hıfzıssıhha* bilgisinde de bigâne kalmamalı ve onun icabatını lâyıkiyle yapmalıdır.

Bir aileyi teşkil eden nüfusun aile tabibinin himayesi altına girmesi bu asırda lüzumlu ve ihmal edilmi-

(*) *National Health Standard.*

yecek bir harekettir. İktısadî sebeplerle bu mümkün olamıyorsa beldenin veya devletin idare ettiği müessesselerde bu gaye, hem de parasız olarak, temin edilebilir. Bir mahalle veya şehrin sıhhatini tehdit edebilecek bir hastalık membaı çok kere basit bir tetkikle kolayca anlaşılır ve yapılacak sıhhî tedbirle tehlikenin önüne geçilmiş olur. Maatteessüf halkımız bazan ilk intan membalarını konu komşu ve sıhhat dairelerinden saklamak gafletinde bulunuyor ve bu suretle hem kendi ailesine, hem bulundukları mahalle ve şehir halkına fenalık etmiş oluyor. Halbuki medeni dünyada bugün halk ve devlet bütün sıhhat ve içtimaî işlerinde elbirliği "Cooperation, ile çalışıyorlar. Bu elbirliği sayesindedir ki o milletin sıhhati, serveti, refahı yükseliyor.

Irk hıfzıssıhhasında, aile teşkil edecek olan iki gencin her şeyden evel beden ve ruhça haddi kemale ermiş olmaları lâzımdır. Bu husus şimdiye kadar memleketimizde tamamen ihmal edilirdi. Pek genç yaşta evlenen ve vücutları henüz tamamen neşvünema bulmamış olan bir ana babadan kuvvetli, sağlam bir nesil nasıl bekliyebiliriz? İşte bu yanlış hareketi son senelerde cümhuriyet hükûmeti bir kanun ile düzeltti.

Evlenecek iki gencin ırka, nesle fena tesirler yapabilecek illet ve hastalıklarla malûl olmamasını da hükûmetimiz bir hususî kanun ile senelerdenberi temin etmektedir. Frengi, verem ve sıtma gibi bir hastalıkla malûl olan bir gencin teşkil edeceği ailede sıhhat, saadet ve refah olamıyacağı pek bellidir. Bunların zürriyetlerinin birçoğu daha doğmadan ölür. Doğsalar bile cılız, zayıf, kansız ve mukavemetsizdirler. Haftası, ayı veya senesi içinde ölürler. Tesadüfen yaşamış olanlardan da aile, cemiyet istifade edemez. Bunlar ailelerinin ve cemiyetin üzerine bir yük olurlar.

Ana ve baba kendi sağlıklarını korudukları gibi doğan ve doğacak yavrularının sağlığını da korumakla mükelleftirler. Sıhhatte doğan bir bebeği annenin kendi sütü ile emzirmesi ve büyütmesi ailede en mühim beşerî ve içtimaî bir vazifedir. Annesinin kuvvetli, temiz sütünü içerek büyüyen bir insan yavrusu kuvvetli, gürbüz olur. Bu zamanda bir kısım hastalıklardan korunur ve büyüyünce de bazı hastalıklara karşı mukavemet kazanır. Bugün bütün dünya anne sütünün kıymetini anlamıştır. Birkaç ay gibi kısa bir zaman da' olsa bile çocuk muhakkak annesinin sütünü içmelidir deniyor.

Ana ve baba büyümekte olan yavrularının sıhhat ve afiyetinin yegâne mesulleridir. Onlar çocuklarını herhangi bir bulaşık ve salgın hastalığın savletinden koruyacak tetbirleri ihmal etmiyeceklerdir. Bu koruma tedbirleri arasında mühim olarak çiçek, kuşpalazı, kızıl, kızamık, sarî beyin humması gibi hastalıklara karşı alınacak tetbirler vardır. Bunlar icap ettiği zaman aile tabibinin emir ve murakabesi altında yaptırılır.

Mektep çağına gelen yavrular artık dışarıda mektep hekiminin ve muallimin himayesine girmiş olurlar. Bu hususta "Ebeveyn — Muallim

derneği„ (*) eski ve yeni dünyada bugün çok kıymetli ve faal bir rol oynamaktadır.

Akıl ve zürriyete fena tesirler yaptığı muhakkak olan ispirto, esrar ve afyon gibi zehirlerden yeni yetişen nesli sakınmak üzere evde ana ve baba, mektepte hoca ve hekim, halkevlerinde mürebbi ve mürşitler daimî surette teyakkuz ve faaliyette bulunmalıdırlar.

Sporun vücuda ve ruha en faydalı olanlarını bir usul ve ölçü altında yeni neslin öğrenmesini ve yapmasını hıfzıssıhha bugün çok lüzumlu ve sağlığa pek uygun bir iş saymaktadır. Gençlerde cinsî "Tenasülî„ terbiye esaslarını spor gayeleriyle birlikte yürütmek en pratik ve en semereli bir harekettir. Sporun ideali ile koşan bir gençte ilk *Delikanlılık* hayatının ölçüsüz ve dizginsiz ve çok kere zararlı ve cezalı hareketleri vaki olamaz.

İşte bu sütunda milletimizin sıhhî standardını yükseltecek ve yüksekte tutacak şeylerden kısaca bahsedeceğiz.

(*) Parent — Teacher Association.

İLİM VE FEN ÂLEMİNDE

SALİH MURAT

SON üç sene ilim ve fen bakımından mühim terakki seneleridir. Atom nazariyeleri bir noktada mihraklaştırılıyor. İlerlemekte olan cephenin ön saflarında "atom bünyesi„ görülüyor. Atom ve moleküllerin tabiatleri dikkatle takip ediliyor. Kâinat fiziği olan "kozmik fizik„ ile canlı şeyler fiziği olan "biyofizik„ te yeni yeni şeyler görülüyor. Einstein Amerikadaki Mount Wilson rasathanesine gidip izafiyet nazariyesi üzerinde tetkikatta bulunmuş ve mütenahî kâinat nazariyesinin tecrübeyle tahakkuk etmediğini görmüştür. Ziyanın süratini en büyük sıhhat derecesiyle ölçen ve geçen sene vefat eden Michelson ziyanın süratini daha sıhhatle ölçmek için bir mil tulünde ve havası tahliye edilmiş demir bir boru yaptırmıştı. Asıl mesele arzın mekânda seyri esnasında esiri sürükleyip sürüklemediğini tahkik etmektir.

Tatbikî fiziğe gelince, bu vadideki terakkiyat nazarî fiziktekileri husuf ettirecek derecededir. Mütehavvil mukavemetli lâmbalar radyolarda mühim inkılâplar yapmıştır. Dört beş sene evel altı lâmbalı makineler büyük makine addedilirken bugün on yedi lâmbalı makineler yapılmaktadır. Bu makineler tamamiyle şehir cereyaniyle çalışmaktadır. Dört beş sene evel altı lâmbalı bir makinanın Amerikada fiati üç dört yüz dolar iken bugün on yedi lâmbalısının fiati yüz dolardan azdır. Oparlörlerde büyük ıslahat görüyor. Muaddel üssümünhanisine göre yapılan sesli film oparlörleri musiki notasının hemen 60 frekansına kadar inebiliyor. Elektro dinamik ve elektro manyetik oparlörler birbiriyle rekabet ediyor. Mutahassıslar ve amatörler gece gündüz "televizyon„ sistemlerini ıslah ile meşgul.

Kadran üzerindeki rakamları söze tahvil eden otomatik telefon sistemi meydana getirilmiştir. 3000 senede bir saniye hata ile işliyecek kristalli saat yapılmıştır. Fransız mühendislerinden Claude Kûba sahillerinde muhtelif umktaki deniz suyu sühunet derecesi farkından istifade ederek türbin işletmiştir. Goddard'ın havanın üst tabakalarını anlamağa hizmet eden roketi yüksek irtifadan epiy malûmat getirmiştir. Asabı bozan şehir nakil vasıtalarının gürültülerinin azaltılması fen âleminin mühim mevzularından biri olmuştur. Geceleyin ve siste önünü görmeden tayyare ile uçuş tecrübeleri yapılmıştır. Bu işlerin çoğunda "foto elektrik„ hücresi mühim rol oynuyor.

Fen tatbikatı sahasında birçok yeni imkânlara yol açmış olan "foto

elektrik höcresi,, nin yaptığı işlerden birkaçını zikredelim. Bu höcre kendi kendine çıngrak çalar, lâmbaları yakar, vantilâtörü çalıştırır, eşyayı sayar; dört yol ağızlarında nakil vasıtalarını, trenleri idare eder; lâmbaların tenvir şiddetini muayyen miktarda tutar; duman tazyikini gösterir, yangın söndürme cihazını çalıştırır; makineleri idare eder; sesli film, televizyon, noktuvizyon (zifirî karanlıkta görmek) sistemlerinde mühim rol oynar; ziya huzmesiyle ses göndermek, kimyevî tahlil yapmak, spor işlerinde vakit kaydetmek, resimleri telle göndermek, sesli filmlerde musiki ve sesi hasıl etmek, ziya ve sühuneti mesaha etmek, ziyanın bel' ve inikâsını ölçmek gibi birçok reaksiyonlarda mühendislere ve teknisiyenlere hizmet eder. Binaenaleyh sanayide foto elektrik höcresinin büyük işleri vardır. Saymak, hacim, şekil ve renk itibariyle cisimleri ayırmak, kapıları açmak, makineleri tahrik veya tevkif etmek ve daha birçok şeyler. Altına fincan getirildiği zaman musluktan su akıtan ve fincanı çekince suyu durduran yeni bir foto elektrik höcresi yipasaya çıkarılmıştır. Filhakika zifirî karanlıkta 9 kilometre mesafedeki mum şulesinden müteessir olan bu höcre bugünkü ilimde bir "sihirli lâmba,, dır ve tatbikatına da hudut yoktur.

Tatbikî fizikte mühim rol oynıyan âletlerden biri de yeni radyo lâmbalarıdır. Bu lâmbalar bir amperin yüz bin milyon kere milyonunda birini ölçüyor. Bu cereyanı 50 vatlık elektrik lâmbası cereyaniyle yani 110 voltluk devrede yarım amperle mukayese edersek iki damla su ile Niyagara şelâlesinden bir senede, akan su nisbetini buluruz. Radyo lâmbasiyle foto elektrik höcresi terkip edilerek en uzaktaki yıldızlardan bize gelen ziya şiddeti ölçülüyor. İki lâmba birlikte kullanılırsa hem mikroskop ve hem teleskop vazifesini gören âletler teşkil ediyor.

Yeni fiziğin bu üç sene zarfında ortaya attığı daha birçok şeyler var. Amerikanın Pittsburgh şehrinde havası eyice tahliye edilmiş bir fırın yapılmıştır. Bu fırında elektrik arkı vasıtasiyle sühunet derecesi 500.000 dereceye yani güneş sathındaki derecenin 90 misline yakın bir dereceye çıkarılmıştır. Bu cihaz hemen tatbik sahasına konmuş ve çelik ocaklarında saatte bir ton çelik çıkarmağa başlanmıştır. Randımanı yüzde 25 olan buhar türbinine nazaran randmanı yüzde 85 olan civa buhariyle işler türbinler piyasaya çıkarılmıştır. Yirmi senedenberi bu vadide çalışan Amerikalı Ennmett ahiren 20.000 kilovatlık bir türbin yapmağa muvaffak olmuştur.

Amerikanın maruf Bell telefon kumpanyası lâbrotuvarlarında yeni bir "Ultoraviyole,, mikroskopu yapılmış ve kuturları 3600 defa büyüten bu mikroskop santimetrenin milyonda 4 ü kutrundaki cisimleri gösterebilmiştir.

Kodak fabrikası hararetten müteessir olan fotograf camları yapmış ve buz içinde saklanan bu camlarla zifirî karanlıkta eşyanın resmi çıkarılmıştır. Tabiatte mevcut ve en kısa tuldeki kosmik şualarına yakın sunî gama şuaları elde edilmektedir.

Bir ingiliz doktoru radyo müşeddidesi vasitasiyle sinirden geçen elektrik cereyanını ölçmüş ve 1932 Nobel mükâfatını kazanmıştır.

Amerikalıların yaptığı yeni bir teleskop aynasının sathı bir milimetrenin 20.000 de biri sıhhatle tesviye edilmiştir. Yukarıda ismi geçen Michelson ile muavini olup şimdi tecrübelere devam eden Pease yıldızların kutrunu ölçmek üzere 15 metrelik bir interferameter cihazını meydana getirmişlerdir. Bu cihaz vasıtasiyle Lorionis yıldızının kutru ölçülmüştür ki 400.000.000 kilometreyi geçiyor yani güneşi arzla beraber içine alıyor demektir. Bu cihazla kutru bir zaviye saniyesinin yüz milyonda biri olan yıldızların kutru ölçülüyor; bu zaviye 400 kilometre mesafedeki yirmiliğin gözümüzde hasıl ettiği zaviyedir.

Riyazî fizikte popülarize edilemiyecek derecede müşkül olan bir takım noktalar halledilmiştir. Fiziğin ana direkleri olan sabit miktarların çoğu daha sıhhatle bulunmuştur. Fiziğin en mühim hedeflerinden biri atom ve moleküllerin tabiatindeki dalgalar tullerinin sıhhatle ölçülmesidir. Ziyanın yayılması üzerinde mühim tecrübeler yapan Hint âlimi Raman 1929 Nobel mükâfatını kazanmıştı. Şimdi Raman hadisesi birçok mevadda tatbik edilmektedir.

Yeni fiziğin en mühim şubesi şüphesiz atom nazariyesidir. Yeni meydana çıkan "dalga mihaniki„ atom nazariyesinde mühim rol oynar. Amerika fizikçilerinden biri dalga mihaniki hakkında şöyle diyor: "Dalga mihaniki o kadar muayyendir ki elektron kütlesi ve elektron hamulesi miktarlarından gayri tecrübî malûmata lüzum kalmıyarak sırf Planck'ın *k* miktarı sabiti vasıtasiyle bu nazariye bir atomun vasatî hayatını bize bildirir.„

Tayf mesahasındaki usuller yeni bir heyet ilmi ve yeni atom mefhumunu ortaya koyuyor. Bu sayede yeni yeni nazariyeler meydana çıkıyor. Genç İngiliz fizikçilerinden Dirac'ın Proton nazariyesi bunlardan biridir. Bu faraziyeye göre mekânda elektronu havi olmıyan boşluklar proton addediliyor. Eğer müsbet kudretli bir elektron bu boşluğa düşerse proton ve elektron birbirini yutarak inşia kudreti hasıl oluyor.

Maruf fizikçi Lord Rutherford ile çalışan Chadwik yeni atom nazariyesine istinat ederek neutron faraziyesini koymuştur. Bu faraziyeye göre proton ile elektron da ima muvazenet halindedir. Amerikanın Alabama mühendis mektebi kimya muallimi Virginyum ve Alabamin unsurlarını keşfetmiş ve atom cetvelindeki boşluklar dolmuştur.

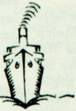
Megger yeni keşfedilen ve atomu adedi 75 olan Rhenyum unsuru üzerindeki tayf tetkiklerini bitirmiş ve tek adetli unsurlara mahsus olan ince dokunuşlu bünye ile nüvenin ademi tenazurunu görmüştür.

Keskin magnezyum tayfının dalga tulü vasıtasiyle Elvey namındaki zat yıldızların devir süratini ölçmeğe muvaffak olmuştur; saniyede 600 kilometreyi bulan bu sürat güneş devir süratinin hemen otuz mislidir. Büyük Ayının kutru bir milyon kilometre olan W mütehavvil yıldızını 8

saatte devrettiği anlaşılmaktadır ki saniyede 100 kilometre kadardır.

Spektroskopi âlemimizin yani kehkeşanın (saman yolunun) hareketini tahmine hizmet ediyor; saman yolu saniyede 300 kilometre süratle devretmekte olup devrini 230 milyon senede ikmal ediyor. Amerikan heyetişinaslarından Hubble 250 santimetrelik teleskopla saman yolunda 300 milyon yıldızın mevcudiyetini bildiriyor. Mesafelerini 300 milyon ziya senesi tahmin ediyor. Kâinat yapısının mütecanis olduğunu ispat edecek deliller bulunuyor.

Fizikçiler yüksek riyaziye tahlilleriyle kütlenin kudrete inkılâbı nazariyesini doğru buluyorlar. Amerikalılardan Stewart'ın hesabına göre güneş sathındaki iyonlar (yani serbest elektrondan birkaçını kaybetmiş atomlar)saniyede on trilyon defa tacile uğrıyor ve her tacil saniyenin on bin milyon kere milyonda biri kadar imtidat ediyor. Bu sayede elektronların tacil müddetleri hesap ediliyor. Daha neler de neler!!..

YAGI ALINMIŞ SU

SADRÎ ETEM

— Meşrutiyet devrinde —

CENNET zade Bekir efendi önünde diz çöken hastasının başını sıvazladı ve dudaklarını hunileştirdi:

"Puh,, diye üfledi. Hastası geri geri edeple, erkânla giderken Bekir efendi de biraz hava alayım diye pencereden başını uzattı.. Kapının önü tıklım tıklım hasta ile dolu idi.

"Allahü âlem, bu gece bize uyku haram,, diye düşündü.

İstanbulda meşhur doktorların muayenehaneleri nasıl dolup dolup boşalır, boşalıp boşalıp dolarsa Bekir efendinin hastaları da o kadar bol o kadar bereketli idi. Vaktin geçikmesine rağmen uzak köylerden gelen hastalar Bekir efendinin nefesinden ümit ve sıhhat almak için bekleşiyorlardı. Diyeceksiniz ki, Bekir efendi bu kadar geç vakitlere kadar hastalarını bekletmesin.... Buna imkân yoktur. Evvelâ hocanın müşterisi çoktur, ne zaman okumıya başlasa arkası sökün eder. Hastaların böyle geç vakitlere kadar sokaklarda kalmalarının başka bir sebebi de vardır: Bekir efendi herkese bedava nefes eder. Gündüzleri de çarşıdaki dükkânında çalışır. Bu dükkânın ne dükkânı olduğunu tarif müşküldür. Bekir efendiden at nalı isterseniz size hemencecik bulup verir, bir okka tuz isterseniz yok demez, kitap isterseniz derhal kitabı bulur. Levanta lâzım derseniz, levanta emrinize amadedir. Bekir efendi gündüzleri yağ satar bal satar, kumaş satar fakat en çok kâr ettiği iş petrol satışıdır. Hastalarını tedaviye devamdan evel biraz yorgunluk almak için çubuğunu yaktı; sokağa değil bahçeye bakan pencereye geçti. İçtiğim şu mekruh zıkkımı hiç olmazsa halk görmesin, diye lülesini tıkabasa doldurdu. Bir nefes çekti çekmedi uzakta ne petrol ne de zeytin yağı ışığına benzemiyen bir aydınlık gözüne çarptı. Hayret etti telâşlandı:

"Acap bu ne ola ki,, diye uşağını çağırdı.

"Çabuk git bana şu karşıdaki ışığın ne olduğunu öğren gel,, dedi. Uşak telâşla daha kapıdan dışarı çıkarken Bekir efendiye görünen aydınlık heyecanlı ve uhrevî bir haber gibi hastalar arasında dağıldı; herkes biribirine:

"Gözün aydın, gözün aydın.. Hastalığından pirupâk oldun. Bekir efendiye nur göründü...,, diye söyleniyordu. Nur sözünü işiten bir kör hafız:

"Allahü ekber ve lillâhil hamt....,, diye ezgili bir makam tutturdu. Ses birken beş oldu.. On oldu... Arttıkça arttı...

O akşam hastalar büyük, ama pek büyük bir teselli ile evlerine

döndüler, uzak köylerden gelenler de hanlara....

Uşağı ona hiç de eyi haberler getirmedi.

"Istanbuldan bir züppe gelmiş ben her yeri aydınlatacağım ama ne mum, ne gazyağı ne de zeytinyağı yakmıyacağım, demiş, vali de: "Hadi bakalım marifetini göster,, demiş.... O da hükûmet konağında bunu yapmış.,,

Bekir efendi bu haberden rahatsızlanır gibi oldu.

"Vali beğenmiş mi?,,

" O da züppenin biri beğenmese bu ecinni işini konağa sokar mı?,,

Ertesi gün şehir elektrik dedikodusiyle çalkalandı, durdu. Kimi bu işi yapanın bir sihirbaz olduğunu, kimi elektrik tesisatını vücude getirenin bir frenk olduğunu söylüyor.. Kimi de:

"Bunlar kıyamet alâmetleridir, beti bereketi alıp götürür.,, diye söyleniyordu.

Elektrik tesisatını yapan genç mühendisin şehirde yalnız valinin ve gençlerin arasında itibarı vardı.. Hoş birçok genç, aklı başında insanlar da:

"'Pek matah bir şey olsa kalkıp buraya gelir miydi? Kim bilir ne kırtıpilin biridir. Belçikada tahsil ettim diyor ama hiç de böyle olmasa gerek. İstanbulda da iş mi bulunmazdı?,,

Rica ederim sakın siz de bu lâflara inanmayınız... Buraya kadar gelip su kuvvetinden istifade ederek şehir tesisatı yapmak istiyen mühendis öyle yabana atılır insanlardan değildi.. Belçikada da bir hayli işler yapmıştı. Fakat bu adamın bir karısı vardır.. Bu kadın eline dünyalar kadar altın verilse bir iki gün içinde "fülusü ahmere muhtaç,, olacak, avuç açacak hale gelirdi... Mühendis Sabih Aziz bu kadının yüzünden zekâsına rağmen Belçikadan iflâs ederek kaçtı, İstanbulda yüksek bir memuriyete girdi. Fakat kadını doyurmak ne mümkün? Oradan da çekildi. Nihayet su kuvvetinden istifade ederek şehir tenviratı yapmak için buraya geldi. Ve işe başladı...

„"„

Ahali artık elektriğe yavaş yavaş alışıyordu. Belediye sokakları elektrikle aydınlattı... Hastaneye, kışlaya, mekteplere elektrik alındı. Vali beyin ve vilâyet erkânının evlerine elektrik tesisatı yapıldı. Fırka kâtibi mesulü ve eşraftan bir çokları da evlerine elektrik telleri çektiler. Ampulleri yaktılar.

Bekir efendi ilk elektrik aydınlığını gördüğündenberi aradan üç ay geçmişti. Petrol satışı haylıdan haylıya düştü, satışın azalması her gün biraz daha arttı.

Petrol satışı düştükçe Bekir efendiye afakanlar basıyordu. Manda gibi adam zayıflamış çekirgeye dönmüştü. Kat kat yağlı ensesi kirli bir şirdene benzedi. Ben Bekir efendinin ölmediğine hayret ediyorum. Bana: "hikâye değil mi, at gitsin!,, demeyiniz. Hâlâ hayret ediyorum. Çünkü, Bekir efendi dördüncü karısını çıldırasıya sever. Onun bir dediği iki olmaz. Dördüncü karısı dehşetli surette altın meraklısıdır. Beşibirlikleri bir kurdeleye dizmek, sonra göğsüne takmak, onlarla şangır şungur dolaşmak başına giydiği fesin et-

rafına altın dikmek, beline altın kemer, kollarına altın bilezik takmak onun en büyük derdidir.

Bu şehirde sokağa çıktıkları vakit eşraf karılarını, yüzlerini ve kendilerini görmeden, yalnız boğazlarında asılı beşibirliklerin şangırtısından tanırsınız. Hemencecik gerdana bitişik bir beşibirlik dizisinin sesi pek hafiftir. Memelerin üstüne kadar uzıyan beşibirlik dizisi "şangır şangır„ eder. Göbeğe kadar inen ve kâh sağa kâh sola sallanan bir beşibirlik dizisi insana bir deve katarı geçiyormuş hissini verir. Bekir efendinin dördüncü karısı etli butlu bir kadındı. Sokağa çıktığı zaman altınlarının şangırtısı bir kurşun atımı yerden duyulurdu. Tuz taşıyan develer nasıl sıra sıra çanlar takarlarsa Bekir efendi de karılarını öyle süslerdi. Fakat dördüncü karısının yenilmez bir isteği vardı... O şehirde eşsiz olmak istiyordu. Onun için kocası mütemadiyen beşibirlik yaptırırdı... O gerdanından göbeğinin altına kadar sallanan dizi dizi altınlariyle adım attı mı bin çan birden çalınıyormuş gibi olurdu. Bekir efendi de:

"Dünyada üç şeye doyulmaz„ derdi. Biri su şırıltısı, biri kadın fıkırtısı, biri para şıkırtısı. Bunun için para şıkırtısını arttırmaktan dehşetli surette zevk duyuyordu. Petrol satışı düştükçe kadın sinirlendi, erkek sinirlendi. Üç ayda bir tek yeni beşibirlik yapamadılar, hatta üste birini bozdurdular. Bir beşibirliğin bozuluşu müthiş bir şeydi. Bu Bekir efendinin hayatında bir dönüm yeri oldu. Bu aksiliğe sebep olan hep o mühendisti. Bekir efendi onu yakalasa pars gibi paralıyacak ve çiy çiy yiyecekti.

Çiftçi yağmur bekliyor. Tarlada çalışanlar biraz su diye kırılıyorlardı. Nihayet son çareye baş vurdular. Yağmur duasına çıkmağa karar verdiler.

Halk kafile kafile duadan dönüyordu. Kafilenin önünden giden Bekir efendi derenin kenarında durdu. O durunca kafile de durdu. Bekir efendi suya dalmış olan elektrik alât ve edevatını yanındakilere gösterdi:

"İşte„ dedi, "badii felâketimiz!„

Herkes kulak kesildi. Kafileden sesler aksetti:

"Söyle, hocam, söyle...„

"Görüyor musunuz?...„

Sesler:

"Görüyoruz....„

"Bu çarklar suyumuzu berbat etti. Bunun yüzünden mailezizin hassası zayi oldu. Tarlaların bereketi kalmadı.„

Kütle inledi:

"Doğrudur... Doğrudur!!!!„

Bekir efendiye biraz daha cerbeze geldi:

"Su dediğin süt makulesi bir nesnedir. O da mayi, bu da mayi, sütün hassai şifaiyesi onun yağındadır. Sütün yağı insanı besler, suyun yağı da nebatatı. Cenabı erhamürrahimin bunu böyle takdir buyurmuştur. Yayıkta yağı alınan süt insana yaramaz. Onu faydası olmadığından dolayı dökerler. İşte şu suyun içinde gördüğünüz çark da bir yayıktır. Bu yayık da derenin suyundaki yağları alıyor. Buradan bu deredeki hassai gıdaiye elektrik lâmbası denen kandilin derununda yanıyor tabiî bizim

topraklarımız bu yüzden gıdasız kalıyor.„

Kütleden sesler:

"Doğru, doğru.. Allah ülemaya zeval vermesin.. Bekir efendi sesini biraz daha yükseltti:

"Bu sudan insanların ve hayvanların da içmesi caiz değildir. Bu insana yaramaz, bedene illet verir. Vücude giren faydasız madde insanı helâk eder. Bu sudan içenler vücutlerindeki pis kanları temizlemelidirler. Hacamat olmalıdırlar!„

Kafile doğruca hükûmet konağı önünde soluğu aldı.. Sesler işitiliyordu. "İstemezük... Elektrik istemezük!„ Vali mesele hakkında İstanbula telgrafla müracaat ettiğinden bahsederek kafileyi dağıttı.

Ahali pis kanlarımızı çıkaralım diye hacamata başladılar.. Şehirde kurban kesilmiş gibi günlerce kan aktı.. Bekir efendi nüfuzlu bir adamdı. Halk zaten ona inanıyordu... Onun "bu su bize muzurdur„ sözünü işittikten sonra herkes erimeğe, zayıflamıya başladı. Gün geçtikçe ölenler arttıkça arttı.

Şehirde rivayetler aldı yürüdü. Herkes valinin elektrik mühendisiyle birlikte para kırdığını söylüyor. Yer yer:

"Bu işi kendi kendimize yapalım... Elektriği bozalım!„ diye lâflar dolaşıyordu.

„ „ „

Valinin tensibiyle iki jandarmanın muhafazası altında mühendis akşam karanlığı basarken dört nala şehirden çıktı.. Şehirin kaybolduğu yerden şehire son bir defa baktı şehir kapkaranlıktı..

GEÇEN YILIN KİTAPLARI

MUSTAFA NİHAT

Mecmuamızın bu sütunlarında Türk dilinde çıkan inkılâp ve halkçılık için faydalı kitaplar ve yabancı dillerde çıkan bizim için faydalı eserler mümkün olduğu kadar tamam hülâsaları verilerek okuyucularımıza tanıtılacak, inkılâp ve halkçılık ideallerine uygun olmıyan neşriyat tenkit edilecektir. İlerideki inkişafı bu olacak olan bu sütunlarda bu ay, yeni terkettiğimiz geçen senenin neşriyat faaliyetine bir göz gezdirmeyi faydalı gördük.

BU SENE birçok muharrirler, muhtelif sütunlarda kitapsızlığımızdan şikâyet ettiler. Bu şikâyet, memleketimiz için, pek de yeni bir şey değildir. Her zaman bu yolda yazılar görülmüştür. Fakat şurasını evelden kaydetmek lâzımdır ki, bu senenin ve bunu takip edecek senelerin bu yoldaki şikâyetleri eskilerinden çok başkadır. Yeni Türk harflerinin kabulünden sonra bir iki sene içinde görülen fazla neşriyatla sanki kütüphanelerimiz dolmuş, her sahada boşluk kalmamış gibi bir neşriyat durgunluğu ve kısırlığı var. Bu hali bugün bütün dünyada hüküm süren iktısadî buhrana yükletmek tam bir hakikat ifade etmez. Bu buhranın tesiri olmamıştır denilemez, fakat bu tesir çok az ve meydandaki vaziyeti izah etmekten çok uzaktır. Okumak, bir zevk ve ihtiyaç meselesidir. Gerek zevk ve gerek ihtiyaç itiyatla meydana gelir. Yeni okuyucuların bu zevk ve itiyadı almadıkları, vardığımız netice ile gözüküyor. Bu hal, bugünün ve bir geçmişin mahsulü değil, beş on senelik okutma tarzımızın bir neticesidir. Kitaptan kaçma, eline kitap almıyan, elindeki kitaplara itimatsızlık telkin edilen bir neslin hastalığıdır. Halbuki istatistikler bize, okuyanlarımızın eskisinden kat kat fazla olduğunu gösteriyor. Böyle olduğu halde okunacak şeylere rağbet eskisinden daha azdır.

Üzerinde bütün terbiyecilerimizin ve münevverlerimizin ehemmiyetle düşünmeleri çok icap eden bu çetin meseleyi kısaca göz önüne koyduktan sonra bu senenin bize yeni bir istidat tanıtmadığını da ilâve etmek icap eder. Birkaç gencin küçük bazı manzum eserleri çıktı, fakat bu yazılar nihayet heveskârlara mahsus olabilecek bir mecmuanın tecrübe yazılarını teşkil edecek mahiyette bulunuyor. Böyle bir mecmuanın bulunmaması onların da yazılarını vakitsiz olarak kitap haline koymalarına sebep oluyor, ve bu da, esasen az olan okuyucuların itimatsızlıklarını arttırmağa sebep oluyor. Geçen yılın kitaplarından bahsedecek bir yazının başında bu kadarcık olsun umumî kitap vazi-

yetinden bahsetmemek uygun değildi. Söylenen sözler ayrı ayrı tetkik ve münakaşaya değeri olan şeylerdir. Bu fikirlerin münakaşası bazı tutulan yanlış yolların düzeltilmesine sebep olacak hakikatlerin meydana çıkmasına yarayabilir.

Şimdi geçen yılın kitaplarına gelelim:

EDEBİYAT VE DİL

Bu senenin manzum eserleri çok sayılıdır: Faruk Nafizin eserlerinden seçtiği büyük bir cilt BİR ÖMÜR BÖYLE GEÇTİ (Sühulet kütüphanesi), Necip Fazılın BEN VE ÖTESİ (Sühulet Kü.) eserleri yeni harflere çevrilmiş eski kitaplariyle birkaç tane yeni manzumeden ibarettir. Abdullah Cevdet Beyin DUŞÜNEN MUSİKİ (İçtihat kitapları) eseri son iki sene içinde yazdığı kıtalardan vücude gelmiştir.

Hikâye ve roman tarafı da Reşat Nuri Beyin KIZILCIK DALLARI (Mu. Ah. Halit Kü.) ve yeniden basılan DUDAKTAN KALBE (İkbal Kü.), Mahmut Yesari Beyin SU SİNEKLERİ (Sühulet Kü.), BAHÇEMDE BİR GÜL AÇTI (Sühulet Kü.), Etem İzzet Beyin BEŞ HASTA VAR (Sühulet Kü.), GÖZ YAŞLARI (İkbal Kü.), Burhan Cahit Beyin BİR ÇATI ALTINDA (İkbal kü.), KÖY HEKİMİ (İkbal kü.) romanlariyle tamamlanmaktadır.

Tasvir ve tetkik eserlerinden Falih Rırkı Beyin ZEYTİNDAGI, MOSKOVA VE ROMA kitapları vardır.

Faruk Nafizin yeni bir çığır açan ve büyük bir muvaffakıyet kazanan manzum AKIN piyesi ile, ayni yolda yazılmış olan Yaşar Nabi Beyin METE (Mu. Ah. Halit Kü.) piyesi türk tarihi kahramanlarını, Halit Fahri Beyin de gene manzum NEDİM piyesi şairi sahnede canlandırmaktadır.

Edebiyat tarihi çalışmalarına gelince, geçen sene İsmail Habip Beyin EDEBİ YENİLİGİMIZ (Maarif Vekâleti), METİNLERLE MUASIR TÜRK EDEBİYATI TARİHİ (Mf. V.) kitaplarının ikinci ciltleriyle Agâh Sırrı Beyin TANZİMATA KADAR EDEBİYAT TARİHİ DERSLERİ (İnkılâp Lisesi Talebe kooperatifi), kitabı daha ziyade mektep programlarına uygun eserlerdir. Hasan Ali B. in, yüzüncü senesi dolayısiyle GOETHE hakkında yazdığı eser(Remzi kü.), İbrahim Necmi B. in ABDÜLHAK HÂMİT VE ESERLERİ (Kanaat Kü.), İsmail Hikmet Beyin ZİYA PAŞA VE ESERLERİ (Kanaat Kü.), ayrıca Kanaat kütüphanesinin Millî Kütüphane namiyle tesis ettiği külliyatın edebiyat serisinden neşredilen eski ve yeni Türk edebiyatı büyüklerinden bahseden ve nümuneler gösteren 11 kitap, Ahmet Halit kütüphanesinin Köprülüzade Fuat Bey nezaretinde her asra birer kitap ayırarak meşhur şahsiyetler hakkında ayrı broşür halinde neşrettiği DİVAN EDEBİYATI ANTOLOJİSİ serisinin 5 kitabı, Hikmet Feridun Beyin muasır muharrirlerimizle yaptığı konuşmalardan vücude getirdiği BUGÜN DE DİYORLAR Kİ... (Remzi Kü.), Reşat Nuri Beyin ÜÇ ASIRLIK FRANSIZ EDEBİYATI (3 cilt, Kanaat Kü.), Nüzhet

Haşim Beyin PETRARCA eserleri vardır.

Tercüme kitaplardan belli başlı ları şunlar: Hasan Âli Beyin MEVLÂNANIN RUBAİLERİ (Remzi Kü.), Yaşar Nabi Beyin hülâsa olarak naklettiği Omirosun ODİSE eseri (Muhit neşriyatı), Ragıp Rıfkı Beyin Dantenin İlâhî komedyasının ilk kısmı olan CEHENNEM kitabı asılları manzum olanlardandır. Reşat Nuri Beyin Oktav Mirbo'dan naklettiği İŞ ADAMI (İkbal Kü.), Yaşar Nabi Beyin Moris Meterlenk'ten tercüme ettiği MONA VANNA (Muhit neş.) piyeslerinden yalnız ilki oynanmıştır.

Tarih eserlerine gelince evelki senenin sonlarında iki cildi neşredilen ve geçen senenin ilk günlerinde diğer iki cildi çıkarılan Türk Tarihi Tetkik Cemiyetinin TARİH külliyatının yeni baskıları yapıldı. Bunlardan başka Ali Kemali Beyin ERZİNCAN, Abdülkadir Şerif Beyin AHLAT KİTABELERİ, İsamil Hakkı Beyin KÜTAHYA ŞEHRİ, (Mf. V.), Halil Etem Beyin YEDİKULE HİSARI, Sadettin Nüzhet Beyin İstanbulun meşhur adamlarına ait MEZAR KİTABELERİ (Remzi Kü.), vatanımız üzerinde kalma eski tarih eserlerini tanıtmaktadır. Haydar Rifat Beyin Güstave Le Bon'dan tercüme ettiği TARİH FELSEFESİ (Tefeyyüz Kü.), Emil Ludwig'den naklettiği TEMMUZ 1914, Nusret Kemal Beyin Larson'dan tercüme ettiği MOGOLLAR (Kanaat Kü.), Muharrem Feyzi Beyin İngilizceden naklettiği ESKİ TÜRK KIYAFETLERİ (Zaman Kü.), isimli tablolardan müteşekkil bir kitapla, İngilizlerin Gelibolu seferine dair yazdıkları resmî tarihin tercümesi olan ÇANAKKALE MUHAREBELERİ (Kanaat Kü.) eseri uzak ve yakın tarihe ait mahsullerdir.

İçtimaiyat ve felsefe sahasında Hilmi Ziya Beyin UMUMİ İÇTİMAİYAT, FELSEFE YILLIĞI, Seniha Cemal Hanımın François Thurot'dan naklettiği EPİCTET (Mf. V.), Gustave Loisel'den nakledilen MARCUS AURELİUS ANTONİUSUN DÜŞÜNCELERİ, Commelinden HAYATI BEŞER YAHUT KEVS'İN TABLOSU ve Maurice Croiset'nin Eflâtun külliyatından ALKİBİYAT; M. Şekip Beyin Th. Ribot'dan naklettiği YARATICI MUAYYELE; Hasan Cemil Beyin Wilhelm Dilthey'den tercüme olunmuş ALMAN RUH TARİHİNE DAİR TEKİKLER, Suut Kemalettin Beyin METAFİZİK; ve geçen seneler olduğu gibi bu senenin de, nisbeten, en ziyade çalışılmış sahası olan pedagoji ve terbiye yolunda Adolf Ferrière'den Mustafa Beyin tercüme ettiği ÜÇ BÜYÜK TERBİYECİ (Kanaat Kü.), M. Baha Beyin tercüme etti FAAL MEKTEP VE ÇOCUĞUN HÜRRİYETİ (Sinan matmaası neşriyat evi), DECROLY'NİN ERMİTAJ MEKTEBİ (ayni kü.), TECRÜBE VE TATBİKAT MEKTEBİ (ayni kü.), YENİ TÜRKİYE MEKTEPLERİ (ayni kü.), Mehmet Naci Beyin Dr. Vermeylenden tercüme ettiği PEDAGOJİDE TEST USULÜ, ANORMAL ÇOCUK, Müderris İsmail Hakkı Beyin TERBİYE(Sühulet kü.), Ahmet Fuat Beyin TOPLU TEDRİS VE TATBİKATI (Ankara muallimler birli-

ği), İ. Hakkı Beyin RESİM VE ELİŞLERİ SANAT TERBİYESİ (Mu. Ah. Halit Kü.), Jules Payot'dan Münir Raşit Beyin tercüme ettiği İRADE TERBİYESİ (Kanaat Kü.), Eyüp Hamdi Beyin WİNETKA MEKTEPLERİ (Kanaat Kü.), JON DEWEY'İN PEDAGOJİK AKİDELERİ (Mu Ah. Halit Kü.), ismindeki eserler vücude getirilmiştir.

İstatistik ve nüfus meselelerine dair istatistik umum müdürlüğünün tetkikler serisinden neşredilen AVRUPA NÜFUSUNUN İSTİKBALİ, KANUNLARIN NÜFUS İNKİŞAFINA TESİRLERİ, UMUMİ HARBİN NÜFUS HAREKÂTINA TESİRLERİ ile İNHİSARLAR VE İNHİSAR MADDELERİ İSTATİSTİĞİ; İstanbul Belediyesinin neşrettiği İSTANBUL ŞEHRİ İSTATİSTİK YILLIĞI vardır.

Geçen yılda birkaç tane de iktisada dair eser çıkmıştır. Bunlar arasında Türk İktısatçıları Cemiyetinin verdiği konferanslardan neşredilen M. Münir Beyin MAKİNE VE IÇTİMAİ NETİCELER, Hazım Atıf Beyin AMERİKA MÜTTEHİT DEVLETLERİNDE BANKACILIK; Hüseyin Avni Beyin BİR YARIM MÜSTEMLEKE OLUŞ TARİHİ, İsmail Hüsrev Beyin TÜRKİYEDE ZİRAİ KOOPERATİF HAREKETLERİ, Şevket Süeyya Beyin MEKTEPLERDE KOOPERATİF kitaplariyle spor için Selim Sırrı Beyin yazdığı BEDEN TERBİYESİ (Mf. V.) tek eseri vardır.

Fen kitaplarını mektep kitapları teşkil etmektedir. Riyaziye, fizik, v. s. sahalarında Maarif Vekâletinin liseler ikinci devre için tabettirdiği kitaplarla bazı meslek mekteplerinin kendi talebe ihtiyaçlarına cevap veren kitapları vardır.

OKUYANLARIMIZLA KONUŞMA

ENGİN ve zengin bir mazimiz var. Tarih onun binbir şanını hayranlıkla anlatıyor. Öyle iken birkaç asır süren idare ve irade hastalığı millî bünyemizi sarstı; bizi günden güne kuvvetten düşürdü. Amansız bir devrin pençesinde yıpranan insanlar gibi tanınmaz hale geldik. Aynı tarih, zamanın siciline ölümümüzü kaydetmek için hazırlandı.

Onu ve dünyayı şaşırtan bir vaka oldu: Türk İnkılâbı. Haris düşmanlar can çeken Osmanlı imparatorluğunun başında, sabırsızlanan mirasçılar gibi beklerken bir anda önlerinde bir heyulânın cesedini ve karşılraında yeni Türk devletinin genç ve dinç varlığını gördüler.

Adına Türk İnkılâbı dediğimiz bu millî dirilme ilk önce vatanın boğazını düşman pençesinin kıskacından kurtardı. Türk damarlarında dönen kanın kudretini dünyaya tanıttı. Millî varlığımızın elini, kuvvetini bağlıyan, onu her atılma ve ilerilemeden alıkoyan ahtî zincirleri kırıp attı. En eski zamanlardan beri Türkün öz yurdu olan topraklar üzerinde, kaytsız, şartsız bir istiklâle sahip millî Türk devletini kurdu.

İnkılâbın başardığı bu iş çok büyük, çok ehemmiyetli olmakla beraber bununla iş bitmiş değildir. Bu, millî kurtuluşun ilk adımı demektir. Varlığımızı dış düşmanlardan kurtardıktan sonra bizi içimizden kemiren dertlerle de uğraşmak, onları da gidermek lâzımdı. İşte Türk İnkılâbının sulhtan sonraki hamleleri bu hedefe doğruldu. Başka milletlerin hayatında her biri asırlık mücadeleler sonunda elde edilen neticelerin alınması on yıldan az bir zaman parçası içine sığdı. Bir merdivenin basamakları gibi biribiri ardınca gelen bu inkılâp hamlelerinin her biri Türk varlığını biraz daha yükseltti. Bugün bulunduğumuz noktadan on yıl önceye baktığımız zaman yükselişin şaşkınlık verici ölçüsünü anlıyoruz. Ufuklarımızdan doğan bir deha güneşinin saçtığı ışıkla aydınlânan yokuşa tırmanarak çıktığımız bu tepede, önümüze serilen manzara karşısında gözlerimiz kamaşmakta, göğsümüz kabarmakta, başımız omuzlarımız üzerinde dinelerek kendisine lâyık olan vaziyeti almakta haklıdır. Fakat pek haklı olan bu millî gurur ve öz inanı gözlerimizi karartan ve başımızı döndüren bir âmil değil, yeni ileri yürüyüş için bir hız kaynağı olmalıdır. Zafer sevinci içinde kendini unutan orduları bozgun bekler. Tarih bunların acı hikâyeleriyle doludur.

Sekiz yüz bin kilometre murabbaı bir vatanda on beş milyonluk bir milletiz. Bu vatan ve bu millet

asırların mücrim ihmaliyle bakımsız kalmıştır. Topraklarımızın altı ve üstü fayda verecek hale getirilmemiş zenginliklerle doludur. Halkımızın her ferdi zekâ ve kabiliyetçe her milletin fertlerinden üstündür. Ekilmemiş bir toprak, işletilmemiş bir maden millî varlığımız hesabına bir ziyandır, gönüle acı verir. İşlenmemiş bir Türk kafası ise bunlardan on kat fazla ziyan, yürek yakan bir faciadır. Çünkü o toprağı sürüp ekecek ve o madeni açıp işletecek bu kafadır.

En büyük kuvvet halktır. Bu kuvvet kendi haline bırakıldığı vakit verimsizdir. Onu millî varlık için faydalı yapmak uğrunda canla başla çalışmak her düşünür, vatansever Türkün en mukaddes borcudur. Başları saran geceyi bilginin ışığiyle yırtmak, ruhları boğan uyuşukluğu iradenin aşısiyle gidermek lâzımdır. Ancak böyle bir başı aydınlık ve canı uyanık, elleri biribirine kenetli ve gözleri ayni hedefe dikili fertler yığını inkılâbın büyük maksatları etrafında duyarak, dinliyerek halkalandığı zaman yarına derin bir iç rahatlığiyle bakmak mümkün olur. Türk İnkılâbı böyle ışıklanmış milyonlarla baş üzerine dayandığı gün en kuvvetli temelini bulmuş ve hiç bir sarsılma ile yıkılmak korkusu olmaksızın göklere doğru kat kat yükselecek hale gelmiş olacaktr.

İşte mecmuamızın hayata yeni açılan gözleri bu yüksek gayeye bakıyor. Ona varmak için seçdiğimiz yolu halkla en çok temas halinde bulunanlarla konuşmak, onlarla fikir arkadaşlığı etmektir. Memleketin her köşesine dağılmış muallimler, memurlar, şiarı halk yükselişine çalışmak olan Halkevlerinin azaları vazifesi icabı olarak veya heyecanın sevkiyle halk arasında ve halk için çalışan bütün Türkler muhataplarımızdır.

Mecmuamız yeni kültürle alâkalı bahislere: Tarihimize, dilimize, edebiyatımıza, halkıyatımıza, güzel sanatlarımıza, içtimaî ve iktısadî varlığımıza dair millî tetkikler, bu bahisler üzerinde başka dillerde yapılmış neşriyattan en mühimlerinin tercüme ve hulâsalarına, millî edebiyatın güzel eserlerine, beynelmilel şaheserlere makes olacak, bu suretle okuyanlarına fikir ve heyecan kuvveti vermeğe çalışacaktır.

Millî yükselişe açılan kapının anahtarı olduğuna inandığımız halk terbiyesinde bütün dünyada neşrolunan fikirleri, tatbik olunan usulleri neşretmekle beraber Türk halkının yaşayış seviyesini yükseltmek, ona sıhhî, iktısadî, içtimaî ve kendi işi gücü için faydalı bilgi ve terbiye vermek, her Türk ferdini evinde, köyünde rahat ve temiz bir çevre içinde yaşıyan, ailesine iyi bakan ve çocuklarını iyi yetiştiren, tarlasında, tezgâhında, dükkânında usullü ve bilgili çalışan, köyünde ve kasabasında memleket işlerini kavrıyan ve milletçe gidilen yolun doğruluğuna aklı eren ve gönlü bağlanan hayırlı bir vatandaş yapmak için nasıl çalışmak lâzım geldiğine dair düşüncelerimizi de yazacağız.

Okuyanlarımıza daha etraflı bir fikir vermek için neşriyatımızın ayrılacağı bölümleri gösteren bir cetveli arka sayfalara koyuyoruz.

"ÜLKÜ„NÜN YAZI BÖLÜMLERİ

Edebiyat ve Dil (şiir, hikâye, roman, tasvir, tetkik):

Kendi dilimizde yazılmış ve başka dillerden çevrilmiş yüksek kıymette edebî yazılar.

Hususiyle millet ve vatan sevgisini, inkılâpçılık heyecanını kuvvetlendirecek eserler; Türk tarihinin büyük anlarını yaşatan, millî mücadelenin kahramanlıklarını anlatan, memleketin büyük şehirlerini, kasabalarını, köylerini, tabiî güzelliklerini tasvir ederek ayrı ayrı her köşesini tanıtan ve sevdiren, taassubun, batıl itikatların, fena göreneklerin çirkinliklerini ve gülünçlüğünü ortaya koyan, ahlâk yüksekliğini her sahada güzel örneklerle gösteren, halkçılık sevgisi aşılıyan ve ruhları o büyük yola yünelten yazılar.

Aynı mevzularda Halkevlerinde temsil olunabilecek sahne eserleri.

Edebiyat tarihimize, hususiyle edebiyatımızın yabancı tesirler altında uğradığı değişmelere dair tetkikler.

Halk edebiyatının güzel örnekleri; tanınmış halk şairlerine dair tetkikler.

Türk dilinin eskiliğine, zenginliğine, yaygınlığına dair tetkikler.

Selçuk ve Osmanlı devirlerinde Türk dilinin uğradığı değişmelere, halk dili ile yazı dili arasındaki ayrılıklara ve bugüne kadar dili sadeleştirme yolunda atılan adımlara dair tetkikler.

Dili sadeleştirme, özleştirme yolunda denemeler, düşünceler, teklifler.

Güzel Sanatlar (musiki, resim, heykel, mimarlık):

Musiki: eski, yeni halk musikisine dair tetkikler.

Halk musikisini derleme yollarını gösterir yazılar.

Eski, yeni halk musikisinin güzel örnekleri.

Türk musikisinde kullanılan aletlere ve bunların tarihlerine dair yazılar.

Musikimizi canlandırmak ve güzelleştirmek yollarını gösterir yazılar.

Resim, heykel: Resim ve yazı tarihi hakkında tetkikler.

Tezyinî resim hakkında yazılar.

Yeni Türk ressamlığını, onun az zaman içindeki hamlelerini gösterir yazılar; seçilmiş örnekler.

Eski, yeni Türk heykelciliği hakkında tetkikler.

Oymalar, kabartmalar, abidelere dair yazılar; seçilmiş örnekler.

Mimarlık: Türk mimarlığına dair tarih tetkikleri.

Eski Türk mimarlık eserlerine, bunların nevilerine göre inşa ve tezyin hususiyetlerine dair yazılmış yazılar; seçilmiş örnekler.

Mimarlığımızı bugünkü telâkki ve ihtiyaçlara göre ilerletmek yollarını gösterir yazılar .

Tarih:

Dünya tarihinde Türkün eski ve geniş yerini gösterir, bu hakikati ihmal ve inkâr eden iddiaların çürüklüğünü inandırıcı delillerle ortaya koyar tetkikler.

Türk medeniyetinin tarihî abideleri, yazılı vesikaları hakkında tetkikler.

Eski, yeni Türk tarihinde yer tutmuş adamların şahsiyetlreini, eserlerini tahlil ederek kıymetlerini tanıtır yazılar.

Türk tarihine ve medeniyetine dair yabancı dillerde yapılan ehemmiyetli neşriyatın tercümeleri.

Her Halkevi muhitinde yapılaiak tarih ve folklor tetkiklerinin mahsulleri, halk arasında yaşıyan Türk "mit„ lerine ait derlemeler.

Objektif tarih tetkikinin, tarihle alâkalı ilimlerin esaslarını ve usullerini gösterir yazılar .

Tarihî vesikaların ve eserlerin kıymet ve ehemmiyetlerini anlatır, bunları tanıma ve muhafaza hususunda millî alâka ve uyanıklık vücude getirir yazılar.

İçtimaiyat ve Felsefe:

Devlet ve millet felsefeleri hakkında, devletle fert arasındaki elbirliği, milletle devletin birliği, cemiyetleşmenin lüzum ve şekilleri, fertçiliğin zarar ve tehlikeleri, millî tesanüdün yüksek değeri ve kurulma yolları üzerinde tetkikler.

İnkılâbımızın hukukî ve içtimaî mahiyeti hakkında tetkikler ve bu bakımdan dün ve bugün arasında mukayeseler.

Vatandaşlık haklarına, vazife ve mesuliyetlerine, maşerî yaşayış şartlarına dair yazılar.

Memleketin mühim içtimaî dertlerine dair tetkikler.

Yeni kanunların içtimaî kıymetleri hakkında tetkikler ve izahlar.

İçtimaî yardım işinde yapılan faaliyetleri, içtimaî yardım müesseselerinin varlıklarını ve çalışmalarını tanıtır yazılar.

Başka memleketlerle temaslarımız ve münasebetlerimiz hakkında yazılar; memleketimize seyyah celbi, memleketimizi yabancılara tanıtma yolları hakkında tetkikler.

Halk hayatına, ananelerine, içtimaî müesseselerine dair yazılar.

İktısat ve Ziraat:

İktısadî teşkilâtlanmanın lüzum ve faydalarını ve bu bahiste devletçiliğimizin hedeflerini ve hudutlarını gösterir yazılar.

Mahallî zenaatların iktısadî inkişafı imkânlarına ve yollarına dair yazılar.

Bizde sanayiin bugünkü vaziyetine ve inkişaf kabiliyetini işletmek için tutulacak yollara dair yazılar.

Başlıca ziraî mahsullerimizin, madenlerimizin dünya vaziyetine dair tetkikler.

Şehir iktısadiyatına, köy iktısadiyatına dair yazılar.

Ziraatte ve ziraî sanayide kooperatifçilik hakkında tetkikler.

Kara, deniz, hava yollarına, nakil vasıtalarına ve bu sahalarda inkılâptan beri yapılan işlere dair tetkikler.

Ev iktısadiyatına, ucuz geçim

yollarına, boş vakitlerde kazanç yolları bulma usullerine ve imkânlarına dair yazılar.

Memleketimizde ziraat meseleleri, küçük ziraatçilik ve büyük çiftlik ziraati, ziraatin makineleştirilmesi, muhtelif mıntakalarda en elverişli ziraat şubeleri, hayvancılığın hususî ehemmiyeti, ziraat sayaniinin inkişaf imkânları, üzerinde tetkikler.

Halk Terbiyesi:

Türk inkılâbını bütün safhaların daki inkişaflariyle ve umumî heyetindeki mütecanisliğiyle, birliğiyle ortaya koyarak ve içtimaî hayatımıza getirdiği iyilikleri meydana çıkararak onu halkın ruhuna sindirecek yazılar.

Halka vatandaş terbiyesi vermenin cemiyet içinde haklarını ve vazifelerini hakikî hudutlariyle tanıtarak maşerî hayatın icaplarına uymağı öğretmenin yollarını gösterir yazılar.

Mektep çağını geçmiş olanların öğrenme kabiliyeti ve bunlara öğretme yolları ve vasıtaları, mektep dışı terbiye hakkında yazılar.

Başka memleketlerde halk terbiyesi usul ve şekilleri hakkında tetkikler.

Yurt Koruma:

Askerlik (kara, deniz askerliği ve tayyarecilik), zehirli gazlerin tesirleri ve bunlardan korunma tedbir ve vasıtaları; casuslara karşı uyanıklık mevzuları üzerinde anlatıcı, duyurucu, düşündürücü yazılar.

Kadınlık:

Memleketimizde ve başka memleketlerde kadın hareketleri; kadının erkekle müsavi haklılığı ve bundan istifadesi yolları, kdaının cemiyette yetiştirici rolü; ev kadınlığı hakkında yazılar.

Fen:

Halka hergünkü işlerinde lâzım olacak fen bilgilerine dair yazılar.

Bütün tabiat ve hayat madde ve hadiseleri hakkında malûmat vererek batıl itikatları yıkacak, bu suretle bir ilim kafasının temellerini hazırlıyarak halk kültürünü yükseltecek yazılar.

Halk Sıhhati ve Nüfus:

Neslin tereddiden korunmasının, istıfasına çalışmanın ehemmiyetini belirtir yazılar.

Evlenme hıfzıssıhhati, karı, koca seçerken aranılacak vasıflar hakkında yazılar.

Çocuk bakımı, çocukta dimağ hıfzıssıhhati ve beden terbiyesi hakkında yazılar.

Sıhhate dokunur fena âdetlerin, fena gıdalanmanın, fena iklim şartlarının tesirlerini ve bunlardan korunarak sağ ve sağlam yaşamanın yollarını gösterir yazılar .

Kazalarda ve hastalıklarda hekim gelinceye kadar yapılacak acele bakım ve tedavi yollarını gösterir yazılar.

İçtimaî ve bulaşık hastalıkların mahiyetlerini, ferdî, maşerî ve irsî zararlarını gösterir yazılar.

Dünyada nüfus vaziyetleri, memleketimizde nüfus meseleleri üzerinde tetkikler.

Spor, Oyun ve Eğlence:

Türk millî hayatında sporun ye-

rini, eski Türk sporlarını tanıtacak ve bunların bugünkü şartlara göre canlandırılması imkânlarını gösterecek yazılar.

Bugünkü beynelmilel sporlara ve bunların sıhhî ve içtimaî faydalarına dair tetkikler.

Bizde spor hareketlerine dair haberler.

Halk arasında mevcut maşerî spor, oyun ve eğlenceler ve millî rakıslar hakkında yazılar ve halkın, bilhassa köy halkının yaşayışındaki yeknasaklığı giderecek yeni sporlar ve eğlenceler hakkında tetkik ve teklifler.

Köycülük:

Memleketin yarınını düşünme ve yükseltme bakımından köycülüğün ehemmiyetini gösterir, gençlere köylere gidip çalışarak millî medeniyetin değerli yapıcısı olmanın şerefini anlatır ve onlara bu isteği telkin eder yazılar.

Köylerden şehirlere doğru akmanın, münevver ve zeki nüfusun büyük şehirlerde merkezleşmenin, yarın için zararlarını göz önüne seren yazılar.

Köylerde yaşama şartlarının mahallî imkânlar dairesinde islahı, köylünün refahlandırılması ve kültürlendirilmesi çareleri hakkında yazılar.

Köy tetkikleri.

Bibliyografi:

Türk dilinde çıkan inkılâp ve halkçılık için faydalı bütün eserleri, mümkün olduğu kadar tamam hülâsalarını vererek, tanıtacak yazılar.

Yabancı dillerde çıkan bizim için faydalı eserleri ayni suretle tanıtacak yazılar.

İnkilâp ve halkçılık ideallerine uygun olmıyan neşriyat hakkında tenkitler.

İhtiyaca en uygun şekilde kütüphane kurma, düzeltme ve faydalı şekilde kitap okuma usulleri hakkında yazılar.

Halkevleri Haberleri:

Her yerdeki Halkevlerinin bütün şubelerinin çalışma programları.

Bu programların tatbiklerini ve mahsullerini gösterir raporlar.

Haberler, Teklifler:

Halevlerini, halk arasında çalışan münevverleri alâkalandıracak memleket ve dünya haberleri.

Okuyucularımızın yazacakları mektuplarda bulunacak dikkate lâyık haberler ve teklifler.

YAZILARIN UMUMÎ VE MÜŞTEREK VASIFLARI HAKKINDA MUHARRİRLERİMİZDEN RİCA

Dil:

Yazının mümkün olduğu kadar sade, alışılmış konuşma diliyle ve öz Türkçe kelimelerle, kısa cümleli, açık ve sarih bir ifade ile yazılmış olması.

Mihverler:

İnkılâpçılık, halkçılık, halk rehberliği, memleket ve millet sevgisi, neşe ve ümit, çalışma ve başarma heyecanı vermek mihverlerinden ayrılmamak ve başkalarını düşünme ve başkalariyle elbirliği yapma, millî tesanüt duygusunu telkin hedeflerini daima göz önünde bulundurmak, okuyucunun "mutahassıs,, olmadığını hatırda tutarak yazıyı herkes için cazip olabilecek ve herkes tarafından zevk ve alâka ile okunabilecek bir tarzda yazmak.

Yazı Taktiği:

Telkinleri vakalar, mecazlar içine bürüyerek yapmak; ve bu şekilde bile telkin edilmesi istenen ana fikir üzerine fazla yüklenerek fikri batıcı bir hale getirmemek, tedrici bir sindirme usulü takip etmek; telkinleri nasihat kılıklı ve çok söylenmiş ve yazılmış şekillerde yapmaktan bilhassa sakınmak; geniş umumî esaslar haricinde katî hükümlere varmakta çok teenni ile hareket ederek hür düşünceye daima yer bırakmak; tetkiklerde müsbet müşahedelere istinat ederek indî mülâhazalara yer vermemek.

ÜLKÜ

HALKEVLERİ MECMUASI

"ÜLKÜ" nün sayfaları inkılâplarımızı yaymıya yarayacak veya yayma yolları üzerinde düşündürecek bütün yazılara açıktır. "ÜLKÜ" ye yazı yazanlara para verilmez.

Neşrolunmıyan yazılar sahibi tarafından posta pulu gönderilerek istenmedikçe geri yollanmaz.

"ÜLKÜ" ye paralı ilân konmaz. Yalnız memlekete inkılâp ve kültür sahasında hizmet eden eser ve işlerin ilânları parasız neşrolunur.

"ÜLKÜ" Ayda Bir Çıkar

Tek tek sayısı 25, senelik abonesi 250 kuruştur. Bazı nüshalara ilâve edilecek kültür kıymetini taşıyan broşürler parasız verilir.

"ÜLKÜ" YÜ OKUYANLARA

"ÜLKÜ" sizden "öz ülkümüzü yayma yolunda" yardımlar bekler.

"ÜLKÜ" koleksiyonu her kütüphanenin en yaşıyan ve büyüyen bir parçası olacaktır. "ÜLKÜ" kafadaki bilgi ve duygu ile memleket arasında bir bağ olacaktır.

("ÜLKÜ" her münevver Türkün kütüphanesinde bulunmalıdır.) Şiarımız olsun.

"ÜLKÜ" ye yalnız kendiniz abone olmakla kalmayınız, akrabalarınızı, başka memleketlerde bulunan tanıdıklarınızı, sevdiklerinizi abone ediniz. "ÜLKÜ" yü yaymakla en muhtaç olduğu fikrî teşkilâtlanma yolunda memleketimize çok az zahmetle çok büyük bir hizmet yapmış olursunuz. Unutmayınız ki "ÜLKÜ" bütün Türk düşünenlerinin mecmuasıdır.

GELECEK SAYIDA ÇIKACAK YAZILARDAN BAZILARI

Madde Nedir — Abdülfeyyaz Tevfik
Türklerin Cihan Medeniyetine Hizmetleri — Ali Rıza Seyfi
Bediî Terbiye — Fazıl Ahmet
Halk Terbiyesi — Hâmit Zübeyir
Kışla, Köylünün Bilgi Kaynağı — Hilmi A. Malik
Karacaoğlan — İshak Refet
Terbiye Anlayışında İlerleyiş — Nafi Atuf
Racine ve Britannicus — Nahit Sırrı
İtalya ve Faşistler — Selim Sırrı